

ผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ต่อเด็ก เยาวชน และ
ครอบครัว และความต้องการช่วยเหลือ
**The Impact of Economic Crisis on Children, Youths and
Families and Needs for Assistance.**

โดย

รุจา ภูไพบูลย์
จริยา วิฑะสุกร
ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์
มหาวิทยาลัยมหิดล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พ.ศ. 2542

กิติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้สืบเนื่องจากความอนุเคราะห์ของหน่วยงานราชการและเอกชน ในการอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล โดยเฉพาะกรมแรงงาน และกรมประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ร่วมงาน อุดมฉวีเนติอิน และเด็กกึ่งการที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถามทุก ท่าน และขอบคุณอาจารย์ นักศึกษามัธยมศึกษาและ วิทยาลัยพยานาสมรราชชนนี ที่ช่วย ดำเนินการเก็บข้อมูลในเขตภูมิภาค

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่เล็งเห็นความสำคัญของการวิจัยเร่งด่วน เกี่ยวกับผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อ เด็ก เยาวชน และ ครอบครัว ให้ทุนในการ ดำเนินการวิจัยครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

2542

บทคัดย่อ

ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2540 มีผลทำให้เกิดภาวะว่างงานราว 1.5-2 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2542 ปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของครอบครัว และเด็ก เยาวชน ในครอบครัว ดังนั้นการศึกษามลกระทบในเด็กและเยาวชนที่สืบเนื่องจากการปรับตัวของครอบครัวจะช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างถูกต้องเหมาะสมในอนาคต การศึกษาวิจัยครั้งนี้มี 2 ส่วน คือ 1) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามลกระทบ และปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของครอบครัว ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนใน 3 ด้าน ได้แก่ด้านปัญหาสุขภาพ ด้านปัญหาการเรียน และ ด้านปัญหาพฤติกรรม การปรับตัว โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีครอบครัววิกฤตของแมคคับบีนและคณะ และ 2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อขยายกระบวนการปรับตัวของครอบครัว ผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน และระบุความต้องการการช่วยเหลือของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ผู้ว่างงาน ถูกลดเงินเดือน เลิกกิจการ ที่มีบุตรและมารายงานตัวในหน่วยงานรับความช่วยเหลือ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งประเทศทั้ง 4 ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร ใน 9 จังหวัดที่มีจำนวนผู้ตกงานสูง รวม 2,502 ครอบครัว และกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ครอบครัวจำนวน 30 ครอบครัว จาก 14 จังหวัดทั่วประเทศ

ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่าครอบครัวระบุว่าภาวะตกงานเป็นสาเหตุความเครียดที่สำคัญที่สุดที่มีผลกระทบต่อครอบครัวรุนแรงมากถึงมากที่สุด ในการวิเคราะห์เส้นทางหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อปัญหาการปรับตัวของครอบครัวที่แสดงออกโดยการที่สมาชิกมีภาวะซึมเศร้า คิดสารเสียดิต ทะเลาะกัน ขัดแย้งกันฯ ได้แก่ปัจจัยการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว และแหล่งความเครียดของครอบครัว ตามลำดับ ซึ่งอิทธิพลของแหล่งความเครียดเป็นอิทธิพลโดยอ้อมผ่านการประเมินสถานการณ์ของครอบครัว ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลตรงมาเป็นอิทธิพลโดยตรงทางลบ คือความเข้มแข็งของครอบครัว และสุดท้ายแรงสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลโดยตรงทางลบกับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว สำหรับผลกระทบต่อเด็กวัยรุ่น พบว่าจำนวนครั้งการเจ็บป่วยของบุตรเท่านั้นได้รับอิทธิพลสูงสุดทางบวกจากการประเมินสถานการณ์ของครอบครัว ซึ่งมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว สำหรับผลกระทบด้านปัญหาพฤติกรรมและการเรียนของบุตรนั้นพบว่าได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ โดยไม่ผ่านตัวแปรปัญหาการปรับตัวของครอบครัว โดยพบว่าปัญหาพฤติกรรมของบุตรได้รับอิทธิพลสูงสุดทางบวกจากแหล่งความเครียดของครอบครัว และพบว่าปัญหาการเรียนของบุตรได้รับอิทธิพลโดยตรงสูงสุดทางบวกจากปัจจัยแหล่งความเครียดและแรงสนับสนุนทางสังคมเท่านั้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ แสดงกระบวนการแก้ปัญหาของครอบครัวที่จะพยายามปรับภายในครอบครัว โดยให้กระบวนการน้อยที่สุด พบว่าครอบครัวที่รู้ตัวหรือได้รับการเตือนล่วงหน้าก่อนตกลงงานจะปรับตัวได้ดีกว่ากลุ่มผลงานกระทบกัน และพบว่ามีวิธีการปรับค่าใช้จ่ายทั้งในครอบครัวโดยรวม และค่าใช้จ่ายของบุตรแต่ละคนต่างๆ สำหรับความต้องการความช่วยเหลือใน 5 อันดับแรกที่ครอบครัวต้องการ ได้แก่ 1) ต้องการทุนการศึกษาให้บุตร 2) ต้องการมีงานทำ 3) ต้องการทุนในการทำธุระกิจ 4) ต้องการให้รัฐควบคุมราคาสินค้า และ 5) ต้องการให้รัฐแก้ไขปัญาเศรษฐกิจให้เป็นผลสำเร็จ

Abstract

Economic crisis in Thailand started in mid 1997 has far gone effect resulting 1.5 –2 million unemployment in 1999. It was expected that family life would be injured and as the consequence, children and youth would get the profound effects from such crisis. Thus, there is a timely need for investigate the problem for further management of the problem. The study consisted of both quantitative and qualitative data collection and analysis. The quantitative part aimed to investigate the impacts and factors effecting family's adaptation problem using Family Crisis Theory by McCubbin et al., which in turn, the maladaptive family or distress family would cause health problem, behavioral problem, and school performance problem in family's offsprings. The qualitative part was an indepth interview study to explain the family's process of adjustment and the impacts on children and youth, as well as the need for assistance of the families.

The samples for qualitative analysis consisted of 2,502 family members who were unemployed, pay cut, and business closed down due to the economic depression. Data was collected while they reported to the various agencies in order to apply for jobs. Data were collected in 9 provinces including Bangkok, which were reported a high unemployment rate. While the samples for qualitative analysis were 30 families in 14 provinces. Data was collected at the sample's household.

The finding revealed that the unemployment was the most important cause of stress for family and it had a severe impact of family. In analyzing of the relationship between factors effecting the family and their children using Path Analysis, it was found that the perception of the crisis situation and family's source of stress had a direct positive effects on the level of maladaptation of family the most. By which the family's source of stress had indirect effect on the family's level of maladaptation through the perception of the crisis situation of the family. Secondly, the family's hardiness had direct negative effect, and thirdly, social support had direct negative effect on the family's level of maladaptation.

Path analysis indicated that the family's level of maladaptation had a direct positive effect on the child's health as well as the effect of perception of crisis of the family. But the child's behavioral and school performance problems were not directly effected by the family's adaptation level. It was found that the behavioral problem was positively effected by the family's source of stress and the school performance problem were positively effected by the family's source of stress and social support of the family.

According to the content analysis of qualitative data, the family process of adaptation was depicted as they tried to minimized the profound impact on children and youth. For those who were warned and anticipated the unemployment were better adjusted and revitalized comparing to those who were unemployed without warning. Family showed their effort to manage the family with financial resource as well as cut on the child's expense as needed.

Finally, the families reveal their orderly needs for assistance as 1) Student scholarship or funding 2) Employment 3) Need business loan or funding 4) Government price controlling and 5) Over all resolving the economic problem by the government.

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	i
บทคัดย่อ	ii
ABSTRACT	iv
สารบัญ	v
สารบัญภาพ	ix
สารบัญตาราง	x
สารบัญแผนภูมิ	xii

บทนำ	หน้า
❑ ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	1
❑ กรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	2
❑ ข้อตกลงเบื้องต้น	6
❑ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
❑ ขอบเขตของการวิจัย	6
❑ ขอบเขตของการศึกษา	7
❑ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
❑ คำจำกัดความ	7

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

❑ ทภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและผลกระทบต่อครอบครัว	10
❑ บทบาทครอบครัวทางเศรษฐกิจในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ	13
❑ การปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ	15
❑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
❑ ผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจต่อเด็ก เยาวชน	20

บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	หน้า
---------	--------------------	------

๑ ประชากร	22
๑ กลุ่มตัวอย่าง	22
๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	23
๑ ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ	26
๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ	27
๑ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	28
๑ การวิเคราะห์ข้อมูล	28

บทที่ 4	ผลการวิจัย
---------	------------

๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	29
๑ ข้อมูลทั่วไป	29
๑ ความรุนแรงของผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจต่อครอบครัว	33
๑ แหล่งความเครียดของครอบครัว	34
๑ การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว	36
๑ แรงสนับสนุนทางสังคมและแหล่งประโยชน์	36
๑ แรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัว	38
๑ ระดับปัญหาของการปรับตัว (ความเครียด) ของครอบครัว	39
๑ การรับรู้ผลกระทบทางบวกของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ	42
๑ การปรับตัวของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับบุตร	42
๑ การปรับค่าใช้จ่ายบุตรในหมวดต่างๆ	43
๑ ผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อบุตร	52
๑ ผลการสำรวจเห็นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	61
๑ การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	61
๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	72
๑ ปัญหาเศรษฐกิจและระดับความรุนแรงของปัญหา :	74
๑ ปัญหาเศรษฐกิจและสัมพันธภาพของครอบครัว :	74

๘ ปัญหาเศรษฐกิจและพฤติกรรมกรรมการจัดการกับปัญหา :	76
๘ การยอมรับเรื่องบุตรก่อนและภายหลังเกิดปัญหาเศรษฐกิจ ในครอบครัว	84
๘ ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อครอบครัวที่มีบุตรกำลังศึกษาเล่าเรียน	85
๘ ความต้องการความช่วยเหลือที่ครอบครัวต้องการ	89

บทที่ 5 อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

๘ ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ	91
๘ แหล่งความเครียดของครอบครัว	91
๘ ความรุนแรงของผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจต่อครอบครัว	92
๘ การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว	92
๘ การรับรู้ผลกระทบทางบวกของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ	93
๘ แรงสนับสนุนทางสังคมและแหล่งประโชยน์	93
๘ แรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัว	94
๘ ระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัวเนื่องจากภาวะ วิกฤตเศรษฐกิจ	95
๘ การปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง กับบุตร	96
๘ ผลกระทบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อบุตรด้านพฤติกรรม สุขภาพ และกรเรียน	97
๘ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	100
๘ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	100
๘ กระบวนการจัดการกับปัญหา	100
๘ ผลกระทบต่อบุตร	101
๘ การลดค่าใช้จ่าย	101
๘ ความต้องการความช่วยเหลือของครอบครัว	102
๘ สรุปข้อเสนอแนะแนวทางการช่วยเหลือ	102
๘ ข้อเสนอแนะ ในการบรรเทาปัญหา	103

เอกสารอ้างอิง

105

ภาคผนวก

110

๑ ภาคผนวก ก : เครื่องมือวิจัย	110
๒ ภาคผนวก ข : รายงานผู้ทรงคุณวุฒิ	124
๓ ภาคผนวก ค : ข้อมูลนักวิจัย	125

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
□ ภาพที่ 1.1 : กรอบแนวภาพที่ 1.1 : กรอบแนวคิด ดัดแปลงจาก T-Double ABCX Model (แมคคัมบีน และคณะ (McCubbin et al, 1987 : 4)	3
□ ภาพที่ 1.2 : ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบแนวคิด ตัวแปรที่ศึกษา และดัชนีเชิงประจักษ์ (เครื่องมือ)	4
□ ภาพที่ 1.3 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของปัจจัยผลกระทบของปัญหาวิกฤตเสริมสุขภาพต่อระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัวและผลกระทบต่อบุตร	5
□ ภาพที่ 2.1 : ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใน Double T - ABCX Model	17
□ ภาพที่ 4.1 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตเสริมสุขภาพต่อระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว	63
□ ภาพที่ 4.2 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตเสริมสุขภาพต่อระดับปัญหาพฤติกรรมปรับตัวของเด็กวัยเรียน	65
□ ภาพที่ 4.3 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตเสริมสุขภาพต่อจำนวนครั้งการเจ็บป่วยของบุตร	67
□ ภาพที่ 4.4 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตเสริมสุขภาพต่อพฤติกรรมการเล่นของบุตร	69
□ ภาพที่ 4.5 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตเสริมสุขภาพต่อบุตร (Full Model)	71

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
❑ ตารางที่ 2.1 : จำนวนผู้ว่างงานเอกสารประกอบการพิจารณา จัดสรรงบประมาณสนับสนุนของคณะกรรมการกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 2541)	11
❑ ตารางที่ 4.1 : ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	30
❑ ตารางที่ 4.2 : จำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ ระยะ ไม่มีงานทำในที่เคหะในอดีตและรายได้เคลื่อน ไตรรวมและจำแนก ตามภาคต่างๆ	32
❑ ตารางที่ 4.3 : ระดับความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจต่อครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศและภูมิภาคจำแนกตามภาคต่างๆ	33
❑ ตารางที่ 4.4 : แหล่งความเครียดของครอบครัวโดยรวมทั้งประเทศ และภูมิภาค จำแนกตามสาเหตุ	35
❑ ตารางที่ 4.5 : การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภูมิภาคต่างๆ	36
❑ ตารางที่ 4.6 : แรงสนับสนุนทางสังคมและแหล่งประ โยชน์จากญาติเพื่อน โดยรวมทั้งประเทศ จำแนกตามภาคต่างๆ	37
❑ ตารางที่ 4.7 : ความเข้มแข็งของครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศ จำแนกตามภาคต่างๆ	38
❑ ตารางที่ 4.8 : แรงผลักดันในการเผชิญปัญหาครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภาค	39
❑ ตารางที่ 4.9 : ระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว (ระดับความเครียด) โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภูมิภาคต่างๆ	40
❑ ตารางที่ 4.10 : ค่าเฉลี่ยต่ำสุด-สูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัญหาการปรับตัวของครอบครัวรายชื่อโดยรวมและจำแนกตามภูมิภาคต่างๆ	41
❑ ตารางที่ 4.11 : การรับรู้ผลกระทบทางบวกจากเศรษฐกิจของครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภาคต่างๆ	42

ตาราง	หน้า
□ ตารางที่ 4.12 : ผลกระทบต่อบุตรจากการจัดการของครอบครัวเกี่ยวกับ ค่าใช้จ่ายและการศึกษาของบุตร	44
□ ตารางที่ 4.13 : การปรับลดค่าใช้จ่ายของบุตรในหมวดต่างๆ	46
□ ตารางที่ 4.14 : กิจกรรมของบุตรที่ลดลง โดยรวมทั้งประเทศและรายภาค	47
□ ตารางที่ 4.15 : การสอนการดำเนินชีวิตของครอบครัวกับบุตร โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภาคต่างๆ	49
□ ตารางที่ 4.16 : การช่วยหารายได้ครอบครัวของบุตร โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภาคต่างๆ	51
□ ตารางที่ 4.17 : พฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียน 6-12 ปี โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภาคต่างๆ จำแนกตามพฤติกรรมที่มีปัญหา	53
□ ตารางที่ 4.18 : อัตราการมีคัพภของบุตรคนแรกในช่วง 6 เดือน โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภาคต่างๆ	56
□ ตารางที่ 4.19 : จำนวนครั้งของความเจ็บป่วยในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ของบุตรคนที่ 1, 2 และ 3 โดยรวมทั้งประเทศ	57
□ ตารางที่ 4.20 : การเปลี่ยนแปลงผลการเรียนของบุตรในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา โดยรวมจำแนกตามภาคต่างๆ	59
□ ตารางที่ 4.21 : ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรในรูปแบบจำลอง	62

สารบัญแผนภูมิภาพ

แผนภูมิภาพ	หน้า
------------	------

๑	แผนภูมิภาพที่ 5.1 : การแก้ปัญหาของครอบครัวคํอบุตรที่อยู่ในวัยศึกษาถ่าเรียน
เมื่อได้ศดภะทบทางเศรษฐกิจ | 88 |
|---|---|----|

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศในปี พ.ศ.2540 เป็นวิกฤตการณ์รุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยที่เศรษฐกิจไทยอยู่ในสภาวะถดถอยอย่างรุนแรง ต้นเงินบาทลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับค่าเงินสกุลอื่นนับตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ยึดถือด้วยของค่าเงินบาท (กลุ่มบรรณาธิการซีพีงูเศรษฐกิจ 2540) พบว่ามีกรณีจ้างงานของกว่า 400 สถานประกอบการ การจ้างเดือนมกราคม - กันยายน 2540 จำนวนผู้ถูกผลกระทบของเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศกว่า 27,000 คน และผลกระทบของการนี้เศรษฐกิจชะลอตัว ขาดสภาพคล่องในภาคธุรกิจ ในภาคอุตสาหกรรมต้องปิดกิจการ เกิดปัญหาแรงงาน ไม่มีงานทำ รัฐบาลไทยจำเป็นต้องกู้เงินกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) วงที่ 3 เพื่อช่วยเหลือสภาพคล่องและป้องกันธุรกิจล้ม ที่จะมีผลให้เกิดปัญหาคนว่างงานเพิ่มขึ้น 1-2 ล้านคน (นายชวน หลีกภัย, 2541, ดร.ทอง พิพช, 2541) ผลกระทบในภาครัฐนั้นมีการปรับงบประมาณค่าใช้จ่ายรวมทั้งการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบมหภาค ที่รัฐต้องมีวินัยทางการเงินและการคลัง สอดคล้องภาวะเงินเฟ้อไม่ให้สูงเกินความจำเป็น และปรับบทบาทของสถาบันหลักทางการเงินให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ไพฑูริย์ ศรีโขง, 2540)

นับตั้งแต่ประเทศไทยเข้าร่วมโครงการขอความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ และการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) โดยมีหนังสือแสดงเจตจำนงขอความช่วยเหลือในการฟื้นฟูเศรษฐกิจฉบับที่ 1-5 หรือระยะ 16 เดือนที่ผ่านมา แม้ว่ารัฐบาลจะออกมาตราการกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจครึ่งปีถึงทั้ง 25 มาตรการ หรือมาตรการ 14 สิงหาคม เป็นต้น แต่สถาบันการจัดอันดับความน่าเชื่อถือจากต่างประเทศยังยืนยันว่าเศรษฐกิจไทยจะต้องใช้เวลา 5-7 ปี จึงจะฟื้นตัวได้ (รุ่งศักดิ์ แก่นศาคา 2541, ทีมเศรษฐกิจเดลินิวส์, 2541)

ดัชนีบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจ เช่น การใช้ซ้ำของภาคเอกชนและดัชนีการลงทุนลดลงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงการชะลอตัวของระบบเศรษฐกิจ ในขณะที่ดัชนีราคาผู้บริโภคได้ค่อยปรับตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสินค้าในหมวดอาหารซึ่งเป็นของการประกาศขึ้นอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มของรัฐบาลจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 และจากการผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนที่มีค่าเงินบาท ทำให้ต้นทุนของการค้าต้องเปลี่ยนแปลงได้ด้วย (ซีพีงูเศรษฐกิจ, 2541) การชะลอตัวของเศรษฐกิจหรือภาวะเศรษฐกิจถดถอยในปัจจุบันที่เริ่มมาตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2539 นี้มีผลให้ครอบครัวมีรายได้ลดลง

มีหนี้สินขึ้นและหาตัวเลี้ยงและเขวชาญซึ่งถือเป็นผู้ที่อ่อนแอในสังคมจะถูกผลกระทบจากวิกฤตการณ์ครั้งนี้อย่างรุนแรง

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมีการดำเนินการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ หลายด้าน เช่น การผ่อนผันค่าเล่าเรียน การจัดหางานใหม่ การให้คำปรึกษาเมื่อมีภาวะเครียดแต่ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ครอบครัวไทยอยู่รอด คือ ความสามารถในการเผชิญภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวที่ยืดหยุ่นจะปรับตัวต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงและหาหนทางออกให้ได้เสมอ รวบรวมของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและการศึกษาของเด็กและเขวชาญมีแนวโน้มที่จะถูกจำกัดลง เด็กอาจได้รับผลกระทบด้านการเรียน สุขภาพ และปัญหาจิตใจในพฤติกรรมต่างๆ ความเครียดที่เกิดขึ้นในนิยามารดาที่ตกงาน ขาดรายได้ และจะก่อให้เกิดปัญหาด้านจิตใจแก่สมาชิกเด็กและเขวชาญได้ รวมทั้งสมรรถมีโอกาสดึงดูดปัญหาอื่นเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

จึงเป็นสิ่งสำคัญเร่งด่วนที่จะทำการศึกษาผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่มีต่อเด็กและเขวชาญและครอบครัวในปัจจุบัน รวมทั้งหาแนวทางที่เหมาะสมตามความต้องการของครอบครัวในการช่วยเหลือสนับสนุนให้ครอบครัวสามารถฝ่าวิกฤตการณ์สำคัญและดำเนินชีวิตครอบครัวได้ตามแก่สภาพการณ์ ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในชีวิตเล็กที่กำลังอ่อนแอของพระภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การมุ่งศึกษาผลกระทบต่อเด็กและเขวชาญจำเป็นต้องศึกษาผลกระทบต่าง ๆ วิกฤตเศรษฐกิจที่มีผลต่อครอบครัว และเมื่อครอบครัวปรับตัวในด้านต่างๆแล้วจึงทำมีผลกระทบต่อเด็กและเขวชาญได้ ดังนั้นการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของเป้าหมายการพัฒนาเด็กไทยให้เก่ง - ดี - มีความสุข จึงมุ่งเน้นการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง และในภาวะการณ์ที่ครอบครัวจำนวนมากได้รับความยากลำบากจากการตกงานและถูกลดเงินเดือน ฯลฯ ทำให้ครอบครัวมีความปรับตัวที่สำคัญต่อเด็กและเขวชาญยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

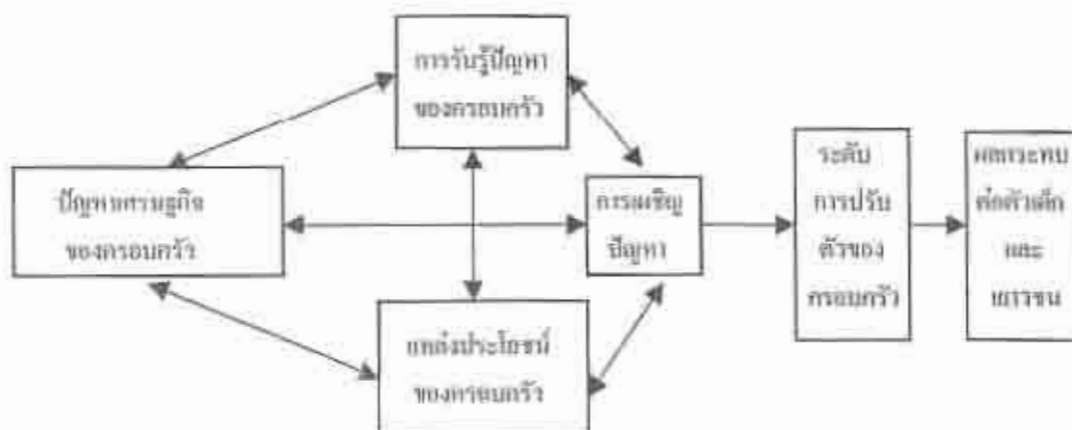
กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ทฤษฎีการเผชิญความเครียดและภาวะวิกฤตของครอบครัวของแมกคับบิน และคณะ (McCubbin et al. 1987) ที่กล่าวถึงปัจจัยสาเหตุและปัจจัยเสริมที่ทำให้ครอบครัวอยู่ในภาวะเครียด รวมทั้งปัจจัยที่ช่วยให้ครอบครัวอยู่ในภาวะเครียดได้อย่างเหมาะสม โดยแบ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 4 ปัจจัยหลักได้แก่

1. ปัจจัยสถานการณ์หรือเหตุการณ์ ที่ก่อให้เกิดภาวะวิกฤตในครอบครัว ในกรณีที่จะศึกษาครั้งนี้ภาวะวิกฤตของครอบครัว เนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำ การว่างงานของผู้หารายได้ครอบครัว และความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว ในขณะที่ตัวกันครอบครัวยังมีเหตุการณ์ก่อให้เกิดความเครียดสะสมอื่น ๆ ที่จะมีผลต่อการปรับตัวของครอบครัว

2. ปัจจัยแห่งประโยชน์ของครอบครัวทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ ปัจจัยความเข้มแข็งของครอบครัว รวมทั้งแหล่งสนับสนุนช่วยเหลือที่ครอบครัวมีและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อลดผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจทางเศรษฐกิจ ที่เป็นแห่งประโยชน์ทั้งภายในและภายนอก ที่จะบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เช่น จากญาติ เพื่อน และสังคม
3. ปัจจัยการรับรู้ของครอบครัว เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ว่ามีความหมายต่อครอบครัวอย่างไร รวมทั้งการรับรู้ถึงระดับความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นต่อครอบครัว
4. ปัจจัยการเผชิญปัญหา หมายถึง ความพยายามที่จะเผชิญปัญหา ได้แก่ แรงยึดเหนี่ยวของครอบครัวในการเผชิญปัญหาโดยทั่วไป หากครอบครัวมีแรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาจะสามารถปรับตัวได้ดี เมื่อเกิดภาวะวิกฤตครอบครัว

ครอบครัวที่อยู่ในภาวะวิกฤตจะมีปัญหาภาวะซึมเศร้า ครอบครัวขาดความผูกพันและสมาชิกรวมทั้งเด็กและเยาวชนมีปัญหาสุขภาพ พฤติกรรมและผลการเรียนตกต่ำได้ นอกจากนี้ยังพิจารณาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกของครอบครัว เช่นนี้อาจมีผลต่อการปรับตัวของเด็กเยาวชนและครอบครัว

ในการวิจัยครั้งนี้พิจารณาว่าผลกระทบทางด้านสุขภาพ ปัญหาพฤติกรรม และผลการเรียนของเด็กและเยาวชนเป็นผลที่เกิดจากการที่ครอบครัวมีความเครียด และอาจอยู่ในภาวะวิกฤตเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงด้านการเงินในครอบครัว ที่ทำให้เกิดความเครียดในครอบครัว ส่งผลต่อสุขภาพกายและจิตของเด็กและเยาวชน โดยผลการเรียนของเด็กที่มีการเปลี่ยนแปลง และปัญหาพฤติกรรมที่แสดงถึงความเครียดทางอารมณ์ในเด็กและเยาวชน

ภาพที่ 1.1 : กรอบแนวคิด ดัดแปลงจาก T-Double ABCX Model แมคคubin และคณะ

(McCubbin et al. 1987 : 4)

ในการดำเนินการเพื่อหาตัวชี้วัดเชิงประจักษ์สำหรับการวิจัย จึงแสดงความสัมพันธ์ของแนวคิดทฤษฎี ตัวแปร และตัวชี้วัดเชิงประจักษ์สำหรับเครื่องมือในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 2

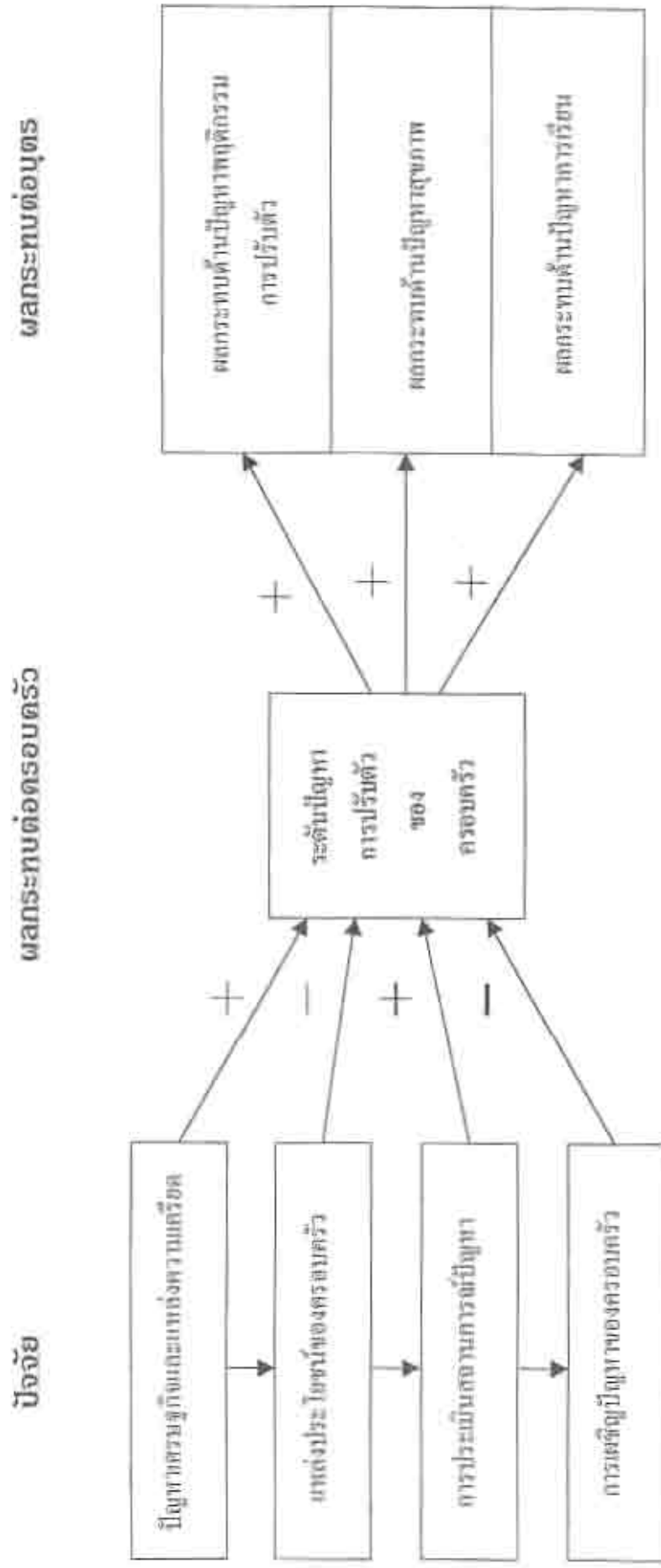
แนวคิดเชิงทฤษฎี	สิ่งเร้าที่ก่อให้เกิด	การรับรู้สถานการณ์	แหล่งประโยชน์	การแก้ปัญหา	ภาวะวิกฤตของครอบครัว	ผลกระทบต่อเด็ก / เยาวชน
ตัวแปรที่ศึกษา	ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหา	การประเมินสถานการณ์ของครอบครัว	แหล่งประโยชน์ของครอบครัว	การเผชิญปัญหาของครอบครัว	ระดับของการปรับตัว	ผลการทางด้านสุขภาพ พฤติกรรม และการเรียนของเด็ก / ครอบครัว
ตัวชี้วัดเชิงประจักษ์ (เครื่องมือ)	-ระดับความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจ -Family Stressor Index*	-Family Strain *	-Relative and Friend Support* -Social Support Index -Family Hardiness	-Family Coping Coherence Index*	-Family Distress *	-Child Health status -Child adaptive Behavior Checklist -School Performance

* เครื่องมือพัฒนาจากเดิมของแมคคันทันบิน และ คัทเช (McCubbin et al. 1987)

ภาพที่ 1.2 : ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบแนวคิด ตัวแปรที่ศึกษา และตัวชี้วัดเชิงประจักษ์ (เครื่องมือ)

สำหรับความสัมพันธ์เชิงบวกและเชิงลบระหว่างตัวแปรที่ศึกษากับระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัวและผลกระทบต่อบุตรด้านพฤติกรรม การปรับตัว สุขภาพ และด้านผลกระทบด้านการเรียน ดังแสดงในภาพที่ 1.3

ภาพที่ 1.3 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของปัจจัยผลกระทบทางปัญญาวิฤตของครูถึง ดัชนีชี้วัดการประเมินผลของครูและผลกระทบต่อนุตร

ข้อตกลงเบื้องต้น

แบบจำลองสร้างขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีครอบครัววิกฤตของแมคคัมเบินและคณะ (1987) สำหรับประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ครอบครัววิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1. สถานการณ์ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจทำให้มีความวุ่นวายในฐานะผู้ดูแลบุตร มีโอกาสเกิดความเครียด และมีโอกาสเกิดข้อจำกัดในการดูแลบุตร
2. การตอบสนองของความเครียดในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของบิดามารดา แสดงออกมาในรูปแบบของปัญหาพฤติกรรมของบุตรและสมาชิกในครอบครัว
3. บุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันจะได้รับผลกระทบซึ่งกันและกัน จากการที่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งตกงาน ขาดรายได้ เมื่อรายได้ลดลง
4. ครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนอกครอบครัวตลอดเวลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ (การว่างงานของผู้หาเลี้ยงครอบครัว) ต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว
2. ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านปัญหาเศรษฐกิจ การรับรู้สถานการณ์ แหล่งประโชชน์ การเผชิญปัญหาครอบครัว ต่อระดับการปรับตัวของครอบครัว และผลกระทบที่เกิดขึ้น เด็ก และเยาวชน ด้านสุขภาพ พฤติกรรม และผลการเรียน
3. ศึกษากระบวนการปรับตัวของครอบครัวต่อภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ (การว่างงานของผู้หาเลี้ยงครอบครัว)
4. ศึกษาความต้องการความช่วยเหลือของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัญหาเศรษฐกิจและแหล่งความเครียดของครอบครัวและการประเมินสถานการณ์ ปัญหาของครอบครัวมีผล โดยตรงทางบวกกับระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว
2. แหล่งประโยชน์ของครอบครัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัวมีผล โดยตรงทางลบกับระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว
3. ระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัวมีผล โดยตรงทางบวกกับระดับปัญหาพฤติกรรม การปรับตัว ปัญหาสุขภาพ และปัญหาการเรียนของบุตร

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการที่ครอบครัวมีสมาชิกอดตาย 1 คน เนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่ขอรับความช่วยเหลือในการจัดการงานตามหน่วยงานและในชุมชน ไม่รวมครอบครัวทั่วไปที่อาจได้ผลตอบแทนจากภาวะค่าใช้จ่ายต่างๆที่สูงขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการป้องกัน และให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่เสี่ยงสูงเล็ก และเยาวชน ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กและเยาวชน เช่น กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงศึกษาธิการ กรมแรงงาน เป็นผู้สามารถนำผลของการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือในอนาคต
2. เป็นการส่งเสริมด้านความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวของครอบครัวไทยในภาวะวิกฤต ช่วยในการพัฒนาทฤษฎีครอบครัววิกฤต และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเผชิญปัญหาของครอบครัว

คำจำกัดความ

ความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจ หมายถึง การรับรู้ของครอบครัวถึงผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อครอบครัวว่ามีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด ประเมินจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง

แหล่งความเครียดของครอบครัว หมายถึง สาเหตุของความเครียดทั้งหมดของครอบครัว ประเมินจากแบบสอบถามที่พัฒนาและดัดแปลงจากเครื่องมือ Family Stressor ของ McCubbin and Patterson (1981) โดยผู้วิจัย

การประเมินสถานการณ์ของครอบครัว หมายถึง การรับรู้หรือการประเมินสถานการณ์ของครอบครัวเกี่ยวกับความเครียดที่มีผลต่อครอบครัว ทั้งความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นต่อครอบครัว ประเมินจากแบบสอบถามที่พัฒนาจาก Family Strains ของ McCubbin and Patterson (1981)

แหล่งประโยชน์ของครอบครัว หมายถึง แหล่งสนับสนุนช่วยเหลือที่ครอบครัวรับรู้ว่ามีและได้ใช้แหล่งประโยชน์ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกครอบครัวเป็นแหล่งประโยชน์ 3 ประเภทได้แก่

- แหล่งประโยชน์จากญาติและเพื่อน ได้แก่ ความช่วยเหลือหรือติดต่อกันระหว่างเครือญาติ ประเมินจากแบบสอบถามที่พัฒนาจาก Relative and Friend Support ของ McCubbin Larson and Olson (1982)

- แรงสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ แหล่งประโยชน์ในชุมชนกิจกรรมที่ทำให้ครอบครัวรู้สึกมั่นคงและขอความช่วยเหลือได้ในยามที่จำเป็น ประเมินจากแบบสอบถามที่พัฒนาจาก Social Support Index ของ Patterson and Glynn (1982)

- ความเข้มแข็งของครอบครัว ได้แก่ ลักษณะที่แสดงถึงความเข้มแข็งและทนทานภายในครอบครัวที่แสดงถึงความรู้สึกว่าสามารถควบคุมสถานการณ์ในชีวิต และในช่วงชีวิตที่ยากลำบากได้ ประเมินจากแบบสอบถามที่พัฒนาจาก Family Hardiness Index ของ McCubbin McCubbin and Thompson (1986)

การเผชิญปัญหาของครอบครัว หมายถึง การเผชิญปัญหาภาวะความยากลำบากที่เกิดขึ้นในครอบครัวโดยเป็นแรงยึดเหนี่ยวที่ใช้ในการมองปัญหาและค้นหาการแก้ปัญหาให้ลุล่วง ประเมินจากแบบสอบถามที่พัฒนาจาก Family Coping Coherence Index ของ McCubbin Larson and Olson (1982) ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดของ Antonovsky (1978) เกี่ยวกับความรู้สึกถึงแรงยึดเหนี่ยวที่บุคคลมีในการจัดการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตและความเครียดต่าง ๆ

ระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว หมายถึง ระดับการปรับตัวผิดปกติของครอบครัว โดยวัดระดับความเครียดของครอบครัว ที่แสดงถึงปัญหาที่ครอบครัวขาดความผาสุก สมาชิกมีการะงับเร้นไว้ ไม่มองรอกัน ดัดยาเป็นคั่น พัฒนามาจาก Family Distress Index ของ McCubbin and Patterson (1981)

ผลกระทบต่อบุตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของบุตรภายใต้ภาวะปัญหาทางการเงินภายในครอบครัว แบ่งเป็น 3 ด้านได้แก่

1. ผลกระทบด้านพฤติกรรม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมโดยเป็นพฤติกรรมการปรับตัวของเด็กเนื่องมาจากภาวะเครียด ประเมินจากแบบสอบถามที่พัฒนามาจาก เครื่องมือวัดพฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยรุ่น ของ วราภรณ์ ห่มสนา (2539)
2. ผลกระทบด้านสุขภาพ ได้แก่ ปัญหาสุขภาพที่พบในบุตรในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ประเมินจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
3. ผลกระทบด้านอารมณ์ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน และพฤติกรรมทางใจเรียนของบุตร ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ประเมินจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กระบวนการตัดสินใจแก้ไขปัญห หมายถึง ขั้นตอนในการดำเนินการของครอบครัวในการลอบ
สนองกับปัญหาพรบฐกฏ โดยใ้การจัดการแหล่งประ ไซชน์ทั้งภายในและภายนอกครอบครัว

ความต้องการความช่วยเหลือ หมายถึง กั้งที่ครอบครัวว่าต้องการ ได้รับความช่วยเหลือ
จากผู้ถึ้นทั้งในภาครฐและเอกชน

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัวจะนำเสนอในหัวข้อต่อไปนี้ 1. ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและผลกระทบต่อครอบครัว 2. บทบาทครอบครัวทางเศรษฐกิจ 3. การปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤต 4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 5. ผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจต่อเด็กและเยาวชน

ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและผลกระทบต่อครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของประเทศไทยปรากฏอยู่อย่างชัดเจน เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 เมื่อมีการเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยน จากระบบตะกั่วเงินบาทเป็นระบบแลกเปลี่ยนลอยตัว ตามด้วยการขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถาบันหลักในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศและมาตรการอื่น ๆ ที่ตามมา สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลของภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ ที่เกิดจากกรณีที่มีการถล่มหุ้นต่างประเทศ จำนวนมหาศาลมาลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และเมื่อระบบเศรษฐกิจชะลอตัวในปี 2539 เกิดภาวะเงินฝืดเงินขาด เกิดปัญหาในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ทำให้ระบบเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างที่อ่อนแอเริ่มสลายลง จนถึงปัจจุบันยังอยู่ในภาวะที่ต้องคอยผู้สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจให้ฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง (กลุ่มบรรณาธิการซีพีแชนแนลเศรษฐกิจ 2540)

ผลกระทบสำคัญจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำครั้งหลังของปี พ.ศ. 2540 ทำให้อัตราการว่างงานของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จากการสำรวจอัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงาน และอัตราการว่างงานระดับประเทศ และระดับจังหวัดของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2539, 2540 และ 2541 จะเห็นว่าอัตราการว่างงานของประชากรทั่วประเทศมีปริมาณใกล้เคียงกัน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2539 และ 2540 คือ ร้อยละ 2.0 และ 2.2 ตามลำดับ พบว่าอัตราการว่างงานของประชากรทั่วประเทศเพิ่มขึ้นกว่า 1 เท่าตัว ในเดือนกุมภาพันธ์ 2541 คือร้อยละ 4.6 ในขณะที่กรุงเทพมหานครมีอัตราการว่างงานเพิ่มจาก พ.ศ. 2539 ร้อยละ 1.2 เป็นร้อยละ 3.0 ใน พ.ศ. 2541 และพบว่าการสำรวจผู้ว่างงานจะมีจำนวนค่อนข้างสูงในจังหวัดชายแดน สำหรับจำนวนผู้ว่างงานที่รายงานโดยกระทรวงแรงงาน พบว่า 3 จังหวัดที่มีจำนวนผู้ว่างงานสูงสุดในแต่ละภูมิภาค ดังแสดงในตารางที่ 1.

ภาค / จังหวัด	ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล		
	15 มี.ค. 41	31 มี.ค. 41	30 มี.ธ. 41
<u>ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</u>			
- อุตรดิตถ์	67,893	67,547	60,414
- ศรีสะเกษ	68,951	62,948	27,129
- อุบลราชธานี	35,142	32,267	17,173
<u>ภาคเหนือ</u>			
- พิจิตร	3,266	8,689	20,738
- ลำปาง	38,152	42,680	15,859
- สุโขทัย	18,013	17,502	11,218
<u>ภาคกลาง</u>			
- กาญจนบุรี	6,782	5,147	6,231
- อโยธยา	6,922	8,109	3,659
- ราชบุรี	7,157	4,459	2,944
<u>ภาคใต้</u>			
- สงขลา	12,687	11,426	6,895
- นครศรีธรรมราช	7,519	5,478	6,038
- พัทลุง	3,972	5,272	5,447

ตารางที่ 2.1 : จำนวนผู้ว่างงานนอกสสารประกอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนของคณะกรรมการกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม
(กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 2541)

ผลการสำรวจผู้ว่างงานทั่วประเทศของสำนักงานสถิติแห่งชาติ แสดงว่ามีจำนวนผู้ว่างงานเพิ่มขึ้นจากการสำรวจรอบที่ 3 ของปี พ.ศ. 2540 เท่ากับประมาณ 3 แสนคน เป็น 1.5 ล้านคน ในการสำรวจรอบที่ 1 ของปีพ.ศ. 2540และมีการประมาณการว่าตัวเลขผู้ว่างงานจะมีมากกว่า 2 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2541 (ชวน หลีกภัย พ.ศ. 2541, ทนง พิทยะ 2541, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2541)

ผลการสำรวจผลกระทบทางสังคม อันเนื่องมาจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2541) พบว่าในการสำรวจพื้นที่ใน 5 จังหวัดทั่วประเทศ 30-40 ครอบครัว พบว่ามีผู้ว่างงานร้อยละ 15.8 โดยผู้ว่างงานส่วนใหญ่มีสถานภาพในครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนใหญ่จะรู้สึกเดือนร้อนมาก จากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจตั้งแต่เดือนมกราคม 2541 โดยผลกระทบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ คือครอบครัวนั้นมีผลต่ออาชีพของสมาชิก ทำให้มากกว่า 1 คนมีปัญหา พบว่าร้อยละ 84 ของกลุ่มตัวอย่าง ปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ สถานภาพการดำรงชีพไม่คงที่ ถูกลดเงินเดือน / โบนัส รายได้ไม่แน่นอน ต้องเปลี่ยนอาชีพ ถูกลดสวัสดิการ และถูกปลดออกจากงานตามลำดับ และกลุ่มที่ต้องออกจากงานมากที่สุด คือ กลุ่มที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม รองลงไปคือ กลุ่มรับจ้างแรงงาน และกลุ่มทำงานประจำรับเงินเดือนตามลำดับ และในกลุ่มที่ว่างงานเกือบครึ่งที่อยู่เฉย ๆ โดยไม่มีงานทำหรือหางานทำ

สำหรับผลกระทบต่อรายได้ทำให้ครอบครัวมีรายได้ลดลง ร้อยละ 73.2 และผลกระทบทางสังคมพบว่าส่วนใหญ่มีสภาพความเป็นอยู่เหมือนเดิมร้อยละ 67 เลวลงร้อยละ 25.6 เพราะสมาชิกในครอบครัวทำงานหนักขึ้น และทะเลาะกันมากขึ้น อาการเจ็บป่วยของสมาชิกเนื่องจากโรคเครียดมีจำนวนมาก ในครอบครัวที่ศึกษาครั้งนี้บุตรที่อยู่ในสถานศึกษาร้อยละ 65.2 ในจำนวนนี้ พบว่ามีปัญหาในการจ่ายค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาบุตร ร้อยละ 32.7 และปัญหาในชุมชนเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจมีเพิ่มขึ้นจากเดิม ปัญหาหนี้ กลัขโมย เป็นต้น ไม่ปรากฏรายงานผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจต่อบุตร

ในการศึกษาภาวะสุขภาพจิตของผู้ว่างงานของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2541) พบว่าภาวะว่างงานในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ โดยสำรวจจากกลุ่มประชาชนว่างงานในงานนัดพบแรงงาน 3 ครั้ง โดยให้เครื่องมือวัดความเครียด พบว่ากลุ่มผู้ว่างงานมีความรู้สึกละแ่นร้อยละ 35-46 มีความคิดฆ่าตัวตายร้อยละ 6.5-12.1 และมีความรู้สึกลัวปัญหาไม่มีทางออกถึงร้อยละ 25.7-36.5 แสดงให้เห็นว่า ผลกระทบของภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อสุขภาพจิตของบุคคลที่ต้องการแก้ไขปัญหาระงควุ่น (H&E Crisis News 2541) ถึงแม้ปัจจุบันจะมีการดำเนินการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ หลายด้าน เช่น การผ่อนผันค่าน้ำค่าน้ำร้อน การจัดหางาน การให้คำปรึกษาเมื่อเกิดภาวะเครียด และมีศูนย์สายด่วนสุขภาพจิตที่ช่วยให้ผู้ที่อยู่ในภาวะเครียดหาทางออกในการดำเนินชีวิตได้ดีขึ้น พบว่าปัญหาครอบครัวที่เกิดจากสมาชิกขาด หรือมีรายได้ลดลงยังเป็นปัญหาที่กระทบต่อการดำเนินชีวิตของครอบครัว และมีผลกระทบต่อเด็กทั้งเป็นสมาชิกของครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การปรับตัวของครอบครัวเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะคงไว้ซึ่งสมดุลภาพของครอบครัวในภาวะขาดแคลนปัจจุบัน

บทบาทครอบครัวทางเศรษฐกิจในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

ครอบครัวทุกครอบครัวเป็นหน่วยหรือสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดกันเด็ก และเยาวชนเป็น อย่างยิ่ง เป็นสิ่งแวดล้อมที่หล่อเลี้ยงชีวิตและจิตใจของสมาชิกวัยเยาว์ ในทางเศรษฐศาสตร์นั้น ครอบครัวถือเป็นกลุ่มบุคคลที่ใช้จ่ายเงินจากงบประมาณร่วมกัน ถือเป็นบทบาทของครอบครัวที่ คาดหมายว่ามีคามารคาเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องสุขภาพของตน (วันเพ็ญ 2532, วิไลวงศ์ 2521)

หน้าที่สำคัญ 5 ประการของครอบครัว คือ

1. หน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกทางชีวภาพ โดยจัดหาทั้งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอ เช่นที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า ฯลฯ รวมทั้งการดูแลสุขภาพ และการรับ บริการสุขภาพเมื่อจำเป็น

2. หน้าที่ในการตอบสนองความต้องการทางอารมณ์โดยการให้ความรัก ความเอาใจใส่แก่ สมาชิกในครอบครัว ซึ่งจะทำให้สมาชิกมีบุคลิกภาพมั่นคง เนื่องจากได้รับความรัก ความอบอุ่น สมองตอบสนองความต้องการทางจิตใจและอารมณ์อย่างเหมาะสม

3. หน้าที่ในการเลี้ยงดูอบรมสมาชิกให้สามารถเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม เป็นพล เมืองดีของชาติในอนาคต ต้องมีการอบรมสั่งสอน ให้คำแนะนำดูแลความประพฤติของสมาชิก รวมทั้งให้ออกาสในการศึกษาเรียนรู้ และฝึกทักษะ เพื่อให้สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปใช้ ใน การดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต

4. หน้าที่ในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคม โดยการเลี้ยงสมาชิก ที่มีวัย อันสมควรเข้าสังคม พร้อมทั้งสนับสนุนสมาชิกของตนให้มีเกียรติ เป็นที่ยอมรับในสังคม สู้ น้า ความรู้และทักษะที่ได้ใช้ในการดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต

5. หน้าที่ในการสืบเชื้อสายหรือการผลิตสมาชิกใหม่เป็นผู้สืบสกุลอย่างต่อเนื่อง โดยการ แต่งงานมีบุตรหรือรับบุตรหรือรับบุตรบุญธรรม กล่าวได้ว่าครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของสังคม เพียงหน่วยเดียวที่สามารถผลิตสมาชิก ที่ล้มตายได้ ซึ่งสมาชิกใหม่จะเป็นกำลังของสังคม และเป็น แรงงานทดแทนสมาชิกที่ล้มตายไป (McIntyre 1981) จึงเห็นได้ว่าหน้าที่สำคัญของครอบครัวคือ การจัดหาสิ่งจำเป็นในชีวิตเพื่อการอยู่รอดของสมาชิกทุกคน นอกจากนั้นครอบครัวเป็นหน่วยย่อย ทางสังคมเบ็ดเสร็จที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกแต่ละคนตลอดชีวิตที่ไม่มีกลุ่มหรือองค์กรใดสามารถทำ หน้าที่ได้เท่าเทียม นอกจากนั้นครอบครัวมีบทบาทในการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนจะได้ต้องการการดูแลจากบิดามารดาเมื่ออยู่ในภาวะเจ็บป่วยและการดูแล เพื่อป้องกันภาวะเจ็บป่วยเช่นการ ได้รับนมมารดา การได้รับวัคซีน การ ได้รับโภชนาการที่ครบถ้วน

ปัญหาความผันแปรทางเศรษฐกิจที่กระทบกลุ่มผู้ประกอบการและผู้ใช้แรงงานที่สถาน ประกอบการปิดกิจการไปอย่างรุนแรง ทำให้ขาดรายได้ รวมทั้งกลุ่มที่ถูกลดเงินรายได้ ค่าจ้าง เงิน

เลื่อน ทำให้ต้องปรับการใช้จ่ายในครัวเรือน โดยเฉพาะผู้ถูกเลิกจ้าง หรือ ผู้ว่างงาน จะได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุด

ภาวะว่างงานในที่นี้ : หมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลมีคุณภาพที่จะทำงานมีความต้องการทำงาน และยินดีรับเงินเดือนตามอัตราที่กำหนด ไม่สามารถหางานได้เป็นเวลานาน

การว่างงานสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท โดยทั่ว ๆ ไปคือ (Liftwich and Sharp 1982)

1. การว่างงานที่เกิดจากความสมัครใจของผู้ทำงาน เช่น มีความต้องการเปลี่ยนงานใหม่ หรือไม่ต้องการทำงาน (Frictional unemployment)

2. การว่างงานเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ ที่อาจทำให้มีความต้องการแรงงานในบางสาขามากขึ้น บางสาขาดกตลงเพื่อสนองความต้องการของผู้ซื้อหรือตลาด (Structural unemployment)

3. การว่างงานที่เป็นผลจากภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป โดยปกติเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่รุนแรง มีการปรับขึ้นลงเป็นระยะ เนื่องจากความต้องการเปลี่ยนแปลงที่ไม่รุนแรง มีการปรับขึ้นลงเป็นระยะ เนื่องจากความต้องการสินค้าลดลงทำให้ต้องลดปริมาณการผลิตลง (Cyclical unemployment)

ปัญหาการว่างงานเป็นการสูญเสียประโยชน์ จากการใช้คนไม่มีงานทำผลทางสังคมที่เกิดจากการว่างงานคือความไม่มั่นคงของครอบครัว ซึ่งครอบครัวเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ การไม่มีหรือการลดรายได้ครอบครัวทำให้หัวหน้าครอบครัวไม่สามารถแสดงบทบาทของตนเพื่อสนองตอบความต้องการของสมาชิกได้จะเป็นผลทำให้เด็กมีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวได้การพึ่งพากันทางเศรษฐกิจและสังคมและความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวถูกบั่นทอนบุคคลที่ตกงานรู้สึกคนไร้คุณค่า ขาดความมั่นใจในตนเอง ที่สุดทำให้บุคคลนั้นได้รับความทุกข์ทางจิตใจและจิตวิญญาณแม้ว่าบางครอบครัวจะเตรียมตัวสู้กับภาวะตกงานมาก่อนก็ตาม เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นมักส่งผลกระทบต่อครอบครัวที่ไม่สามารถทนผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมได้ ในกรณีที่มีการว่างงานมากก็จะพบปัญหาครอบครัวไม่มีความมั่นคง ครอบครัวหย่าร้าง และปัญหาอาชญากรรมได้ในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ (Liftwich and Sharp , 1982)

ครอบครัวมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ค่อนข้างคงที่ในด้านสำคัญ ได้แก่ ค่าอาหาร ที่อยู่อาศัย ค่าสาธารณูปโภค ค่าเครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งกาย รวมทั้งค่าของใช้ประจำวัน โดยทั่วไปมีการศึกษาพบว่าครอบครัวมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แบ่งเป็นค่าที่อยู่อาศัยรายร้อยละ 12 ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าไฟฟ้า น้ำมัน รวร้อยละ 5 ค่าอาหารรายร้อยละ 26 ค่าเครื่องสั้มและนวิการรายร้อยละ 20 ค่าเสื้อผ้าและรองเท้าร้อยละ 9 ค่าเดินทางรายร้อยละ 15 ที่เหลือเป็นค่าของใช้ประจำบ้าน และเบ็ดเตล็ด

พบว่ามีความแตกต่างของการใช้จ่ายเงินของครอบครัวตามระดับฐานะทางเศรษฐกิจ โดยพบว่าครอบครัวชาวอังกฤษที่มีรายได้ต่ำ จะใช้จ่ายเงินเป็นค่าอาหารเป็นสัดส่วนถึง 1 ใน 3 ของราย

อ้วนทั้งหมด และเป็นค่าที่อยู่อาศัยราว 1 ใน 4 ของรายจ่ายทั้งหมด ในครอบครัวรายได้ต่ำจะมีรายจ่ายด้านเครื่องแต่งกายเป็นสัดส่วนที่ต่ำกว่าครอบครัวที่มีรายได้สูง แสดงว่าครอบครัวที่มีรายได้น้อยจะพยายามจัดสรรเงินให้สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิก เรื่องอาหารและที่อยู่อาศัยเป็นสำคัญ (Harbury, 1971) สำหรับครอบครัวคนไทยพบว่ารายจ่ายด้านอาหารมีสัดส่วนสูงกว่า 1 ใน 3 ในครอบครัวรายได้ต่ำ และพบว่าครอบครัวรายได้สูงจะมีการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยมากกว่าครอบครัวรายได้น้อยเช่นกัน

ปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลแน่ชัดว่าครอบครัวมีค่าใช้จ่ายเฉพาะตัวสำหรับการเลี้ยงดูบุตรแต่ละคนเท่าไร ส่วนใหญ่ค่าใช้จ่ายครอบครัวเป็นค่าใช้จ่ายรวมสำหรับสมาชิกทุกคน และจากการประมาณการค่าใช้จ่ายของครอบครัวรายปี ที่จ่ายเกี่ยวกับสุขภาพบุตรจะเป็นค่าใช้จ่ายบุตรวัยทารก และปฐมวัย ปีละ 718 บาท วัยเรียนปีละ 635 บาท วัยรุ่นปีละ 1,679 บาท (สุกสิทธ์ ทรรพารุในพัชรุชา ภูโศบุญ และคณะ 2542) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจจะทำให้ครอบครัวปรับตัวในการจัดการเกี่ยวกับรายจ่ายของครอบครัวในทุกด้านอย่างไร คาดว่า会有ผลกระทบของการปรับตัวทางเศรษฐกิจของครอบครัว มีผลกระทบต่อดัชนีทั้งทางตรงและทางอ้อม

การปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

ภาวะว่างงาน การขาดรายได้ เป็นภาวะวิกฤตที่สำคัญของครอบครัวทุกครอบครัว โดยทั่วไปภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ มีผลกระทบทำให้เกิดภาวะครอบครัวเครียด และเกิดสถานการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้น จนทำให้เกิดความเครียดอย่างรุนแรง เกิดภาวะเสียสมดุล และไม่สามารถแก้ปัญหาจากเหตุการณ์วิกฤต (Situational crisis) ที่ไม่ได้คาดคิดไว้ล่วงหน้า ในการศึกษาของโฮลมส์และเรห์ (Holmes and Rahe 1967) พบว่าการเปลี่ยนแปลงในชีวิตที่ก่อให้เกิดความเครียดและภาวะวิกฤตของชีวิต 10 อันดับแรกได้แก่

- อันดับที่ 1 การเสียชีวิตของคู่สมรส
- อันดับที่ 2 การหย่าร้าง
- อันดับที่ 3 การแยกกันอยู่กันคู่สมรส
- อันดับที่ 4 การติดคุก
- อันดับที่ 5 การตายของสมาชิกครอบครัวหรือญาติ
- อันดับที่ 6 การประสบอุบัติเหตุหรือป่วยหนัก
- อันดับที่ 7 การแต่งงาน
- อันดับที่ 8 การกินติดกับคู่สมรสเก่า
- อันดับที่ 9 การถูกออกจากงาน
- อันดับที่ 10 ภาวะเกษียณ

หากการศึกษาลึกลงไป จะเห็นได้ว่าภาวะวิกฤตส่วนใหญ่เป็นภาวะวิกฤตจากเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิด เป็นภาวะวิกฤตจากสถานการณ์ แต่พบว่า การเปลี่ยนแปลงของชีวิตตามพัฒนาการที่ทำให้ต้องปรับตัวมากจนอาจเป็นสาเหตุของภาวะวิกฤต ได้แก่ การแต่งงาน การตั้งครรภ์ การเกษียณอายุการทำงาน เป็นต้น บางครอบครัวมีการปรับตัวที่ผิดปกติ กล่าวคือ สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมดาวหกปีปัญหาไม่เหมาะสม ซึ่งอาจจะสรุปได้เป็น 4 ประเภทคือ (Friedman, 1992)

1. การแสดงความเครียดโดยวิธี ไม่เหมาะสม

1.1 วิธีการทำร้ายจิตใจกัน เช่น คู่สมรสไม่เข้าใจกัน ค้างคูล่าหึงฝ่ายหนึ่งเป็นการทำร้ายจิตใจซึ่งกันและกัน บางรายบิดามารดาไม่เข้าใจกันกลับไปดุด่าบุตร บุตรจึงเป็นเสมือนแพะรับบาป

1.2 วิธีละเลยไม่สนใจ พบได้ในกรณีที่คู่สมรสไม่สนใจดูแลเอาใจใส่อีกฝ่ายหนึ่งหรือบิดามารดาละเลยพฤติกรรมทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ให้ความสนใจดูแลเอาใจใส่บุตร

1.3 วิธีการทารุณกรรมทั้งร่างกายและจิตใจ เช่น การทารุณกรรมเด็ก การทุบตีใช้กำลังกันในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการที่ภรรยาทุบตีสามี การที่สามีข่มขืนภรรยาหรือการที่บุตรตีเบียดเบียนการใช้วิธีการทำร้ายจิตใจอื่น ๆ เช่น การดุด่าว่ากล่าว

2. การปฏิเสธปัญหา

การที่ครอบครัวไม่ยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น คู่สามีภรรยาที่ต่างฝ่ายมาจากครอบครัวที่มีปัญหาแตกแยก เมื่อตนแต่งงานและพบว่ามีปัญหาระหว่างคู่สมรส แทนที่จะช่วยกันคิดหาทางประนีประนอมแก้ปัญหา กลับคิดว่าเป็นธรรมชาติของชีวิตครอบครัว ที่ไม่จำเป็นต้องแก้ไข จนในที่สุดก็ทำให้ครอบครัวแตกแยกได้ในที่สุด บางครอบครัวมีลักษณะที่ไม่เปิดเผยความรู้สึกซึ่งกันและกัน ต่างฝ่ายต่างปฏิเสธว่าครอบครัวของตนมีปัญหาอันหันเหทางอาจจะนำมาซึ่งความแตกแยกของครอบครัวได้เช่นกัน

3. การแตกแยกหรือสูญเสียสมาชิกในครอบครัว

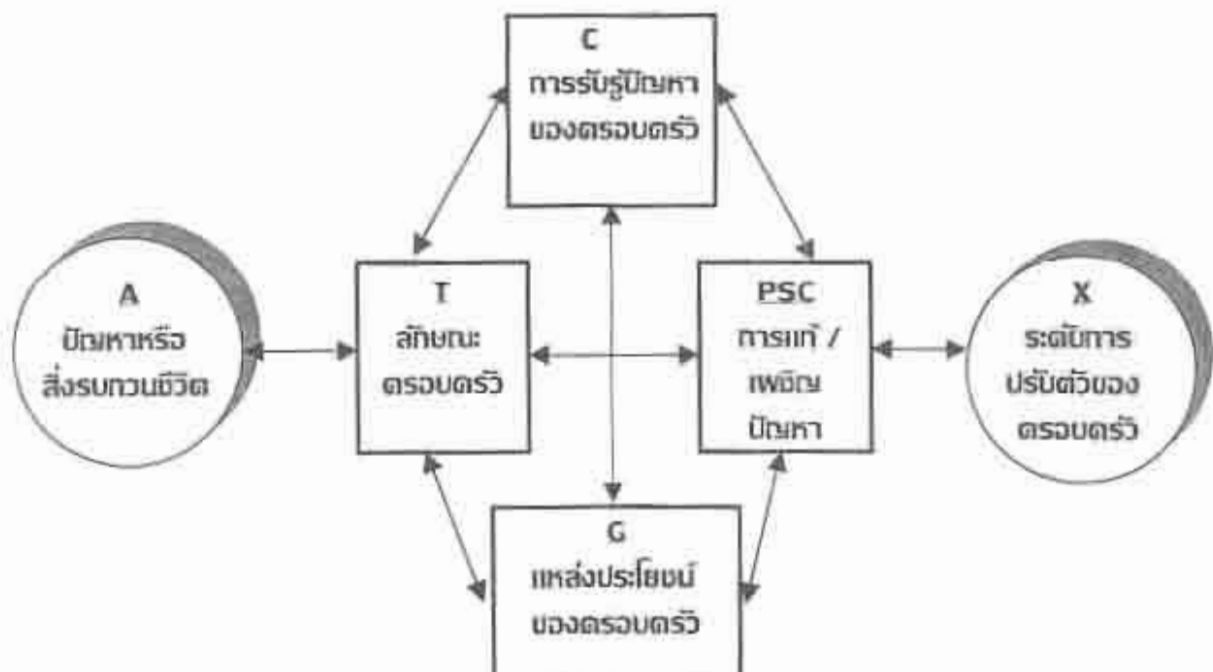
วิธีการนี้ เป็นผลต่อเนื่องจากการปฏิเสธปัญหาของครอบครัว ซึ่งในที่สุดจะลงเอยด้วยการที่ครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง อาจมีการละทิ้งคู่สมรส อาจมีการละทิ้งบุตร เป็นต้น ในครอบครัวที่มีปัญหาต้องดูแลสมาชิกป่วย พิการ หรือผู้อยู่ในวัยชรา อาจต้องนำผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพาไปอยู่ที่อื่น เช่น อยู่กับญาติคนอื่น หรือไปอยู่ตามสถานสงเคราะห์ เพราะครอบครัวไม่สามารถจัดการปัญหาของครอบครัวได้

4. การใช้อำนาจในการแก้ปัญหา

วิธีการนี้พบบ่อยในครอบครัวเผด็จการที่ผู้ใช้อำนาจในการตัดสินใจปัญหาอย่างเด็ดขาดซึ่งผลจะทำให้สมาชิกอื่นๆที่ไม่เห็นเกี่ยวข้องตามกับการตัดสินใจของผู้ใช้อำนาจในครอบครัวนั้นเกิดความไม่พึงพอใจได้ การแก้ปัญหาวิธีนี้อาจทำให้เกิดความรู้สึกกดดันต่อคนในระหว่างสมาชิกครอบครัวได้

มีการศึกษาวิจัยการปรับตัวของครอบครัว ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีครอบครัววิกฤตเพื่ออธิบายปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤต แนวคิดทฤษฎีครอบครัววิกฤต ABCX ของ Hill (1949) ได้ถูกนำมาศึกษาและพัฒนากรอบแนวคิดให้สามารถอธิบายกระบวนการปรับตัวของครอบครัวให้ครอบคลุมระยะก่อนและหลังวิกฤตมากขึ้น แม็คคัมบีนและแพตเตอร์สัน ได้นำทฤษฎีของฮิลล์มาพัฒนาต่อเป็นทฤษฎี Double ABCX และ T-ABCX Model ต่อมาเรียกว่าทฤษฎีความยืดหยุ่นทนทานของครอบครัว หรือ Family Resiliency Model (McCubbin Thompson and McCubbin 1996) โดยในทฤษฎีดั้งเดิมของฮิลล์กล่าวถึงปัจจัยด้านแหล่งความเครียด การรับรู้สถานการณ์ปัญหาและแหล่งประโยชน์ที่มีผลต่อการปรับตัวของครอบครัว (Hill, 1949) ในขณะที่ Double ABCX Model ถูกพัฒนาต่อมาเพื่ออธิบายว่าปัญหาครอบครัวที่มีผลต่อวิกฤตครอบครัวเป็นผลของการสะสมของปัญหา รวมทั้งการปรับเปลี่ยนการรับรู้และแหล่งประโยชน์ภายหลังภาวะวิกฤตเช่นกัน (McCubbin and Patterson, 1983) และมีการเพิ่มอิทธิพลของปัจจัยด้วย

ชนิดของครอบครัวที่แสดงคุณลักษณะของครอบครัว ที่มีผลต่อการปรับตัวของครอบครัว โดยให้ความสำคัญกับลักษณะครอบครัวที่มีความเข้มแข็ง จะมีผลต่อผลลัพธ์การปรับตัวของครอบครัวเมื่ออยู่ในภาวะยากลำบาก โดย Double T-ABCX Model มีแบบจำลองความคิดอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่

ภาพที่ 2.1 : ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใน Double T - ABCX Model

แนกคืบบันและคณะระบุความสัมพันธของตัวแปรด้านต่าง ๆ ดังนี้

ปัจจัย A : ปัญหาหรือสิ่งรบกวนชีวิต เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความต้องการของครอบครัวในการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุตร สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกอื่นๆ รวมทั้งขอบเขตของครอบครัวเป้าหมายและหน้าที่ครอบครัวและสมดุของครอบครัว ระดับความรุนแรงของปัญหาเกิดได้จากการที่ปัญหานั้นมีผลทำให้ครอบครัวขาดสมดุย์ ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ รวมทั้งระดับความพร้อมของแหล่งประโยชน์ของครอบครัวว่าเกิดมากน้อยเพียงใด

ปัจจัย T : ชนิดหรือคุณลักษณะของครอบครัว ที่มีผลต่อการทำหน้าที่ของครอบครัว ชนิดของครอบครัวอธิบายจากกลุ่มของพฤติกรรมของสมาชิกที่กระทำ ชนิดครอบครัวสามารถพยากรณ์การทำหน้าที่ของครอบครัวได้ โดยเฉพาะครอบครัวที่มีความผูกพันและยึดหยุ่นพบว่ามีคามเข้มแข็งที่จะสามารถจัดการกับความยากลำบากในชีวิตได้ดี

ปัจจัย B : แหล่งประโยชน์ครอบครัวได้แก่ แหล่งที่ทำให้ครอบครัวมีแรงดันกับสิ่งรบกวนชีวิต และปัญหาที่เข้ามาสู่ชีวิตครอบครัว ที่มีปัจจัยทั้งภายนอกและภายในครอบครัว ที่มีผลต่อการจัดการกับปัญหามืออยู่ในภาวะวิกฤต

ปัจจัย C : การประเมินสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ในการประเมินปัญหานี้ทำให้ครอบครัวรับรู้ปัญหาวามีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด ที่จะมีผลต่อการแลกเปลี่ยนสถานะของครอบครัว

ปัจจัย TSC : การแก้ปัญหาและเผชิญปัญหาของครอบครัว ได้แก่ แก้ปัญหาของครอบครัว เมื่ออยู่ในภาวะเครียดโดยกระบวนการแก้ปัญหาที่ครอบครัวจัดลำดับปัญหาและจัดการเป็นลำดับขั้น โดยครอบครัวที่สามารถจัดการกับปัญหาได้ก็จะสามารถปรับตัวได้ดี

การปรับตัวของครอบครัว : ผลของการจัดการกับปัญหาทำให้เกิดสมดุของครอบครัว แสดงถึงระดับการปรับตัวของระบบครอบครัว ครอบครัวที่ขาดสมดุทำให้เกิดภาวะวิกฤตครอบครัว ครอบครัวแตกแยก ยุ่งเหยิง และไม่สามารถอยู่ในระบบสังคมได้ (Burr 1973 cited in McCubbin Thompson McCubbin 1996)

เมื่อมีปัญหากระทบครอบครัวจะมีการปรับตัวที่มีปัจจัย ชนิด ลักษณะของครอบครัว ปัจจัยแหล่งประโยชน์ครอบครัว ปัจจัยการประเมินสถานการณ์ที่เป็นปัญหาครอบครัว และการแก้ปัญหาหรือจัดการเผชิญปัญหาครอบครัว เป็นตัวแปรร่วมที่อธิบายผลลัพธ์ระดับการปรับตัวของครอบครัว ในครอบครัวที่อยู่ในภาวะวิกฤต จำเป็นต้องมีการจัดการกับปัญหาที่ก่อให้เกิดความเครียดในครอบครัว โดยมีตัวแปรดังกล่าวมาพร้อมอธิบายผลกระทบของภาวะวิกฤตเสริมลูก ข้อการปรับตัวของครอบครัวซึ่งผลจากการปรับตัวของครอบครัว จึงจะมีผลต่อเนื่องไปยังบุตรภายหลัง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาภาวะครอบครัววิกฤตโดยใช้ทฤษฎีของแมคคubin และคณะ (McCubbin et al. 1996) ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะวิกฤตของครอบครัว เช่น ครอบครัวที่มีสมาชิกป่วยด้วยโรคเรื้อรัง มีเด็กสมองพิการหรือพัฒนาการช้า มีโรคเรื้อรัง โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหอบหืด การดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว (Austin 1991, Donnelly 1991, Failla and Jones 1991, Fink 1995, Gilliss 1984, McCubbin 1989, McCubbin McCubbin and Thompson 1993, Smith and Robinson 1995, Wood and Lewis 1995)

ครอบครัววิกฤตและภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง

ในการศึกษาสตรีในครอบครัวที่มีสมาชิกเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังจำนวน 125 ครอบครัว เป็นเวลา 5 ครั้งในระยะเวลา 4 เดือน พบว่าความต้องการที่เนื่องจากความเจ็บป่วย ไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อสตรีในการปรับการทำหน้าที่ในครอบครัว แต่มีผลต่อการปรับระหว่างคู่สมรส ซึ่งมีผลกระทบต่อภาระการเผชิญปัญหาของครอบครัว สัมพันธภาพของมารดาและบุตร และ มีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ในครอบครัวในที่สุด (Wood and Lewis 1995) ในครอบครัวผู้ป่วยเอดส์ 28 ครอบครัว พบว่าความเครียดของครอบครัวที่ผู้ป่วยเอดส์รุกร่วมเพศและไม่เป็นรุกร่วมเพศ พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน และทั้งสองกลุ่มมีการปรับตัวของครอบครัวไม่แตกต่างกัน (Smith and Robinson 1995) สำหรับการศึกษาครอบครัวที่มีบุตรวัย 1-5 ปีป่วยด้วยโรคหอบหืด 27 ราย พบว่าครอบครัวเครียดเนื่องจากการที่เปลี่ยนงาน และตกงานมากเป็นอันดับ 1 และ 2 ส่วนอันดับ 3 ได้แก่การกำเนิดบุตร และอันดับ 4 ได้แก่การมีสมาชิกป่วยเรื้อรัง และพบว่าความเข้มแข็งของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับชนิดครอบครัว ในขณะที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของครอบครัว กับแหล่งความเครียดของครอบครัว (Donnelly 1991) สำหรับการศึกษาครอบครัวที่มีบุตรสมองพิการ 57 ราย พบว่าล้มเหลวที่สามารถทำนายการทำหน้าที่ของครอบครัวได้แก่ ความเข้มแข็งของครอบครัว การได้รับการสนับสนุน แหล่งความเครียดของครอบครัว และอายุของบิดามารดา โดยพบว่าครอบครัวที่มีความเข้มแข็ง และได้รับการสนับสนุนในการทำหน้าที่จะทำหน้าที่ครอบครัวได้ดี และพบว่าถ้าบิดามารดาอายุน้อย รวมทั้งมีแหล่งความเครียดครอบครัวต่ำ จะสามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้ดี (Failla and Jones 1991)

ครอบครัววิกฤตและการจ้างงาน

สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจ้างงานและความเครียดในครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อทั้งบิดาและมารดาทำงานนอกบ้าน พบว่าวิถีชีวิตมีอิทธิพลต่อความเครียดในครอบครัว พบว่าความพึงพอใจต่อรายได้ครอบครัว ความพึงพอใจต่อการเลี้ยงเด็ก และการมีเวลาว่างทำสิ่งที่สมาชิกพอใจมีผลให้คะแนนความเครียดของครอบครัวต่ำลง (Sund and Ostwald 1985) และการที่มารดาไม่ทำงานไม่มีผลทำให้การทำหน้าที่ของครอบครัวเปลี่ยนไป (Youngblut Loveland-Cherry and Horan 1991) ในขณะที่พบว่าการทำงานมีผลทำให้เกิดความเครียดขึ้นในครอบครัว

ไฟรด์แมน (Friedmann 1987) ศึกษาผลกระทบของภาระที่บิดาไม่มั่งคั่งทำต่อสมาชิกในครอบครัว พบว่าการที่ลดลง มีรายได้ลดลง มีความสัมพันธ์ทางลบ กับภาระที่บุตรเป็นที่ยอมรับจากเพื่อน และสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าของบิดา นอกจากนี้ยังพบว่าภาระที่บิดามีภาวะซึมเศร้ามีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส และจากการศึกษาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในกลุ่มเกษตรกร พบว่าแม่ครอบครัวมีรายได้ลดลง ครอบครัวยังรับรู้หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร และมีการติดต่อกับบรรพบุรุษของตนอย่างต่อเนื่อง (Krach 1990) การวิจัยดังกล่าวเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของการจ้างงานกับความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการศึกษาผลของการจ้างงานต่อบุตร

การปรับตัวของครอบครัวต่างวัฒนธรรม

การศึกษาเปรียบเทียบการปรับตัวของครอบครัวต่างวัฒนธรรมโดยแมคคัลบิน และ คณะ พบว่า จากการศึกษาคครอบครัวชนผิวขาวเชื้อชาติคอเคเซียน 78 ครอบครัว คนเชื้อชาติสเปน 37 ครอบครัว คนเชื้อชาติเอเชีย 49 ครอบครัว และคนเชื้อชาติผิวดำ 36 ครอบครัว พบว่ามีความแตกต่างกันของปัจจัยที่สามารถอธิบายการปรับตัวของครอบครัวแต่ละเชื้อชาติได้ โดยพบว่าการปรับตัวของครอบครัวมีเป็นคอเคเซียน ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยเกี่ยวกับจำนวนของบุตร ความเข้มแข็งของครอบครัว และระดับการสนับสนุนทางสังคมที่ครอบครัวได้รับ กล่าวคือครอบครัวที่มีบุตรจำนวนน้อย มีความเข้มแข็งของครอบครัวสูง และมีการสนับสนุนทางสังคมดีจะปรับตัวได้ดี ส่วนครอบครัวชาวสเปนพบว่าปัจจัยด้านรายได้ครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมที่ได้รับ และความเข้มแข็งของครอบครัว มีผลต่อการปรับตัวของครอบครัว ในขณะที่การปรับตัวของกลุ่มครอบครัวชาวเอเชียได้รับอิทธิพลสูงสุดจากตัวแปร 2 ตัว คือ การสนับสนุนทางสังคมที่ครอบครัวได้รับ ความเข้มแข็งของครอบครัว ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าครอบครัวชาวเอเชียสามารถปรับตัวได้ดี โดยมีเงื่อนไขของแหล่งประโชชน์ในชุมชน สังคม และการช่วยเหลือระหว่างญาติและเพื่อน (McCubbin McCubbin and Thompson 1993)

ผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจต่อเด็กและเยาวชน

มีการศึกษาผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจต่อเด็ก และเยาวชนในปริมาณจำกัด เนื่องจากเป็นปัญหาปัจจุบันที่ยังมีการศึกษาเพิ่มเติม และปัญหา ยังไม่ได้ลดความรุนแรงลง พบว่ามีงานศึกษาเชิงคุณภาพในการศึกษาการลงทุนในเด็กของครอบครัวของกุสตา สุนทราลาและคณะ (2542) การสำรวจและสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2541) ที่ระบุว่าผลกระทบของเด็กและเยาวชนดังนี้ การศึกษาการลงทุนในเด็ก พบว่าในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ครอบครัวส่วนใหญ่เผชิญปัญหาทางการเงินสูงขึ้นรายได้ต่ำลง โดยพ่อแม่เป็นผู้แบกรับความเสี่ยงไว้ โดยพยายามให้ครอบครัวน้อยที่สุด ผลกระทบรุนแรงพบในครอบครัวยากจนในชนบทที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสทางการศึกษาต่อ ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ส่วนครอบครัวในกรุงเทพฯ พบว่ามีผลกระทบต่อการลงทุนด้านการศึกษาของบุตร โดยในครอบครัวที่มีฐานะ

ทางเศรษฐกิจดีจะมีการล้มเลิกแผนการส่งบุตรเรียนต่อต่างประเทศ และสถิติกรรมนอกหลักสูตร โดยพ่อแม่อยากให้รัฐช่วยเหลือทุนการศึกษาหรือจัดหาเงินกู้เพื่อการศึกษา และการหางานให้เด็ก ทำเป็นรายได้เสริม

สำหรับผลการสำรวจผลกระทบอันเนื่องมาจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2541) พบว่าครอบครัวส่วนใหญ่มีจำนวนที่ต้องรับภาระด้านการเรียน ครอบครัวละ 1-2 คน และมีภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษานับ ปัญหาด้านภาระการศึกษามากที่สุดอีกด้วย และ 2 คือ ปัญหาไม่มีเงินค่าเล่าเรียน และไม่มีเงินค่าใช้จ่ายอุปกรณ์การเรียน นอกจากนี้ยังมีปัญหาไม่มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและค่าเดินทางไปโรงเรียน พบว่า ครอบครัวยังแสดงว่ายังคงรับภาระอยู่ได้ แต่มีครอบครัวถึงร้อยละ 6.7 ที่ไม่สามารถส่งบุตรเรียนต่อได้

ผลกระทบด้านอื่นๆต่อบุตรทั้งด้านผลการเรียน ด้านปัญหาสุขภาพ และปัญหาพฤติกรรม ยังไม่มีรายงาน ดังนั้นสรุปได้ว่าจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อบุตรในวัยเยาว์ ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อหาทางป้องกันปัญหาและช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

สรุปจากการทบทวนเอกสาร พบว่าวิกฤตการณ์เศรษฐกิจเป็นปัญหาปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตครอบครัว และผลกระทบต่อบุตรในด้านการศึกษา ยังไม่มีการศึกษาผลกระทบต่อ บุตรด้านสุขภาพ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากภาวะเครียดในเด็กและเยาวชนไทย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยผสมผสานระหว่างการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อการปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ทั้งทางด้านการเรียน พฤติกรรมปรับตัว และสุขภาพ สำหรับการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษากระบวนการตัดสินใจแก้ปัญหา การรับรู้สภาพปัญหา และความต้องการความช่วยเหลือของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ประชากร

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ครอบครัว ที่ประเทศที่เสี่ยงดูเปรวยแรกเกิดถึง 19 ปี ที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ เช่น ธุรกิจเลิกกิจการ ถูกออกจากงาน ถูกลดเงินเดือน ถูกลดสวัสดิการ เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้ว่างงานที่มารายงานตัวที่หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กรมการจัดหางาน แรงงานจังหวัด และกรมประชาสัมพันธ์ ผู้ที่ถูกลดเงินเดือนตามบริษัทเอกชน ผู้ที่ต้องปิดกิจการของตนเองเนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโดยเก็บข้อมูลทั่วประเทศ 4 ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร โดยในภูมิภาคต่างๆ มีการเลือกเก็บข้อมูล 2 จังหวัดที่มีจำนวนผู้ลงทะเบียนสูง 5 อันดับแรก รวมทั้งสิ้นรวม 2,502 ครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มผู้ว่างงานในชุมชนที่อาจมารายงานตัวหรือไม่ได้มารายงานตัวในการจัดหางานของภาครัฐและเอกชน เป็นผู้ที่ถูกเลิกจ้าง ไม่มีงานทำ ลดเงินเดือน จัดกิจกรรมเนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โดยเก็บข้อมูลแยกจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จำนวน 30 ครอบครัวทั่วประเทศ แบ่งตามภูมิภาคละ 3-6 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลสมวาริครอบครัวยุติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพศ อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส และผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจการจ้างงานและรายได้ครอบครัว ลักษณะคำถามเป็นทั้งปลายเปิดและปลายปิด จำนวน 17 ข้อ

2. แบบประเมินความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจ

เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสำหรับการประเมินการรับรู้ของระดับความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อครอบครัว คำตอบ 5 คัดเลือก คะแนนจาก 1-5 จาก ไม่มีผลกระทบเลยถึงมีผลกระทบร้ายแรงมากที่สุด มีคำถามจำนวน 1 ข้อ

3. แบบประเมินแหล่งความเครียดของครอบครัว

เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยดัดแปลงและพัฒนาจากเครื่องมือ Family Stressor ของ McCubbin and Patterson, 1981 ที่แสดงถึงแหล่งความเครียดสะสมของครอบครัวจากภาวะเปลี่ยนแปลงของครอบครัวในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา มีจำนวน 10 เหตุการณ์และผู้ตอบสามารถระบุความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นโดยให้คะแนนระหว่าง 0-100 ในแต่ละข้อ โดยที่คะแนนเท่ากับ 0 ไม่มีเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเลยและ คะแนน 100 แสดงว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงมาก จำนวนทั้งสิ้น 10 ข้อ

4. แบบประเมินการประเมินสถานการณ์ครอบครัว

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของครอบครัวว่าความเครียดที่เกิดขึ้นมีผลทางบวก หรือลบต่อครอบครัวอย่างไร ดัดแปลงและพัฒนาจาก Family Strains ของ McCubbin and Patterson (1981) และจากการที่ผู้วิจัยสร้างเองแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

1. ผลทางด้านลบ

2. ผลทางด้านบวก

การรับรู้ผลทางด้านลบเป็นคำถาม 10 ข้อ ที่แสดงถึงผลเสียของปัญหาเศรษฐกิจต่อครอบครัว โดยให้คะแนนระหว่าง 0 - 100 ในแต่ละข้อ โดยคะแนน 0 เท่ากับ ข้อนี้ไม่มีเลย และคะแนน 100 แสดงว่าผลเสียนั้นรุนแรงมาก ส่วนการรับรู้ผลทางบวกเป็นข้อคำถาม 2 คัดเลือกว่ามีผลดีเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจหรือไม่ หากเลือกตอบว่ามี ให้ระบุผลดีที่เกิดขึ้นในช่องว่างให้เต็ม

5. แบบประเมินแหล่งประโชชน์ของครอบครัว

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความช่วยเหลือและความรู้สึกมั่นคงที่ครอบครัวได้รับจาก 3 แหล่ง คือ จาก ครอบครัวญาติและเพื่อน และจากชุมชนสังคม

- 5.1 แหล่งประโยชน์จากญาติและเพื่อน เป็นเครื่องมือวัดแหล่งประโยชน์ของครอบครัวจากญาติและเพื่อน แปลและพัฒนาจาก Relative and Friend Support ของ McCubbin Larsen and Olson (1982) เป็นเครื่องมือที่พัฒนามาจาก FCOPEs ประกอบด้วยข้อคำถาม 8 ข้อ ที่บอกถึงการที่ครอบครัวคิดต่อและรับความช่วยเหลือจากญาติและเพื่อน ข้อคำถามมี 5 คำเลือก จาก 1 คะแนน เท่ากับ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 คะแนน เท่ากับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนยิ่งสูงแสดงว่าครอบครัวได้รับการช่วยเหลือจากญาติและเพื่อนสูง
- 5.2 แหล่งสนับสนุนทางสังคม เป็นแบบสอบถามวัดระดับความรู้สึกของครอบครัวว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสามารถขอความช่วยเหลือจากชุมชนได้ แปลและพัฒนาจากครอบครัวจากญาติและเพื่อน แปลและพัฒนาจาก Social-Support Index ของ McCubbin Patterson and Glynn (1982) ประกอบด้วยข้อคำถาม 17 ข้อ คำตอบมี 5 คำเลือก มีคะแนน 1 คะแนน เท่ากับ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 คะแนน เท่ากับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนยิ่งสูงแสดงว่าครอบครัวมีแหล่งประโยชน์ของครอบครัวมาก
- 5.3 ความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งภายในครอบครัวที่แสดงถึงความเชื่อมั่นว่าสามารถควบคุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในช่วงชีวิตที่มีความยากลำบาก แปลและพัฒนาจาก Family Hardiness Index ของ McCubbin and Thompson (1986) เครื่องมือชุดนี้ประกอบด้วย 4 หมวดย่อย ประกอบด้วยข้อคำถาม 20 ข้อ ที่ผู้ตอบได้คะแนนจาก 0-3 คะแนน โดยคะแนน 0 เท่ากับไม่เป็นจริงเสมอไป และ 3 คะแนน เท่ากับเป็นจริงเสมอ โดยแบ่งเป็น 3 หมวดย่อยได้แก่
1. การตั้งใจที่จะอยู่ด้วยกันและช่วยกัน
 2. ความรู้สึกท้าทายที่ต้องทำสิ่งยากๆ ในชีวิต
 3. ความรู้สึกที่ว่าสามารถที่จะควบคุมชีวิตครอบครัวได้ ไม่ปล่อยตามยถากรรม

6 แบบประเมินแรงยึดเหนี่ยวของครอบครัวในการเผชิญปัญหา

เป็นแบบสอบถามที่ใช้ประเมินครอบครัว ว่ามีทักษะในการจัดการกับชีวิต ที่ก่อให้เกิดความเครียด และการเปลี่ยนแปลงเพียงใด ตัวชี้วัดในการประเมิน ได้แก่ การที่ครอบครัวช่วยยอมรับเหตุการณ์ยุ่งยากที่เกิดขึ้น มองเห็นธรรมชาติของชีวิตมีการเปลี่ยนแปลง และมีศรัทธาในศาสนา พัฒนามาจาก Family Coping-Coherence ของ McCubbin Larsen and Olson (1982) ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ คำตอบมี 5 คำเลือก มีคะแนน 1 คะแนน เท่ากับ

กัน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 คะแนน เท่ากัน เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนมากแสดงว่า
ทักษะ ในการเผชิญปัญหาครอบครัวดี

7. แบบประเมินระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว

เป็นแบบสอบถามที่ใช้ประเมินครอบครัว ที่เกิดจากการเชื่อมต่อนของครอบครัว
โดยวัดจากการเกิดปัญหาทางอารมณ์ของสมาชิกในครอบครัว การคิดสารเสียด การใช้
ความรุนแรงในครอบครัว การมีปัญหามา แยกของกลุ่มสมรส แปรและพัฒนามาจาก
Family Distress Index ของ McCubbin Peterson (1981) ประกอบด้วยคำถาม 8 ข้อ มี 4 ตัว
เลือกโดยมีคะแนนระหว่าง 0 ถึง 3 คะแนน 0 แสดงว่าไม่มีเหตุการณ์นั้นเลยในช่วง 12
เดือนที่ผ่านมา และ 3 คะแนน แสดงว่ามีปัญหาดังกล่าว คะแนนยิ่งสูงมากแสดงว่าครอบ
ครัวมีระดับการปรับตัวไม่ดี

8. แบบประเมิน ผลกระทบต่อบุตร

เป็นแบบสอบถามปลายเปิดและปลายปิด เพื่อประเมินผลกระทบของภาวะวิกฤต
เศรษฐกิจต่อเด็กและเยาวชนใน 3 ด้านคือ ด้านการเรียน ด้านพฤติกรรมการปรับตัวและ
ด้านสุขภาพของบุตร รวมทั้งรายละเอียดการปรับคำใช้จำหมวดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบุตร

8.1 ผลกระทบด้านพฤติกรรม ประเมินจากพฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียน
ในด้านต่างๆ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสรีระ อึดทน โทสั่น บทบาทหน้าที่ และความสัมพันธ์พื้
พระหว่างกัน เครื่องมือพัฒนาจากแบบประเมินพฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียน
ของ วราภรณ์ หมั่นสา (2540) คะแนนสูงแสดงว่ามีปัญหาพฤติกรรมมากและคะแนน
ต่ำแสดงว่ามีปัญหาพฤติกรรมน้อย

8.2 ผลกระทบด้านสุขภาพ ประเมินจากการจำนวนครั้งของการเจ็บป่วยของบุตร
ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ในโรคที่พบในเด็ก เช่น ไข้หวัด หืดหอบ ภูมิแพ้ ฯลฯ จำนวน
ที่นับแสดงว่าเจ็บป่วยบ่อย

8.3 ผลกระทบด้านกรเรียน ประเมินจากการเปลี่ยนแปลงผลการเรียนและพฤติ
กรรมการสนใจในการเรียนของบุตรในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา มี 3 ตัวเลือก คือ เกือบๆ ไม่
เปลี่ยนแปลงและดีขึ้น

9. แบบประเมินปัญหาพฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียน

เป็นแบบสอบถามนิคามาตราถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กวัยเรียนที่
สนองตอบต่อความเครียด แสดงออกในรูปพฤติกรรมการปรับตัวทั้งในด้านสรีระ อึดทน โท
สั่น บทบาทหน้าที่ และความสัมพันธ์พื้พระหว่างกัน ที่พัฒนาจากแนวคิดทฤษฎี
การปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model) โดยผู้วิจัยปรับปรุงจากเครื่องมือของ
วราภรณ์ หมั่นสา (2540) มีจำนวน 35 ข้อ เป็นคำถามปลายเปิดที่ระบุว่ามีพฤติกรรมที่
เป็นปัญหาหรือไม่ คะแนนสูงแสดงว่าเด็กวัยเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรมมาก

11. แนวคิดสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เป็นคำถามปลายเปิดจำนวน 11 ข้อ ที่ใช้ในการประเมินการรับรู้ปัญหา กระบวนการจัดการและความต้องการความช่วยเหลือในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของครอบครัว พัฒนาโดยผู้วิจัย

ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ได้แก่

1. อาจารย์แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและครอบครัว	1	ท่าน
2. อาจารย์สังคมศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและครอบครัว	1	ท่าน
3. อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและครอบครัว	1	ท่าน
4. อาจารย์นักจิตวิทยาผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและครอบครัว	1	ท่าน
5. อาจารย์คหกรรมศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและครอบครัว	1	ท่าน
6. อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านมารดาและทารก	1	ท่าน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1. แบบประเมินแหล่งความเครียดของครอบครัวเครื่องมือ Family Stresser เดิม ไม่มีการทดสอบความเที่ยง สำหรับการศึกษานี้ค่าความเที่ยงของเครื่องมือเดิมมีค่าสัมประสิทธิ์cronbach เท่ากับ 0.79 และเครื่องมือเดิมมีค่าความตรงของเครื่องมือโดยมีค่าสัมพัทธ์กับเครื่องมือ FILE เท่ากับ 0.60
2. การประเมินสถานการณ์ของครอบครัว เครื่องมือ Family Strain เดิมมีค่าความเที่ยง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์cronbachเท่ากับ 0.87 สำหรับการศึกษานี้ค่าสัมประสิทธิ์cronbachเท่ากับ 0.81
3. แหล่งประโชชน์ของครอบครัว มี 2 เครื่องมือคือ
 - 3.1 แบบประเมินแหล่งประโยชน์จากญาติและเพื่อน เครื่องมือ Relative and Friend Support เดิมมีค่าความเที่ยงสัมประสิทธิ์cronbach เท่ากับ 0.82 และค่าความตรงมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับเครื่องมือ FCOPEs เดิมเท่ากับ 0.99 สำหรับการศึกษานี้ค่าสัมประสิทธิ์cronbach เท่ากับ 0.88
 - 3.2 แบบประเมินแรงสนับสนุนทางสังคม เครื่องมือ Social Support Index เดิมมีค่าความเที่ยง โดยมีสัมประสิทธิ์cronbach เท่ากับ 0.82 และค่าความตรงโดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับเครื่องมือวัดความพึงพอใจของครอบครัว เท่ากับ 0.80 สำหรับการศึกษานี้ค่าสัมประสิทธิ์cronbach เท่ากับ 0.80

3.3 แบบประเมินความเข้มแข็งแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว เครื่องมือ Family Hardiness Index เดิมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.82 การศึกษาครั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.80 และค่าความตรงของเครื่องมือเดิมมีค่าสัมประสิทธิ์กับเครื่องมืออื่นค่อนข้างต่ำ (ระหว่าง 0.15-0.23)

4. แบบประเมินแรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัว พบว่าเครื่องมือเดิม Family Coping-Coherence มีค่าความเที่ยงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.71 และค่าความตรงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับเครื่องมือ FCOPEs เท่ากับ 0.80 สำหรับการศึกษานี้พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.79
5. แบบประเมินระดับการปรับตัว (ความเครียด) ของครอบครัว พบว่าเครื่องมือ Family Distress Index เดิมมีค่าความเที่ยงปรับจากเครื่องมือ FILE และค่าความตรงเมื่อหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับเครื่องมือ FILE เท่ากับ 0.72 สำหรับการศึกษานี้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.76
6. แบบประเมินปัญหาพฤติกรรมกรรณการปรับตัวของเด็กวัยเรียน เครื่องมือของวราภรณ์ หมีนสา ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด 10 รายพบว่ามีความเที่ยงของเครื่องมือมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.82
7. แนวคิดสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิว่า เนื้อหามีความเหมาะสมเป็นแนวทางสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างเป็นคำถามปลายเปิดจำนวน 11 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณของผู้วิจัยดำเนินการโดยผู้ช่วยวิจัย 2 คน และนักศึกษาจากสถาบันราชภัฏและวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ในภูมิภาคที่มีส่วนในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้ดำเนินการเอง ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนกันยายน 2542 สถานที่ในการเก็บข้อมูลได้แก่ สถานที่จัดการงานของราชการและเอกชน บริษัท หรือชุมชน และครอบครัว ใน 8 จังหวัดจากภูมิภาคต่าง ๆ และในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ในการเก็บในหน่วยงานราชการ และเอกชน ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลในสถานที่ และหน่วยงานต่าง ๆ
2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยแนะนำตัวชี้แจงวัตถุประสงค์ในการวิจัยก่อนขออนุญาตแบบสอบถามทุกราย ผู้ที่ยินยอมให้ข้อมูลจะได้รับแบบสอบถามและเวลาที่ใช้ในการตอบ

แบบสอบถามประมาณ 50 นาที เมื่อตอบแบบสอบถามเสร็จผู้ช่วยวิจัยจะตรวจสอบความถูกต้องและหาข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ และจะขอให้ผู้ตอบเติมข้อความให้สมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บโดยผู้ช่วยวิจัย 2 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาพยาบาลปริญญาโทและผู้ช่วยวิจัย จบการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ผ่านการอบรมการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นเวลา 2 วัน และได้ฝึกทดลองเก็บข้อมูลจำนวน 2 รายก่อนเก็บข้อมูลจริง ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการเก็บข้อมูลที่บ้านผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ / ขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์และบันทึกเทปเสียงในการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาถอดเทปการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1-1 ชั่วโมง 30 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลถูกวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าต่ำสุดสูงสุด
2. ข้อมูลความรุนแรงและผลกระทบต่อบุตรหลานต่างๆวิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าต่ำสุดสูงสุด
3. อิทธิพลของตัวแปรความรุนแรงของปัญหาครอบครัว แหล่งความเครียดของครอบครัว การประเมินสถานการณ์ของครอบครัว แหล่งประโชชน์ของครอบครัว การเผชิญปัญหาของครอบครัว ระดับการปรับตัวของครอบครัว กระบวนการปรับตัวในด้านต่างๆ วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์ Path Analysis

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงการรับรู้ปัญหา กระบวนการจัดการ และความต้องการช่วยเหลือของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจถูกวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการถอดเทปการสัมภาษณ์ก่อนนำมาวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาศักยภาพของภาวะวิกฤตต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัวเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงสำรวจที่เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และการศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกที่เก็บเป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นผลการวิเคราะห์ข้อมูลจึงแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 2,502 ราย โดยแบ่งเป็นภูมิภาคต่างๆ ภาคละประมาณ 500 ราย โดยเก็บตัวอย่างในภูมิภาคละ 2 จังหวัด โดยเลือกจากจังหวัดที่มีอัตราผู้ตกงาน /ว่างงาน 5 อันดับแรกของประเทศไทย ได้แก่

1. ภาคเหนือ ได้แก่จังหวัดลำปาง 250 ราย และจังหวัดพิษณุโลก 250 ราย
2. ภาคกลาง ได้แก่จังหวัดอยุธยา 250 ราย และจังหวัดกาญจนบุรี 250 ราย
3. ภาคตะวันออก/เหนือ ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี 250 ราย และ จังหวัดบุรีรัมย์ 250 ราย
4. ภาคใต้ ได้แก่จังหวัด นครศรีธรรมราช 250 ราย และจังหวัดสงขลา 252 ราย
5. กรุงเทพมหานคร 500 ราย

ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง 1,302 คน (ร้อยละ 52.00) เป็นเพศชายจำนวน 1,200 คน (ร้อยละ 48.00) และอายุเฉลี่ยของสามีเท่ากับ 36.12 ปี และอายุเฉลี่ยของภรรยาเท่ากับ 33.61 ปี กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนบุตรคนแรกเฉลี่ย 9.85 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 81.33 มีสถานภาพสมรสคู่และอยู่ด้วยกัน โดยที่กว่าครึ่งของกลุ่มตัวอย่างกล่าวว่ามีสัมพันธภาพที่อยู่กับกันอย่างปกติสุข ไม่มีปัญหา (ร้อยละ 52.92) และพบว่ามีครอบครัวร้อยละ 12.07 มีการทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 85) และพบว่าสามีและภรรยาจบการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 63.10 และร้อยละ 66.40 ตามลำดับ) โดยมีอาชีพคละกันและมากกว่าร้อยละ 20 ของกลุ่มตัวอย่างไม่มีงานทำ ถ้าถึงตกงาน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 : ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป		ข้อมูลทั่วไป	
เพศ		ลักษณะภาพของคู่สมรส	
- หญิง	1,302 (52.00%)	- รักใคร่ที่มีความสุข	713 (28.50%)
- ชาย	1,200 (48.00%)	- อยู่ด้วยกันปกติไม่มีปัญหา	1,324 (52.92%)
อายุ (ปี)		- มักทะเลาะวิวาทกันบ่อย	302 (12.04%)
- สามปี	36.12	- อื่นๆ	163 (6.51%)
- ภรรยา	33.61	ศาสนา	
- บุตรคนแรก	9.85	สามปี	ภรรยา
สถานภาพสมรส		- พุทธ	2,149 (85.89%) 2,142 (85.61%)
- คู่อยู่ด้วยกัน	2,035 (81.33%)	- อื่นๆ	353 (14.11%) 360 (14.39%)
- หย่า	92 (3.68%)	การศึกษา	
- คู่แยกกัน	229 (9.15%)	สามปี	ภรรยา
- หม้าย	71(2.84%)	- ไม่เรียน	145 (5.80%) 155 (6.20%)
- แยก	75(3.00%)	- ป.1-4	423 (16.90%) 472 (18.90%)
อาชีพ		- ป.5-6	359 (14.30%) 423 (16.90%)
สามปี	ภรรยา	- ม.1-3	288 (11.50%) 299 (12.00%)
- เกษตรกร	379(15.10%) 237(9.50%)	- ม.4-6	363 (14.50%) 313 (12.50%)
- ค้าขาย	287(11.50%) 658(26.30%)	อนุปรัชญาและประกาศนียบัตร	
- รับราชการ	377(15.10%) 196(7.80%)		418 (16.70%) 398 (15.90%)
- รัฐวิสาหกิจ	131 (5.20%) 81(3.20%)	ปริญญาตรีและสูงกว่า	
- รับจ้างรายวัน	420(16.80%) 350(14.00%)		506 (20.20%) 442 (17.70%)
- นอกราชการ	337(13.50%) 348(13.90%)		
- พนักงาน	502(20.10%) 459(18.30%)		
- อื่นๆ	69(2.70%) 173(6.90%)		

เมื่อพิจารณาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ขณะที่ร้อยละ 34 บริษัทที่ตนทำงานปิดตัวลงหรือลาออกจากบริษัทเอง ร้อยละ 17 ถูกลดเงินเดือน ร้อยละ 9 ย้ายกลับภูมิลำเนา และร้อยละ 5 ต้องปิดกิจการตัวเอง

เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่ามีรูปแบบที่ทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 40 ถูกเลิกจ้าง ร้อยละ 36 บริษัทปิดตัวเองลงหรือลาออก ร้อยละ 14 ถูกลดเงินเดือน มีเพียงร้อยละ 5 และร้อยละ 4 ตามลำดับที่ต้องปิดกิจการตนเองหรือย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม

ในส่วนภาคกลาง พบว่าความแตกต่างไปบ้าง เพราะสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ 40 เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการที่บริษัทปิดตัวเองหรือลาออก ร้อยละ 30 ถูกเลิกจ้าง โดยร้อยละ 10 ต้องย้ายกลับภูมิลำเนา โดยร้อยละ 10 และร้อยละ 4 ตามลำดับ ถูกลดเงินเดือนหรือต้องปิดกิจการตัวเอง

สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ที่ถูกเลิกจ้างมีสัดส่วนที่สูงที่สุดคือร้อยละ 56 ขณะที่ร้อยละ 18 ถูกลดเงินเดือน ร้อยละ 13 บริษัทต้องปิดกิจการตัวเองหรือลาออก ร้อยละ 8 และร้อยละ 4 ย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมหรือต้องปิดกิจการตัวเองตามลำดับ

ในส่วนของภาคเหนือ ผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่พบมากที่สุด คือ บริษัทปิดตัวเองหรือลาออกร้อยละ 45 รองลงไปเป็นกลุ่มที่ถูกลดเงินเดือนร้อยละ 21 โดยกลุ่มที่ถูกเลิกจ้างในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 19 ส่วนกลุ่มที่ต้องปิดกิจการตัวเองหรือต้องกลับภูมิลำเนาเดิมพบในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 8 และร้อยละ 7 ตามลำดับ

ภาคใต้ ผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่พบมากที่สุด คือ บริษัทปิดตัวเองหรือลาออกร้อยละ 35 รองลงไปเป็นกลุ่มที่ถูกเลิกจ้างในสัดส่วนที่ต่ำกว่าเล็กน้อย คือ ร้อยละ 29 รองลงมาคือกลุ่มที่ถูกลดเงินเดือน และ กลุ่มย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม ร้อยละ 21 และ ร้อยละ 9 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ต้องปิดกิจการตัวเอง หรือต้องกลับภูมิลำเนาเดิมพบน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 4

สำหรับระยะเวลาที่ไม่มีงานทำ เฉลี่ยหกเดือนมาแล้ว ประมาณ 1 เดือน เมื่อสอบถามถึงลักษณะของงานที่เคยทำในอดีต พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 89 มีอาชีพรับจ้าง ประมาณร้อยละ 9 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 2 ที่เหลือทำงานรัฐวิสาหกิจ

เมื่อพิจารณาแยกลงไปเป็นรายภาคพบลักษณะอาชีพที่คล้ายคลึงกัน คือ กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 88 มีอาชีพรับจ้าง ขณะที่ร้อยละ 8 และร้อยละ 6 ประกอบอาชีพค้าขาย และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ตามลำดับ สำหรับภาคกลางก็เช่นกัน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82) ประกอบอาชีพรับจ้าง โดยร้อยละ 5 และร้อยละ 4 เคยมีอาชีพค้าขายและพนักงานรัฐวิสาหกิจตามลำดับ สำหรับภาคกลางก็เช่นกัน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82) ประกอบอาชีพรับจ้างโดยร้อยละ 5 และร้อยละ 4 เคยมีอาชีพค้าขายและพนักงานรัฐวิสาหกิจ

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกือบทั้งหมดร้อยละ 95 มีอาชีพรับจ้าง ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 3 เคยค้าขาย ภาคเหนือก็มีลักษณะแบบเดียวกันคือ ร้อยละ 91 เคยมีอาชีพรับจ้างและร้อยละ 9 เคยมี

อาชีพค้าขาย ในภาคใต้ พบว่างานที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในอาชีพนี้ได้แก่งานรับจ้างเกี่ยวทั้งหมดร้อยละ 90 ที่เหลือเป็นงานค้าขาย ร้อยละ 10

หากพิจารณารายได้ต่อเดือน พบว่าผู้ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจมีรายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 7,500 บาท เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าผู้ถูกสัมภาษณ์ในภาคเหนือ มีรายได้เฉลี่ยสูงที่สุด คือ ประมาณ 8,750 บาท รองลงไปเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7,145 บาท ภาคกลางประมาณ 6,840 บาท ส่วนภาคใต้ 6,035 บาท ค่าที่ผู้ที่อยู่กรุงเทพมหานคร ประมาณ 5,828 บาท รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 : จำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ ระยะเวลาไม่มีงานทำ งานที่เคยทำในอดีต และรายได้เฉลี่ย โดยรวมและจำแนกตามภาคต่างๆ

ข้อมูล	รวม	กรุงเทพฯ	กลาง	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	ใต้
ผลกระทบ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)						
- อุนยากข้าง	912 (35.0%)	214(40.5%)	187(29.7%)	284(56.1%)	90(18.7%)	137(29.7%)
- ยากกลับภูมิลำเนา	238(9.1%)	21(3.9%)	100(15.9%)	41(8.1%)	33(6.9%)	43(9.3%)
- ถูกลดเงินเดือน	433(16.6%)	79(14.3%)	66(10.5%)	92(18.2%)	102(21.2%)	97(21.0%)
- ต้องเปิดกิจการตัวเอง	133(5.1%)	28(5.3%)	23(3.7%)	21(4.1%)	39(8.1%)	22(4.8%)
- อื่นๆ (บริษัทปิดตัวเอง / ให้ออกเอง)	133(5.1%)	190(35.9%)	253(40.2%)	68(13.4%)	217(45.1%)	162(35.4%)
ระยะเวลาที่ไม่มีงานทำ (เดือน)	0.79	0.69	0.86	0.86	0.74	0.84
งานที่เคยทำในอดีต						
- รับจ้าง	1,110(89.2%)	304(88.1%)	189(81.5%)	596 (94.6%)	125 (91.2%)	189 (90.0%)
- ค้าขาย	112(9.05%)	38(7.6%)	24(4.8%)	17(3.4%)	12(8.8%)	21(10.0%)
- รัฐวิสาหกิจ	22 (1.78%)	3(6.0%)	19(3.8%)	-	-	-
รายได้เฉลี่ย	7,493.67	5,827.98	6,844.43	7,144.52	8,751.26	6,034.88

ความรุนแรงของผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจต่อครอบครัว (Impact of Crisis)

จากผลกระทวจวิเคราะห์การรับรู้ของครอบครัวเกี่ยวกับผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อครอบครัว พบว่าผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจที่มีต่อครอบครัวอยู่ในระดับมากจนถึงรุนแรง โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวมทั้งประเทศ 3.29 ค่าสูงสุดมีความรุนแรงเท่ากับ 4 และค่าต่ำที่สุดคือไม่มีผลกระทบเท่ากับ 0 เมื่อเปรียบเทียบการรับรู้ความรุนแรงของผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อครอบครัว พบว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคกลางมีคะแนนสูงสุดคือ 3.51 รองลงมา คือ กรุงเทพมหานครและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกันเท่ากับ 3.47 และ 3.46 ตามลำดับ ส่วนภาคที่กล่าวว่าได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจน้อยที่สุดคือ ภาคใต้ ค่าเฉลี่ยของคะแนนเท่ากับ 2.92 ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 : ระดับความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจต่อครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภาคต่างๆ

ระดับความรุนแรง	ไม่มี	มีเล็กน้อย	มีปานกลาง	มีมาก	มีรุนแรง	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
รวมทั้งประเทศ	176 (7.00 %)	696 (27.80%)	267 (10.70%)	950 (38.00%)	413 (16.50%)	3.29	1.23
กรุงเทพฯ	26 (5.20%)	133 (26.60%)	41 (8.20%)	179 (35.80%)	121 (24.20%)	3.47	1.26
ภาคกลาง	3 (0.60%)	139 (27.80)	47 (9.40%)	221 (44.20%)	90 (18.00%)	3.51	1.1
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6 (1.20%)	124 (24.80%)	46 (9.20%)	282 (56.40%)	42 (8.40%)	3.46	0.99
ภาคเหนือ	32 (6.40%)	165 (33.00%)	77 (15.40%)	175 (35.00%)	51 (10.20%)	3.09	1.15
ภาคใต้	109 (21.70%)	135 (26.90%)	56 (11.20%)	93 (18.50%)	109 (21.70%)	2.92	1.48

แหล่งความเครียดของครอบครัว (Family Stressor)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อประเมินสภาวะความเครียดของครอบครัว เนื่องจากการถูกรุมเร้าด้วยปัญหาต่างๆ เมื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้คะแนนระดับความเครียดที่มีคะแนนระหว่าง 0-100 คะแนน สำหรับแหล่งแห่งของความเครียดพบว่าสาเหตุของความเครียดที่มีคะแนนสูงสุด ได้แก่ การตกงานของสมาชิก

คะแนนของแหล่งความเครียดโดยรวมของประเทศเท่ากับ 132 คะแนน และเมื่อพิจารณาตามภูมิภาคต่างๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคะแนนสะสมของแหล่งความเครียดสูงสุดเท่ากับ 160 คะแนน รองลงมาคือคะแนนสะสมของแหล่งความเครียดเท่ากับ ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร มีค่าคะแนนเท่ากับ 142 คะแนน ภาคใต้และภาคเหนือจะมีคะแนนต่ำกว่าภาคอื่นๆ คือ 124 คะแนน และ 86 คะแนนตามลำดับ โดยเฉพาะภาคเหนือมีคะแนนสะสมของแหล่งความเครียดต่ำกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงเกือบเท่าตัว

จากการพิจารณาแหล่งความเครียดของครอบครัวที่ศึกษาเป็นรายชื่อ พบว่าครอบครัวเครียดสูงสุดจากการที่มีสมาชิกไม่มีงานทำ โดยมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 37.07 คะแนน รองลงมาคือการที่สมาชิกเปลี่ยนงาน และมีสมาชิก อาศัย เพื่อนมาดื่มน้ำ โดยมีคะแนน 19.53 และ 14.00 ตามลำดับ ส่วนคะแนนแหล่งความเครียดต่ำสุดได้แก่การที่บุตรแยกครอบครัว สำหรับข้อมูลในแต่ละภูมิภาคยังพบว่าครอบครัวทุกภาค ยกเว้นภาคใต้มีแหล่งความเครียดสำคัญจากการที่สมาชิกในครอบครัวตกงาน แหล่งความเครียดสูงสุดในภาคใต้ได้แก่การที่สมาชิกเปลี่ยนงาน ซึ่งมีคะแนนใกล้เคียงกับเมื่อสมาชิกไม่มีงานทำ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาสะสมในหลายด้านมากกว่าภาคอื่น จึงมีคะแนนสูงสุด นอกจากนั้นพบว่ากลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพฯระบุว่าภาระงานเป็นสาเหตุของความเครียด มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดถึง 56.42 ดังแสดงในรายละเอียดในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 : แหล่งความเครียดของครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศและภูมิภาค จำแนกตามสาเหตุ

แหล่ง/สาเหตุปัญหาความ เครียดของครอบครัว	รวมทั้งประเทศ		กรุงเทพฯ		ภาคกลาง		ภาคตะวันออกเฉียง เหนือ		ภาคเหนือ		ภาคใต้	
	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
คะแนนรวม	2,502	132.02	500	142.00	500	142.00	500	160.06	500	86.08	502	128.89
รายข้อ												
1. สมาชิกในครอบครัวขาด/ไม่ไปงาน พิธีกรรมของครอบครัว	2,502	37.07	500	56.42	500	42.7	500	47.16	500	19.59	502	19.57
2. สมาชิกในครอบครัวไม่ใส่ใจปัญหา	2,502	13.17	500	12.49	500	9.11	500	19.93	500	6.64	502	17.66
3. มีสมาชิกในครอบครัวไม่สนใจงาน	2,502	8.82	500	4.82	500	9.11	500	10.47	500	9.57	502	10.13
4. สมาชิกในครอบครัวไม่ใส่ใจอาชีพ งานที่ได้รับมอบหมาย/มอบหมาย	2,502	19.53	500	12.32	500	32.39	500	19.38	500	13.89	502	19.59
5. ครอบครัวมีหนี้สิน	2,502	10.5	500	8.73	500	14.79	500	13.11	500	3.75	502	10.13
6. สมาชิกในครอบครัว ดุพิ ส่ออับสัน บาดเจ็บ	2,502	14.0	500	16.27	500	13.66	500	13.9	500	9.34	502	14.82
7. สมาชิกในครอบครัวมีภรรยา/สามีป่วย	2,502	8.04	500	12.85	500	6.76	500	10.52	500	2.87	502	7.19
8. สมาชิกในครอบครัว ญาติ พี่น้อง มีปัญหาชีวิต	2,502	11.79	500	11.62	500	12.58	500	14.45	500	9.59	502	10.79
9. บุตรหลาน-หญิงสาวครอบครัวแต่งงาน ช้าเกินไป	2,502	3.63	500	2.79	500	3.37	500	3.47	500	2.24	502	4.77
10. บุตรหลานมีฐานะดีจนเกินไปมีปัญหา ครอบครัว	2,502	5.38	500	13.34	500	2.03	500	3.66	500	6.31	502	10.32

การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว (Family Strain)

การรับรู้สถานการณ์ความเครียดที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกครอบครัวที่เกิดขึ้นเนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจนมีผลให้คู่สมรสไม่ลงรอยกัน การทะเลาะกันระหว่างสมาชิกก็วนเนื่องจากความเครียดในครอบครัวนั้น พบว่าคะแนนรวมของประเทศเท่ากับ 212 คะแนน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครประเมินสถานการณ์ความเครียดในครอบครัวสูงที่สุดเท่ากับ 264 คะแนน รองลงไปได้แก่ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีคะแนนเท่ากับ 232 และ 230 ตามลำดับ ในขณะที่ภาคเหนือและภาคใต้ประเมินสถานการณ์ความเครียดค่อนข้างต่ำกว่าภูมิภาคอื่น ๆ คือ 160 และ 160 คะแนนตามลำดับ ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 : การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภูมิภาคต่างๆ

การประเมินสถานการณ์	N	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด-สูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
โดยรวมทั้งประเทศ	2,502	212.75	0-850	152.02
■ กรุงเทพมหานคร	500	264.21	0-710	139.06
■ กลาง	500	232.55	0-850	143.92
■ ตะวันออกเฉียงเหนือ	500	230.58	0-800	153.86
■ เหนือ	500	160.82	0-640	142.11
■ ใต้	502	160.82	0-640	142.11

แหล่งสนับสนุนทางสังคมและแหล่งประโยชน์ (Social Support and Resource)

แหล่งประโยชน์ของครอบครัวสามารถประเมินได้จากแหล่งสนับสนุนหลัก 2 แหล่ง คือ แหล่งประโยชน์ที่มีจากสังคมโดยรวม และจากแหล่งประโยชน์ที่มีภายในครอบครัวและเครือญาติ รวมทั้งเพื่อนฝูงที่มีต่อการปรับตัวของครอบครัว ผลการวิจัยแสดงว่า โดยทั่วไปครอบครัวรับรู้ถึงแหล่งสนับสนุนทางสังคมในระดับปานกลาง โดยคะแนนแหล่งสนับสนุนทางสังคมทั่วประเทศเท่ากับ 43.75 คะแนน ตามที่ครอบครัวรับรู้ว่าสามารถขอความช่วยเหลือจากชุมชนได้ รู้สึกถึงความมั่นคงและเป็นมิตรในชุมชน และเมื่อพิจารณาจากภูมิภาค พบว่า ครอบครัวจากภาคใต้ รับรู้แหล่งสนับสนุนทางสังคมสูงสุด รองลงไปได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพมหานคร และภาคเหนือตามลำดับ โดยภาคกลางมีคะแนนแหล่งสนับสนุนทางสังคมต่ำสุด

นอกจากนี้คะแนนแหล่งประโยชน์จากญาติและเพื่อน โดยรวมทั้งประเทศปานกลางค่อนข้างสูง เท่ากับ 27.29 คะแนน พบว่าครอบครัวภาคกลางมีคะแนนสูงสุด รองลงมาที่มีคะแนนใกล้เคียง

เคียงกัน ได้แก่ ครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคเหนือ ส่วนภาคใต้มีคะแนนต่ำลงมาเล็กน้อย ส่วนกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานคร ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนและญาติพี่น้องที่ สูดังรายละเอียดในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 : แรงสนับสนุนทางสังคม และแหล่งประโยชน์จากญาติและเพื่อน โดยรวมทั้ง ประเทศและจำแนกตามภาคต่างๆ

แหล่ง ประโยชน์	N	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด- สูงสุด	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
1. แรงสนับสนุนทางสังคม โดยรวมทั้งประเทศ	2,502	43.75	17-79	8.57
■ กรุงเทพมหานคร	500	44.11	17-70	8.86
■ กลาง	500	40.27	17-72	7.97
■ ตะวันออกเฉียงเหนือ	500	45.79	17-79	7.94
■ เหนือ	500	43.12	17-65	8.36
■ ใต้	502	45.45	19-67	8.55
2. แรงสนับสนุนจากญาติ และเพื่อนโดยรวมทั้ง ประเทศ	2,502	27.29	8-40	5.59
■ กรุงเทพมหานคร	500	24.63	8-40	6.36
■ กลาง	500	29.72	8-40	4.26
■ ตะวันออกเฉียงเหนือ	500	27.96	8-40	5.95
■ เหนือ	500	27.75	8-40	4.88
■ ใต้	502	26.37	13-40	4.92

ถ้าหับแหล่งประโชชน์ภายในครอบครัวได้จากการประเมินลักษณะของครอบครัวตามความเข้มแข็งที่แต่ละครอบครัวมีในการต่อสู้กับปัญหา พบว่าครอบครัวที่แสดงถึงความเข้มแข็งในการต่อสู้ปัญหาต่างๆ มีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ดังแสดงในตารางที่ 4.7

จากข้อคำถามที่แสดงถึงความเข้มแข็งของครอบครัว พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 23 ขณะที่ภาคกลางมีค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมต่ำที่สุดเท่ากับ 18 คะแนน ส่วนในภาคอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนใกล้เคียงกันโดยภาคเหนือและภาคใต้ เท่ากับ 20 คะแนน และในส่วนกรุงเทพมหานครเท่ากับ 21 คะแนน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับภาพรวมของทั้งประเทศ

ตารางที่ 4.7 : ความเข้มแข็งของครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศและจำแนกตามภาค

ความเข้มแข็งของครอบครัว	N	ค่าเฉลี่ย	ต่ำสุด - สูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
โดยรวมทั้งประเทศ	2,502	20.51	0-41	7.24
■ กรุงเทพมหานคร	500	20.74	7-39	6.03
■ กลาง	500	18.28	2-41	7.97
■ ตะวันออกเฉียงเหนือ	500	23.00	3-40	7.06
■ เหนือ	500	20.01	0-21	7.41
■ ใต้	500	20.48	2-21	6.84

แรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัว (Family Coping Coherence)

ในการศึกษาการเผชิญปัญหาของครอบครัวโดยเน้นที่แรงยึดเหนี่ยวในครอบครัว ที่จะเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่าคะแนนเฉลี่ยแรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัวโดยรวมเท่ากับ 7.33 คะแนน หากพิจารณารายภาคแล้ว พบว่าภาคใต้และภาคเหนือมีคะแนนสูงสุด ได้แก่ 7.98 และ 7.93 คะแนนตามลำดับ รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนนเท่ากับ 7.61 คะแนน ส่วนกลุ่มที่มีคะแนนต่ำสุด ได้แก่ ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร ที่มีคะแนนแรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัวต่ำสุดเท่ากับ 6.76 และ 6.35 ตามลำดับ โดยการเผชิญปัญหาที่ครอบครัวรวมทั้งประเทศส่วนใหญ่ใช้ ได้แก่ การยอมรับสภาพว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมชาติของชีวิต (ร้อยละ 50.50) รองลงมาคือการยอมรับความทุกข์ยากที่เกิดขึ้น (ร้อยละ 41.00) และมีศรัทธาในศาสนา (ร้อยละ 31.70) ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 : แร้งชี้คเหนือส่วนในการเผชิญปัญหาของครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศ และจำแนกตาม
ภาค

แรงชี้คเหนือส่วนในการ เผชิญปัญหาของครอบครัว	N	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด-สูงสุด	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
โดยรวมทั้งประเทศ	2,502	7.33	3-15	1.05
- กรุงเทพมหานคร	500	6.35	3-15	2.17
- ภาคกลาง	500	6.76	3-15	2.14
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	500	7.61	3-15	2.86
- ภาคเหนือ	500	7.93	3-15	2.68
- ภาคใต้	502	7.98	3-15	2.73

ระดับปัญหาการปรับตัว(ความเครียด)ของครอบครัว (Family Distress Index)

การปรับตัวของครอบครัวหลังได้รับผลกระทบจากแหล่งความเครียดในสภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โดยประเมินระดับการปรับตัวของครอบครัว จากการที่สมาชิกมีพฤติกรรมที่แสดงปัญหาทางจิต การคิดสารเสพติด การไม่ลงรอยกัน การมีปัญหาที่เสี่ยง และ การขัดแย้งกันระหว่างสามีภรรยา พบว่าครอบครัวส่วนใหญ่ กล่าวว่ามีการปรับตัวที่ผิดปกติของครอบครัวอยู่ในระดับเล็กน้อย ถึงปานกลาง พบว่าข้อที่มีปัญหาค่อนข้างมาก ได้แก่ ข้อที่แสดงว่า ยังมีปัญหาต่าง ๆ สะสมมากขึ้น โดยยังไม่ได้รับการแก้ไข และยังมีสิ่งที่จะต้องทำหลายอย่างที่ยังไม่ได้ทำ โดยตอบว่า มีปัญหาหนักที่สุดในข้อนี้ถึงร้อยละ 17.10 และ 17.90 ตามลำดับ ส่วนปัญหาสมาชิกซึมเศร้าหรือวิตกกังวล และปัญหาสามีภรรยา มีการขัดแย้งกันเพิ่มมากขึ้นในระดับมีปัญหามากถึงประมาณ ร้อยละ 10 เท่ากัน

ค่าเฉลี่ยของปัญหาการปรับตัวของครอบครัวหรือคะแนนความเครียดของครอบครัวที่ยังสูง แสดงว่า การปรับตัวของครอบครัวไม่ดี คะแนนความเครียดโดยรวมของทั้งประเทศเท่ากับ 8.18 คะแนน ภาคที่มีคะแนนความเครียดของครอบครัวสูงสุด ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 8.82 คะแนน รองลงมา คือ กรุงเทพมหานคร และภาคกลาง คะแนนเฉลี่ย 8.63 และ 8.43 คะแนน ตามลำดับ ภาคเหนือและภาคใต้มีระดับความเครียดของครอบครัวต่ำสุด แสดงว่ามีระดับการปรับตัวของครอบครัวค่อนข้างดี โดยมีคะแนนเท่ากับ 7.81 และ 7.21 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.9 และ 4.10

ตารางที่ 4.9 : ระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว (ระดับความเครียด) โดยรวมทั้งประเทศและ
จำแนกตามภาคต่าง ๆ

ระดับการปรับตัวของครอบครัว	N	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด สูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
โดยรวมทั้งประเทศ	2,502	8.18	0-24	4.53
- กรุงเทพมหานคร	500	8.63	0-22	4.09
- ภาคกลาง	500	8.43	0-22	4.32
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	500	8.83	0-24	4.97
- ภาคเหนือ	500	7.81	0-19	4.48
- ภาคใต้	502	7.21	0-21	4.53

ตารางที่ 4.10 : ค่าเฉลี่ยค่าสุด-สูงที่สุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัญหาการปรับตัวของครอบครัว รายชื่อโดยรวมและจำแนกตามภูมิภาคต่างๆ

ปัญหาการปรับตัวของ ครอบครัว	รวมทั้งประเทศ			กรุงเทพมหานคร			ภาคกลาง			ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ			ภาคเหนือ			ภาคใต้		
	ค่า เฉลี่ย	ค่าต่ำ สุด-สูง ที่สุด	S.D.	ค่า เฉลี่ย	ค่าต่ำ สุด-สูง ที่สุด	S.D.	ค่า เฉลี่ย	ค่าต่ำ สุด-สูง ที่สุด	S.D.	ค่า เฉลี่ย	ค่าต่ำ สุด-สูง ที่สุด	S.D.	ค่า เฉลี่ย	ค่าต่ำ สุด-สูง ที่สุด	S.D.	ค่า เฉลี่ย	ค่าต่ำ สุด-สูง ที่สุด	S.D.
1. สมาชิกคนใดที่มีปัญหา ทางอารมณ์ เช่น ซึมเศร้า วิตกกังวล	1.20	0-3	0.90	1.53	0-3	1.04	1.24	0-3	0.82	1.26	0-3	0.86	1.10	0-3	0.86	0.90	0-3	0.83
2. สมาชิกครอบครัวติดยา หรือสารเสพติด หรือ พนัน	0.55	0-3	0.80	0.76	0-3	0.9	0.38	0-3	0.71	0.66	0-3	0.83	0.43	0-3	0.80	0.46	0-3	0.71
3. มีการทะเลาะเบาะแว้ง มากขึ้นในครอบครัว	0.90	0-3	0.83	0.81	0-3	0.86	0.96	0-3	0.79	1.11	0-3	0.89	0.92	0-3	0.89	0.70	0-3	0.77
4. มีการไม่ลงรอยกันกับ เพื่อนฝูงของสมาชิก	0.76	0-3	0.82	0.41	0-3	0.68	0.69	0-3	0.75	0.99	0-3	0.90	0.84	0-3	0.89	0.84	0-3	0.84
5. สมาชิกไม่ร่จอยกับ	0.79	0-3	0.83	0.52	0-3	0.75	0.58	0-3	0.76	0.98	0-3	0.88	0.89	0-3	0.82	0.80	0-3	0.88
6. ปัญหาต่างๆสะสมมาก ขึ้นซึ่งไม่ได้รับการแก้ไข	1.39	0-3	1.01	1.85	0-3	1.06	1.60	0-3	0.97	1.32	0-3	0.98	1.23	0-3	0.87	0.96	0-3	0.90
7. ยังมีสิ่งต้องทำหลาย อย่างที่ยังไม่ได้ทำ	1.60	0-3	0.93	1.87	0-3	0.95	1.76	0-3	0.93	1.38	0-3	0.97	1.47	0-3	0.93	1.50	0-3	0.78
8. สมาชิกมีปัญหาจนถึง เกินกว่าขั้น	1.00	0-3	0.95	0.88	0-3	0.98	1.03	0-3	0.84	1.13	0-3	0.97	0.89	0-3	0.88	1.05	0-3	1.06

การรับรู้ผลกระทบทางบวกของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

เมื่อกลุ่มตัวอย่างถูกถามถึงการรับรู้ผลกระทบทางบวกของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ครอบครัวส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีผล พบว่าโดยรวมทั้งประเทศตอบว่าไม่มีผลถึงร้อยละ 85.70 ส่วนอีกร้อยละ 14.30 ตอบว่ามีผลดี คือการที่ทำให้มีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น และทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักการประหยัด ภาคใต้แสดงถึงการรับรู้ผลดีของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมากที่สุด คือ ร้อยละ 21.90 รองลงมาจะมีความคิดเห็นใกล้เคียงกัน ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ ร้อยละ 14.40 13.60 11.20 และ 10.20 ตามลำดับ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 : การรับรู้ผลกระทบทางบวกจากปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว โดยรวมทั้งประเทศ และตามภาคต่าง ๆ

ผลดีของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ	ไม่มีผล N (%)	มี N(%)
โดยรวมทั้งประเทศ	2,145 (85.70%)	357 (14.30%)
- กรุงเทพมหานคร	428 (85.60%)	72 (14.40%)
- ภาคกลาง	444 (88.80%)	56 (11.20%)
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	449 (89.80%)	51 (10.20%)
- ภาคเหนือ	432 (86.40%)	68 (13.60%)
- ภาคใต้	392 (78.10%)	110 (21.90%)

การปรับตัวของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับบุตร

ผลการศึกษาพบว่าในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ครอบครัวมีการปรับค่าใช้จ่าย และความภาคภูมิใจในการศึกษาลงเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ กว่าการจ่ายของครอบครัว โดยครอบครัวทั่วประเทศจะลดค่าใช้จ่ายลงมากกว่าร้อยละ 58 หมวดค่าใช้จ่ายที่ลดลงมากที่สุด คือ ครอบครัวร้อยละ 29.54 ลดค่าใช้จ่ายหมวดค่าเช่าห้อง รองลงมาได้แก่ หมวดค่าเดินทางสำหรับการรับบุตรไปเที่ยว ชื่อของเกณฑ์ลดงบร้อยละ 22.05 และลดค่าใช้จ่ายที่โรงเรียนของบุตรลงร้อยละ 21.11 นอกจากนี้ยังลดค่าอาหารของบุตรลงร้อยละ 22.02 ส่วนรายจ่ายที่ลดลงค่อนข้างจำนวนน้อย ได้แก่ ค่ากิจกรรมเสริมการเรียนรู้ ค่ารักษาพยาบาลและค่าอื่น ๆ เช่น ค่าคอมพิวเตอร์ ร้อยละ 6.42 2.70 และ 1.43 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามภูมิภาคต่าง ๆ พบว่ากลุ่มตัวอย่างภาคเหนือมีการลดค่าใช้จ่ายลงน้อยที่สุด ส่วนครอบครัวในภาคกลางและกรุงเทพมหานครมีการลดค่าใช้จ่ายลงมากที่สุด รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.12 4.13 และ 4.14

ครอบครัวไทยรวมทั้งประเทศส่วนใหญ่ คาดหวังว่าจะส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรในระดับสูงสุด คือระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ร้อยละ 53.28 แต่เมื่อมีปัญหาค่าครองชีพขึ้น ครอบครัวกล่าวว่าความคาดหวังในการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรลดลงถึงร้อยละ 46.56 โดยกลุ่มที่อยู่ในกรุงเทพมหานครมีความหวังลดลงมากที่สุดถึงร้อยละ 66.20 รองลงมาได้แก่ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคเหนือ ตามลำดับ ตามรายละเอียดในตารางที่ 4.12

สำหรับการจัดการของครอบครัวที่ให้บุตรออกหรือย้ายจากโรงเรียน พบว่าโดยรวมทั้งประเทศเด็กถูกย้ายโรงเรียนและออกจากโรงเรียนร้อยละ 7.29 และ 3.23 ตามลำดับ โดยพบว่าภาคที่เด็กถูกออกจากโรงเรียนมากที่สุดคือ ภาคใต้ ถึงร้อยละ 8.67 ดังแสดงในตารางที่ 4.12

การปรับค่าใช้จ่ายบุตรในหมวดต่างๆ

ในการลดค่าใช้จ่ายหมวดต่างๆของครอบครัว พบว่าครอบครัวโดยรวมทั้งประเทศ มีการปรับค่าใช้จ่ายบุตรลงบ้าง แต่จะปรับค่าใช้จ่ายของครอบครัวโดยรวมมากกว่าปรับค่าใช้จ่ายเฉพาะเกี่ยวกับบุตร โดยปรับค่าอาหารครอบครัวลง ร้อยละ 41.61 ของครอบครัว ในขณะที่ลดค่าอาหารกลางวันและขนมบุตรลง ร้อยละ 38.44 พบว่าภาคใต้มีการลดค่าอาหารบุตรสูงสุดถึงร้อยละ 50.60 และภาคเหนือลดค่าอาหารบุตรต่ำสุดเพียงร้อยละ 25.40 โดยลดลงเฉลี่ย 30 บาทต่อวันต่อคน ส่วนค่าอาหารครอบครัวมีการปรับลดสูงสุดในภาคใต้ และภาคกลาง ถึงร้อยละ 57.77 และร้อยละ 57.00 ของครอบครัวตามลำดับ และกรุงเทพมหานครมีการลดค่าอาหารครอบครัวต่ำสุดคือร้อยละ 26.80 ของครอบครัว และพบว่าจำนวนเงินที่ปรับลดค่าอาหารของบุตรและครอบครัวลงต่อวันลดลงจากเดิม 67 บาทต่อวัน แต่มีการปรับลดมากในหมวดค่ารักษาพยาบาล ค่าเสื้อผ้า และ ค่าสหกรณ์การของบุตร โดยเฉลี่ย 304.6 368.63 และ 314.52 บาทต่อเดือนตามลำดับ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครมีการลดค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลบุตรลงถึงร้อยละ 88.20 เมื่อพิจารณาการลดค่าใช้จ่ายเรื่องการศึกษาบุตรโดยการเรียนพิเศษ พบว่าส่วนใหญ่ยังขอให้บุตรเรียนพิเศษตามเดิม ร้อยละ 76.06 ในรายที่ปรับลดลง จะให้ทรงคหรือการเลิกเรียนพิเศษไปมากที่สุด ส่วนกิจกรรมสันทนาการของบุตรที่มีการปรับลดค่าใช้จ่ายลงมากที่สุดได้แก่การพาบุตรไปเที่ยว และการซื้อของเล่นให้บุตร ดังแสดงในตารางที่ 4.12, 4.13 และ 4.14 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 : ผลกระทบต่อเศรษฐกิจจากการจัดหาราชวงศ์หวงเหวที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของบุตร

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจจากการจัดหาราชวงศ์หวงเหว	รวมทั้งประเภท		กลุ่มเพศ		สถานทาง		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การปรับค่าใช้จ่ายของบุตร	2502	100	500	100	500	100	500	100	502	100
1.1 คงเดิม	1029	41.13	153	30.60	149	29.80	207	41.30	240	47.80
1.2 ลดลง ในหมวด	1473	58.87	347	69.40	351	70.20	293	58.60	262	52.20
- ค่าใช้จ่ายที่โรงเรียน	796	21.11	165	20.73	210	22.78	116	17.58	201	24.51
- ค่าเสื้อผ้า	1114	29.54	278	34.92	283	30.69	204	30.91	178	21.71
- ค่าพาหนะ	632	16.76	111	13.94	248	26.90	131	19.83	63	7.68
- ค่าเดินทาง (เหมา กับ ซักหนึ่งหรืออาน)	830	22.02	188	23.62	129	15.08	157	23.79	196	23.90
- ค่ารักษาพยาบาล	102	2.70	14	1.76	17	1.84	12	1.82	38	4.63
- ค่ากิจกรรมสันทนาการ	242	6.42	33	4.15	15	1.63	37	5.61	123	15.00
- อื่น ๆ (ค่าคอมพิวเตอร์)	54	1.43	7	0.88	10	1.08	3	0.45	21	2.56
2. ครอบครัวสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรได้	2297	100	469	100	499	100	494	100	354	100
- ไม่ได้เรียน	107	4.66	88	19	9	1.80	7	1.42	1	0.56
- จบประถมศึกษา	104	4.53	72	15	14	2.81	10	2.02	3	0.62
- จบมัธยมศึกษาตอนต้น	154	6.70	64	13.65	24	4.81	43	8.70	13	2.70
- จบมัธยมศึกษาตอนปลาย	313	13.63	57	12.15	86	17.23	102	20.65	34	7.07

ผลกระทบต่อนโยบายการจัดการของกรมศุลกากร	รวมทั้งประเทศ		กรุงเทพมหานคร		ภาคกลาง		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคเหนือ		ภาคใต้	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
- สนับสนุนศูนย์ศุลกากรวิชาชีพ	387	16.85	30	6.40	91	18.24	133	26.92	92	19.75	38	10.73
- สนับสนุนศูนย์ศุลกากรวิชาชีพ	904	39.36	117	24.95	232	46.49	141	28.34	216	44.91	198	55.93
- สนับสนุนศูนย์ศุลกากรวิชาชีพ	328	14.28	41	8.74	43	8.62	58	11.74	119	24.74	67	18.93
3. การสนับสนุนการพัฒนาระบบของกรมศุลกากร	2502	100	500	100	500	100	500	100	500	100	502	100
3.1 การสนับสนุน	1337	53.44	169	33.80	314	62.80	257	51.40	354	70.80	243	48.40
3.2 การสนับสนุน	1165	46.56	331	66.20	186	37.20	243	48.60	146	29.20	259	51.60
- ไม่ได้รับ	233	2.00	34	10.27	10	5.38	3	1.23	25	17.12	161	62.16
- สนับสนุนศูนย์ศุลกากรวิชาชีพ	77	6.10	16	4.83	9	4.84	8	3.29	19	13.01	25	9.65
- สนับสนุนศูนย์ศุลกากรวิชาชีพ	49	4.21	15	4.53	15	8.06	9	3.70	5	3.42	5	1.93
- สนับสนุนศูนย์ศุลกากรวิชาชีพ	137	11.76	74	22.36	19	4.84	27	11.11	11	7.53	6	2.32
- สนับสนุนศูนย์ศุลกากรวิชาชีพ	196	16.82	67	20.24	51	27.42	50	20.38	18	12.33	10	3.86
- สนับสนุนศูนย์ศุลกากรวิชาชีพ	331	28.41	97	29.31	64	34.41	90	37.64	39	26.71	41	15.35
- สนับสนุนศูนย์ศุลกากรวิชาชีพ	142	12.19	28	8.46	18	9.68	26	23.05	29	19.86	11	4.25
4. การสนับสนุน หรืออื่นๆที่เกี่ยวข้อง	2002	100	379	100	443	100	466	100	414	100	300	100
- การสนับสนุน	1791	89.46	345	91.03	370	83.52	449	96.35	375	90.58	252	84.00
- ข้าราชการ	146	7.29	20	5.28	69	15.58	17	3.63	18	4.35	22	7.33
- องค์กรจาก	65	3.25	14	3.69	4	0.90	-	-	21	5.07	26	8.67

ตารางที่ 4.13 : การปรับค่าใช้จ่ายของบุคลากรหมวดต่างๆ

การปรับค่าใช้ จ่าย	รวมปีงบประมาณ			งบกลาง			งบอุดหนุน			งบลงทุน			งบกลาง		
	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง	งบอุดหนุน งบกลาง
1. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	2,502	29,841	144,737	10	500	43,444	220,137	10	300	15,044	15,044	10	300	22,713	69,837
2. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	100	10	-	-	100	10	-	-	100	-	-	1,000	100	10	1,000
3. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	1,500	-	-	-	3,577	-	-	-	3,577	-	-	-	3,577	-	-
4. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	61,325	-	-	-	65,406	-	-	-	65,406	-	-	-	65,406	-	-
5. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	863	-	-	-	173	-	-	-	173	-	-	-	173	-	-
6. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	94,444	-	-	-	14,400	-	-	-	14,400	-	-	-	14,400	-	-
7. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	2,502	66,534	210,737	10	300	83,806	318,137	10	300	60,733	60,733	10	300	60,006	177,833
8. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	100	10	-	-	100	10	-	-	100	-	-	1,000	100	10	1,000
9. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	1,000	-	-	-	300	-	-	-	300	-	-	-	300	-	-
10. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	36,399	-	-	-	73,200	-	-	-	73,200	-	-	-	73,200	-	-
11. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	1,000	-	-	-	131	-	-	-	131	-	-	-	131	-	-
12. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	41,844	-	-	-	26,800	-	-	-	26,800	-	-	-	26,800	-	-
13. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	2,502	304,640	430,737	10	300	362,536	471,137	10	300	195,533	195,533	10	300	356,333	679,333
14. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	100	100	-	-	100	100	-	-	100	-	-	1,000	100	100	1,000
15. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	1,000	-	-	-	300	-	-	-	300	-	-	-	300	-	-
16. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	3,577	-	-	-	441	-	-	-	441	-	-	-	441	-	-
17. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	24,700	-	-	-	11,000	-	-	-	11,000	-	-	-	11,000	-	-
18. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	631	-	-	-	441	-	-	-	441	-	-	-	441	-	-
19. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	13,422	-	-	-	40,200	-	-	-	40,200	-	-	-	40,200	-	-
20. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	2,502	300,640	437,737	10	300	396,436	416,137	10	300	233,433	233,433	10	300	402,333	679,333
21. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	100	200	-	-	100	200	-	-	100	-	-	1,000	100	200	1,000
22. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	1,551	-	-	-	240	-	-	-	240	-	-	-	240	-	-
23. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	34,000	-	-	-	40,600	-	-	-	40,600	-	-	-	40,600	-	-
24. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	1,131	-	-	-	257	-	-	-	257	-	-	-	257	-	-
25. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	40,000	-	-	-	30,400	-	-	-	30,400	-	-	-	30,400	-	-
26. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	2,502	313,333	395,437	10	300	400	591,637	10	300	233,433	233,433	10	300	402,333	679,333
27. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	100	200	-	-	100	200	-	-	100	-	-	1,000	100	200	1,000
28. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	1,106	-	-	-	260	-	-	-	260	-	-	-	260	-	-
29. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	47,800	-	-	-	33,600	-	-	-	33,600	-	-	-	33,600	-	-
30. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	1,000	-	-	-	232	-	-	-	232	-	-	-	232	-	-
31. ปรับค่าใช้ จ่ายของบุคลากร	53,300	-	-	-	40,400	-	-	-	40,400	-	-	-	40,400	-	-

นอกจากนี้พบว่าในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจลดค่าครอบครัวมีการสอนการดำเนินชีวิตแก่บุตรโดยเน้นการจ่ายสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น ร้อยละ 42.78 รองลงมาได้แก่ การสอนให้อดออมสำหรับอนาคต ร้อยละ 39.83 แต่ยังมีครอบครัวหลายครอบครัวที่ให้บุตรจ่ายในสิ่งที่อยากได้เสมอถึงร้อยละ 14.86 ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.15 ทั้งนี้เมื่อดูในแต่ละภูมิภาคพบว่า การสอนการดำเนินชีวิตแก่บุตรมีลักษณะที่แตกต่างกันไม่มาก

ตารางที่ 4.15 : การสอบการค้นพบชิ้นชีวิตของครอบครัวเกี่ยวกับ โดยรวมทั้งประเทศ และจำแนกตามเพศต่าง ๆ

การตอบปริญญาดำเนินชีวิต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	รวมทั้งประเทศ			ชาย			สตรี			ทั้งหมด		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วงการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	3836	100	715	100	876	100	825	100	718	100	702	100
ค้นพบชีวิตใหม่	570	14.86	79	11.05	62	7.08	138	16.72	76	9.21	213	30.63
1. ค้นพบสิ่งมีชีวิตที่มีอายุได้	1641	42.79	323	45.17	410	46.80	341	41.33	319	38.67	248	35.33
2. ใช้สิ่งมีชีวิตเป็น	1328	39.83	304	42.52	371	42.35	336	40.73	297	36.00	220	31.34
3. เห็นของสิ่งมีชีวิต	97	3.53	0	1.26	33	3.77	10	1.21	26	3.15	19	2.71

ผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการให้บุตรมีส่วนในการช่วยทวราชได้ครอบครัว พบว่า โดยรวมแล้วเด็กไม่ได้ถูกให้ช่วยทวราชได้ มีเพียงร้อยละ 8.39 เท่านั้นที่ให้บุตรช่วยหาเงิน พบว่า เด็กในกรุงเทพมหานครมีส่วนช่วยเหลือบิดามารดาในการหางานทำเพื่อให้มีรายได้มากที่สุด ถึง ร้อยละ 10.20 โดยเฉลี่ยบุตรที่ทวราชได้ ได้รวมเดือนละ 2,738 บาท และทำมาง้าวโดยเฉลี่ย ประมาณ 3 ปี แสดงว่ามีการทำรายได้ของบุตรมาก่อนยุคภาวะเศรษฐกิจปี 2540 เป็นต้นมา ดัง รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.16

ผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อนุตร

การศึกษผลกระทบต่อนุตรแบ่งเป็นการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรมกรรมการปรับตัว ด้านความเจ็บป่วยของบุตร ผลกระทบด้านการเรียน ซึ่งจะกล่าวถึงผลกระทบแต่ละด้านตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้คือ

1. ผลกระทบด้านพฤติกรรมกรรมการปรับตัว
2. ผลกระทบด้านความเจ็บป่วยของบุตร
3. ผลกระทบด้านการเรียน

ซึ่งจะกล่าวถึงผลกระทบแต่ละด้านตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ คือ

1. ผลกระทบด้านพฤติกรรมกรรมการปรับตัวของบุตรวัยเรียน

ในการศึกษาปัญหาพฤติกรรมกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียน (6 - 12 ปี) โดยประเมินพฤติกรรมที่เป็นปัญหา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสรีระ ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านสัมพันธสัมพันธ์ระหว่างกัน พบว่าครอบครัวกล่าวว่ามีปัญหาพฤติกรรมกรรมการปรับตัวทั้ง 4 ด้าน ตั้งแต่ร้อยละ 12.68 ถึงร้อยละ 16.17 โดยพบว่าปัญหาพฤติกรรมที่พบมากที่สุด ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือปัญหาการมีสัมพันธภาพไม่ดีกับผู้อื่น โดยเฉพาะปัญหารายชื่อที่พบมากที่สุด คือ เด็กแสดงพฤติกรรมกลอเกลียวหรือติดพ่อแม่มากเกินไป พบถึงร้อยละ 25.10 รองลงมา ได้แก่ บุตรเน้นว่าพ่อแม่ไม่มีเวลาสนใจตน ร้อยละ 21.90 ปัญหาที่พบรองลงมาอันดับสอง ได้แก่ ด้านบทบาทหน้าที่ โดยรายชื่อที่พบบ่อยสุด ได้แก่ เด็กแสดงความโกรธ หรือหงุดหงิดเมื่อให้ช่วยงานบ้าน พบได้ถึงร้อยละ 33.70 รองลงมา ได้แก่ ไม่ช่วยเหลือหรือรับผิดชอบงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ร้อยละ 25.50 ปัญหาที่พบอันดับสาม ได้แก่ ด้านสรีระ พบถึงร้อยละ 15.30 และปัญหาที่พบบ่อยสุดรายชื่อ คือ บุตรกินจุขึ้น ร้อยละ 30.30 ในขณะที่เดียวกันปัญหารองลงมาอันดับสอง ได้แก่ บุตรเบื่ออาหาร กินอาหารได้น้อย หรือปฏิเสธอาหาร ร้อยละ 22.10 แสดงว่าโดยภาพรวมบุตรมีปัญหาด้านการปรับตัวมีอาหารติดปกติด้านการรับประทานอาหารสูงสุด สำหรับปัญหาที่พบอันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านอัตมโนทัศน์ พบว่าปัญหารายชื่อที่พบบ่อยที่สุด ได้แก่ เด็กอายุที่จะเข้าสังคม ร้อยละ 21.60 รองลงมา ได้แก่ บุตรกล่าวว่าตนมีปมด้อย เช่น เรียนไม่เก่ง เป็นคน รายละเอียดของคะแนนรายชื่อ แสดงในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 : พฤติกรรมการปรับตัวของเกษตรกรวัยเรียน 6-12 ปี โดยรวมและตามภาคต่าง ๆ จำนวนคนพฤติกรรมที่มีปัญหา

พฤติกรรมและการปรับตัวของเกษตรกรวัยเรียน 6-12 ปี	รวมทั่วประเทศ		กรุงเทพมหานคร		ภาคกลาง		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคเหนือ		ภาคใต้	
	จำนวน %	ไม่ ทราบ %	จำนวน %	ไม่ ทราบ %	จำนวน %	ไม่ ทราบ %	จำนวน %	ไม่ ทราบ %	จำนวน %	ไม่ ทราบ %	จำนวน %	ไม่ ทราบ %
คุณสมบัติของเกษตรกรวัยเรียน												
1. ความสามารถทางวิชาการ	2657 (5.30 %)	83.00 %	999 (13.44 %)	1092 (17.40 %)	7089 (82.51 %)	3192 (10.72 %)	2934 (83.28 %)	942 (14.55 %)	3621 (85.65 %)	1814 (10.11 %)	4226 (86.07 %)	1814 (10.11 %)
2. ความสามารถทางอาชีพ	1414 (16.99 %)	79.35 (53.02 %)	243 (14.30 %)	407 (20.27 %)	1355 (79.23 %)	303 (10.11 %)	1362 (83.82 %)	243 (16.34 %)	1254 (61.66 %)	272 (16.11 %)	1412 (85.91 %)	272 (16.11 %)
3. ความสามารถทางสังคม	1413 (16.30 %)	90.00 (84.78 %)	24 (1.30 %)	42 (17.10 %)	204 (82.90 %)	38 (13.30 %)	170 (86.50 %)	38 (17.50 %)	130 (62.50 %)	56 (17.11 %)	178 (82.91 %)	56 (17.11 %)
4. ความสามารถทางจิตวิทยา	223 (22.10 %)	82.6 (72.00 %)	32 (14.40 %)	67 (22.20 %)	179 (72.80 %)	34 (48.70 %)	149 (83.30 %)	36 (19.10 %)	132 (80.80 %)	46 (21.81 %)	148 (76.21 %)	46 (21.81 %)
5. ความสามารถทางสุขภาพ	319 (10.79 %)	23.5 (69.79 %)	20 (32.50 %)	69 (28.50 %)	171 (71.50 %)	61 (30.30 %)	140 (82.50 %)	22 (27.50 %)	136 (72.50 %)	47 (31.81 %)	143 (88.11 %)	47 (31.81 %)
6. ความสามารถทางเทคโนโลยี	148 (12.88 %)	37.1 (33.20 %)	32 (18.00 %)	69 (28.20 %)	176 (71.80 %)	29 (14.20 %)	178 (85.80 %)	31 (16.70 %)	128 (83.30 %)	27 (12.81 %)	148 (87.21 %)	27 (12.81 %)
7. ความสามารถทางเศรษฐกิจ	311 (10.79 %)	44.3 (33.70 %)	28 (12.20 %)	82 (23.30 %)	153 (74.30 %)	22 (13.80 %)	173 (84.20 %)	28 (14.30 %)	160 (83.10 %)	29 (13.71 %)	182 (89.31 %)	29 (13.71 %)
8. ความสามารถทางสังคม	168 (12.88 %)	82.2 (64.20 %)	21 (9.90 %)	57 (23.20 %)	149 (76.80 %)	10 (14.80 %)	173 (85.20 %)	29 (15.40 %)	129 (84.60 %)	31 (14.21 %)	180 (85.31 %)	31 (14.21 %)
9. ความสามารถทางจิตวิทยา	36 (3.30 %)	16.7 (94.70 %)	2 (2.20 %)	13 (5.30 %)	232 (94.70 %)	17 (8.30 %)	117 (41.10 %)	14 (5.90 %)	173 (94.10 %)	10 (4.71 %)	203 (95.31 %)	10 (4.71 %)
10. ความสามารถทางเทคโนโลยี	433 (12.80 %)	824 (67.60 %)	22 (16.00 %)	26 (11.40 %)	217 (88.60 %)	32 (15.30 %)	171 (84.20 %)	25 (13.00 %)	161 (88.80 %)	26 (12.11 %)	185 (87.71 %)	26 (12.11 %)
11. ความสามารถทางเศรษฐกิจ	1217 (12.60 %)	82.8 (66.76 %)	143 (9.44 %)	321 (44.32 %)	1099 (85.48 %)	257 (34.81 %)	1378 (85.09 %)	199 (11.20 %)	1493 (88.13 %)	208 (14.11 %)	1921 (85.89 %)	208 (14.11 %)
12. ความสามารถทางจิตวิทยา	80 (2.50 %)	992 (92.58 %)	4 (4.20 %)	17 (6.30 %)	229 (93.10 %)	20 (9.00 %)	184 (90.20 %)	13 (6.00 %)	177 (92.80 %)	19 (9.00 %)	182 (91.80 %)	19 (9.00 %)
13. ความสามารถทางเทคโนโลยี	77 (7.38 %)	104 (92.70 %)	10 (4.70 %)	17 (6.90 %)	229 (93.10 %)	17 (8.30 %)	184 (91.70 %)	14 (7.50 %)	173 (92.50 %)	19 (9.00 %)	182 (91.00 %)	19 (9.00 %)

วัตถุประสงค์การดำเนินงาน	รวมทั้งปีงบประมาณ			กลุ่มสหกรณ์นิคม			กลุ่มสหกรณ์เมือง			กลุ่มสหกรณ์ชนบท			รวม		
	ปี งบ บาท	ปี งบ บาท	%	ปี งบ บาท	ปี งบ บาท	%	ปี งบ บาท	ปี งบ บาท	%	ปี งบ บาท	ปี งบ บาท	%	ปี งบ บาท	ปี งบ บาท	%
11. การดำเนินงานด้านบริการ	11.1	11.2	100.00%	11.3	11.4	100.00%	11.5	11.6	100.00%	11.7	11.8	100.00%	11.9	12.0	100.00%
12. การดำเนินงานด้านวิชาการ	12.1	12.2	100.00%	12.3	12.4	100.00%	12.5	12.6	100.00%	12.7	12.8	100.00%	12.9	13.0	100.00%
13. การดำเนินงานด้านบริหาร	13.1	13.2	100.00%	13.3	13.4	100.00%	13.5	13.6	100.00%	13.7	13.8	100.00%	13.9	14.0	100.00%
14. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	14.1	14.2	100.00%	14.3	14.4	100.00%	14.5	14.6	100.00%	14.7	14.8	100.00%	14.9	15.0	100.00%
15. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	15.1	15.2	100.00%	15.3	15.4	100.00%	15.5	15.6	100.00%	15.7	15.8	100.00%	15.9	16.0	100.00%
16. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	16.1	16.2	100.00%	16.3	16.4	100.00%	16.5	16.6	100.00%	16.7	16.8	100.00%	16.9	17.0	100.00%
17. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	17.1	17.2	100.00%	17.3	17.4	100.00%	17.5	17.6	100.00%	17.7	17.8	100.00%	17.9	18.0	100.00%
18. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	18.1	18.2	100.00%	18.3	18.4	100.00%	18.5	18.6	100.00%	18.7	18.8	100.00%	18.9	19.0	100.00%
19. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	19.1	19.2	100.00%	19.3	19.4	100.00%	19.5	19.6	100.00%	19.7	19.8	100.00%	19.9	20.0	100.00%
20. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	20.1	20.2	100.00%	20.3	20.4	100.00%	20.5	20.6	100.00%	20.7	20.8	100.00%	20.9	21.0	100.00%
21. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	21.1	21.2	100.00%	21.3	21.4	100.00%	21.5	21.6	100.00%	21.7	21.8	100.00%	21.9	22.0	100.00%
22. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	22.1	22.2	100.00%	22.3	22.4	100.00%	22.5	22.6	100.00%	22.7	22.8	100.00%	22.9	23.0	100.00%
23. การดำเนินงานด้านอื่นๆ	23.1	23.2	100.00%	23.3	23.4	100.00%	23.5	23.6	100.00%	23.7	23.8	100.00%	23.9	24.0	100.00%

1. ผลกระทบด้านสุขภาพของบุตร

ในการศึกษาอาการผิดปกติของบุตรคนแรก ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา พบว่าเด็กจะมีปัญหาเจ็บป่วย 3-4 ครั้ง / 6 เดือน โดยปัญหาที่พบบ่อยที่สุด คือ ไข้หวัดร้อยละ 30.14 รองลงมา ได้แก่ ท้องเสีย ปวดหัว และปวดท้อง ร้อยละ 15.81 12.51 และ 12.47 ตามลำดับ ปัญหาอื่น ๆ ที่พบรองลงมา ได้แก่ หูอักเสบ ฟันผุ และอุบัติเหตุ ร้อยละ 9.81 9.81 และ 8.42 ตามลำดับ โดยเด็กในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดมีปัญหาความเจ็บป่วย และอัตราการเกิดความเจ็บป่วยใกล้เคียงกัน พบว่าเด็กในภาคกลางมีอัตราการเจ็บป่วยสูงสุดคือ 5.09 ครั้งภายใน 6 เดือน และภาคตะวันออกมีค่าต่ำสุด ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.18 และ 4.19

ตารางที่ 4.18 : อาการผิดปกติของบุตรคนแรกในช่วง 6 เดือน โดยรวมทั้งประเทศ และจำแนกรายภาคต่าง ๆ

การเจ็บป่วย อาการผิดปกติในช่วง 6 เดือน	จำนวนครั้งที่ ป่วย	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
โดยรวมทั้งประเทศ	4,781	4.16	10-46	4.08
กรุงเทพฯ	805	4.31	1-26	3.88
ภาคกลาง	1,156	5.09	1-40	5.23
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	839	3.25	1-23	3.34
ภาคเหนือ	878	3.74	1-21	3.11
ภาคใต้	855	4.31	1-26	4.14

ตารางที่ 4.19 : จำนวนครั้งของความเจ็บป่วยในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาของบุตรคนที่ 1 2 และ 3
โดยรวมทั้งประเทศ

ปัญหาสุขภาพของบุตร	บุตรคนที่ 1		บุตรคนที่ 2		บุตรคนที่ 3	
	จำนวนครั้ง %	ค่าเฉลี่ย	จำนวนครั้ง %	ค่าเฉลี่ย	จำนวนครั้ง %	ค่าเฉลี่ย
โดยรวมทั้งประเทศ	4,781 100 %	4.16	2,231 100 %	3.88	745 100 %	4.08
- ไช้หวัด	1,441 30.14%	2.14	724 32.45 %	2.25	212 28.46%	2.01
- ท้องเสีย	756 15.81 %	1.53	306 13.72 %	1.58	90 12.08 %	1.66
- นุ้กอักเสบ	469 9.81 %	1.31	66 2.96 %	1.42	22 2.95 %	1.23
- ฟื่นผุ	469 9.81 %	1.42	267 11.96 %	1.53	85 11.41 %	1.32
- อุน้ติเหตุ	404 8.45 %	1.51	185 8.29 %	1.45	49 6.58 %	1.37
- ปวดหัว	596 12.51 %	1.99	305 13.67 %	1.95	99 13.29 %	2.1
- ปวดท้อง	598 12.47 %	1.91	309 13.85 %	1.9	96 12.89 %	1.88
- โลหิตจาง	52 1.09 %	1.67	30 1.34 %	1	7 0.94 %	2.14
- ผื่น	87 1.82 %	2.14	25 1.12 %	1.84	3 0.40 %	1.86
- คูน้หนอง	46 0.96 %	1.5	14 0.63 %	1.64	82 11.01 %	1.72

3. ผลกระทบต่อการเรียนของบุตร ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา

พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงผลการเรียนของบุตร ในด้านที่เลวลงในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา (ตามการรับรู้ของครอบครัว) จำนวนเล็กน้อยเพียงร้อยละ 5.7 ในขณะที่เดียวกันพบว่าการเรียนดีขึ้น สนใจเรียนมากขึ้นถึงร้อยละ 31.31 และ 31.88 ตามลำดับ ที่เหลือกล่าวว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงผลการเรียน ซึ่งคล้ายคลึงกันในภูมิภาคต่างๆ โดยมีข้อสังเกตว่าบุตรคนที่ 3 จะมีผลการเรียนเลวลงชัดเจนกว่ากลุ่มบุตรคนที่ 1 และ 2 โดยที่บุตรคนที่ 1 และ 2 มีผลการเรียนเลวลงเพียงร้อยละ 5.70 และ 5.48 ตามลำดับ ในขณะที่บุตรคนที่ 3 มีผลการเรียนเลวลงถึงร้อยละ 10.60 โดยเฉพาะพฤติกรรมความสนใจเรียนของบุตรคนที่ 3 เลวลงมากกว่าบุตรคนที่ 1 และ 2 ประมาณ 5 เท่าตัว ในขณะที่โดยรวมบุตรมีความสนใจเรียนดีขึ้นร้อยละ 32 ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 : การเปลี่ยนแปลงผลการเรียนของบุตรในข้อ 6 เดือนที่ผ่านมา โดยรวมและจำแนกตามเพศต่าง ๆ

ผลการเรียน	บุตรคนที่ 1						บุตรคนที่ 2						บุตรคนที่ 3					
	สอบ %	ไม่ ผ่าน %	รวม %	จำนวน คน	จำนวน คน	จำนวน คน	สอบ %	ไม่ ผ่าน %	รวม %	จำนวน คน	จำนวน คน	จำนวน คน	สอบ %	ไม่ ผ่าน %	รวม %	จำนวน คน	จำนวน คน	จำนวน คน
1. การเปลี่ยนแปลงผลการเรียน																		
- รวมทั้งหมด	516 31.31	1038 62.98	94 5.70	1.24 1	0.55	2	298 0	755 67.77	61 5.48	1.21 1	0.53	2	91 23.50	256 66.00	41 10.60	1.13 1	0.57	2 0
- ชายทั้งหมด	126 44.06	143 50.00	17 5.94	1.38 1	0.6	2	65 0	113 60.11	10 5.32	1.29 1	0.56	2	15 26.32	35 61.40	7 12.29	1.14 1	0.61	2 0
- หญิงทั้งหมด	106 30.80	216 62.80	22 6.40	1.34 1	0.56	2	54 0	155 69.20	13 6.70	1.17 1	0.53	2	12 14.90	62 71.30	12 13.80	1.01 1	0.54	2 0
- ชายและหญิงทั้งหมด	107 24.70	294 67.90	32 7.40	1.17 1	0.54	2	38 0	130 69.90	18 9.70	1.11 1	0.54	2	3 6.98	28 65.12	12 27.91	0.79 1	0.56	2 0
- ชายที่มี	114 34.20	207 62.20	12 3.60	1.31 1	0.53	2	74 0	153 65.90	5 2.20	1.3 1	0.5	2	34 51.50	29 43.90	3 4.50	1.47 2	0.59	2 0
- ชายที่มี	63 25.00	178 70.60	11 4.40	1.21 1	0.5	2	67 0	204 71.80	13 4.60	1.19 1	0.5	2	26 19.30	102 75.60	7 5.20	1.14 1	0.48	2 0

หมวดหมู่	บุคลากรที่ 1						บุคลากรที่ 2						บุคลากรที่ 3					
	มีเงิน %	ไม่ มีเงิน %	รวม %	จำนวน คน	จำนวน คน รวม	ค่าเฉลี่ย ต่อคน	มีเงิน %	ไม่ มีเงิน %	รวม %	จำนวน คน	จำนวน คน รวม	ค่าเฉลี่ย ต่อคน	มีเงิน %	ไม่ มีเงิน %	รวม %	จำนวน คน	จำนวน คน รวม	ค่าเฉลี่ย ต่อคน
2. พฤติกรรมการบริโภคสินค้าของ บุตร																		
- บ้านวังประเทศ	527	1044	82	1.27	0.54	2	400	625	70	1.35	0.59	2	227	168	166	1.11	0.83	2
	31.88	63.16	4.96	1		0	41.35	52.74	5.91	1		0	40.46	29.95	29.59	1		0
- ศุภางามพนาพร	122	156	12	1.38	0.57	2	91	103	13	1.38	0.6	2	92	22	32	1.07	0.88	2
	42.07	53.79	4.14	1		0	43.96	49.76	6.28	1		0	41.30	25.91	34.78	1		0
- ศุภกมล 14	102	218	23	1.23	0.56	2	58	158	9	1.22	0.5	2	17	61	10	1.08	0.55	2
	29.74	63.56	6.71	1		0	25.78	70.22	4.00	1		0	19.32	69.32	11.36	1		0
- กาศะวันตกนิยงนันท์	103	303	29	1.17	0.53	2	43	127	14	1.16	0.54	2	3	29	12	0.8	0.55	2
	23.70	69.70	6.70	1		0	23.40	69.00	7.60	1		0	6.80	65.90	27.30	1		0
- กานตน์	122	202	8	1.34	0.52	2	106	124	9	1.41	0.50	2	32	29	38	0.94	0.84	2
	36.70	60.80	2.40	1		0	44.40	51.90	3.80	1		0	32.32	29.39	38.38	1		0
- ศาพวิทย์	78	165	10	1.27	0.52	2	192	113	25	1.51	0.64	2	137	27	74	1.27	0.91	2
	30.80	65.20	4.00	1		0	58.20	34.20	7.60	2		0	57.60	11.30	31.10	2		0

ผลการสำรวจเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

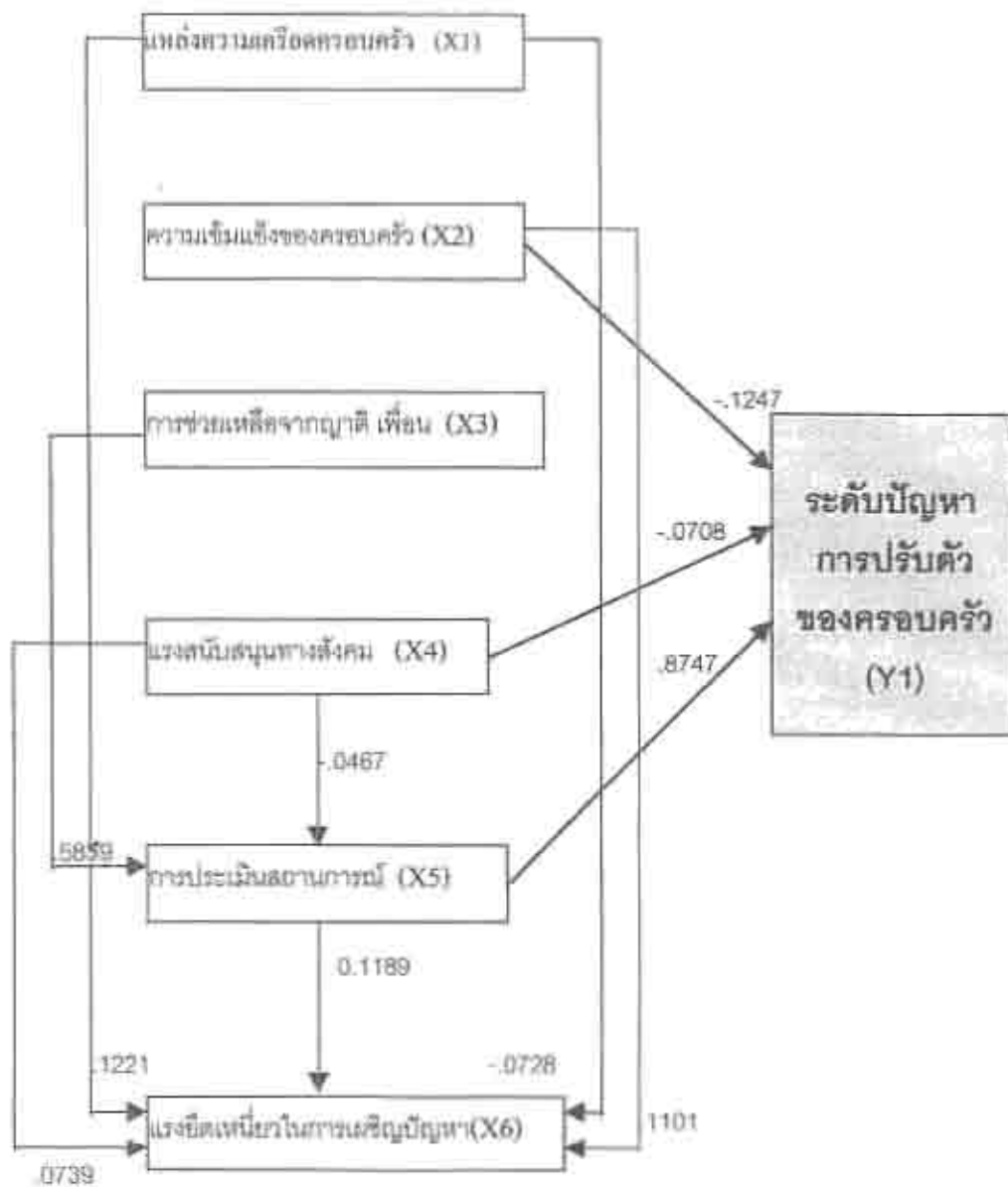
ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในแบบจำลองผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อเด็ก เยาวชน และ ครอบครัว ด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) จากตารางที่ 4.20 พบว่าผลการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว และแรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของครอบครัวในระดับปานกลางในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ คือ $r = 0.41$ $p < 0.001$ และ $r = 0.41$ $p < 0.001$ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตัวแปรอื่นๆ พบว่ามีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ระดับต่ำจนถึงปานกลาง

การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

เมื่อแยกพิจารณาแบบจำลองผลเชิงเหตุผลของผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อครอบครัว พบว่าปัญหาการปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ (Y1) โดยรวมได้รับอิทธิพลสูงสุดจากปัจจัยการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัวที่เกิดขึ้นเนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ($X5$) = 0.2747 และแหล่งความเครียดของครอบครัว ($X1$) = 0.01601 ตามลำดับ ซึ่งอิทธิพลของแหล่งความเครียดของครอบครัวมีอิทธิพลโดยอ้อมผ่านการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว ($X5$) ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัญหาการปรับตัวของครอบครัวในลำดับรองลงมา คือ อิทธิพลจากความเข้มแข็งของครอบครัว ($X2$) = -0.1247 และสุดท้ายได้แก่อิทธิพลของแรงสนับสนุนทางสังคมที่ครอบครัวได้รับ ($X4$) = -0.0836 ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว และโดยอ้อมผ่านการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว ($X5$) ดังแสดงในภาพที่ 4.1 และตารางที่ 4.21

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	X5	X6	Y1	Y2	Y3	Y4
แหล่งความเครียด ของทหารบกวีร (X1)	1.0000 (2501) P=.000									
ความเข้มแข็งของ ครอบครัว (X2)	0.2570 (2492) P=.000	1.0000 (2493) P=.000								
แหล่งประโยชน์ จากสิ่งแวดล้อม (X3)	-.0457 (2501) P=.022	-.1434 (2493) P=.000	1.000 (2502) P=.000							
แรงสนับสนุนทาง สังคม (X4)	0.3519 (2501) P=.000	0.4129 (2493) P=.000	-.3252 (2502) P=.000	1.000 (2502) P=.000						
การประเมินสถานการณ์ ความเครียดของครอบครัว (X5)	.5723 (2501) P=.000	.3945 (2493) P=.000	-.0092 (2502) P=.646	.1601 (2502) P=.000	1.000 (2502) P=.000					
ความร่วมมือในการเผชิญ ปัญหาของครอบครัว (X6)	-.3120 (2498) P=.000	.0188 (2499) P=.348	.0809 (2499) P=.000	.0504 (2499) P=.129	-.1490 (2499) P=.000	1.000 (2499) P=.000				
ระดับการปรับตัวของ ครอบครัว (Y1)	.1188 (2499) P=.000	-.0486 (2491) P=.013	.0741 (2500) P=.000	-.0744 (2500) P=.000	.2615 (2500) P=.000	-.0685 (2497) P=.000	1.000 (2500) P=.000			
พฤติกรรมการปรับตัวของ แม่ครัวเรือน (Y2)	.2900 (954) P=.000	.2830 (952) P=.000	-.0962 (954) P=.003	.1825 (954) P=.000	.2444 (954) P=.000	-.1117 (953) P=.001	.0045 (954) P=.890	1.0000 (954) P=.000		
จำนวนครั้งที่เจ็บป่วย ของบุตร (Y3)	0.0686 (2498) P=.001	-.0230 (2490) P=.252	0.1200 (2499) P=.000	-.0600 (2499) P=.003	0.1466 (2499) P=.000	0.0132 (2496) P=.510	0.1650 (2497) P=.000	0.1889 (954) P=.000	1.000 (2499) P=.000	
พฤติกรรมกลืนกิน ของบุตร (Y4)	-.2745 (215) P=.000	-.2185 (212) P=.001	0.0442 (215) P=.519	-.2566 (215) P=.000	-.0538 (215) P=.432	-.0274 (215) P=.689	0.0531 (215) P=.438	-.1774 (211) P=.052	0.1741 (215) P=.011	1.0000 (215) P=.000

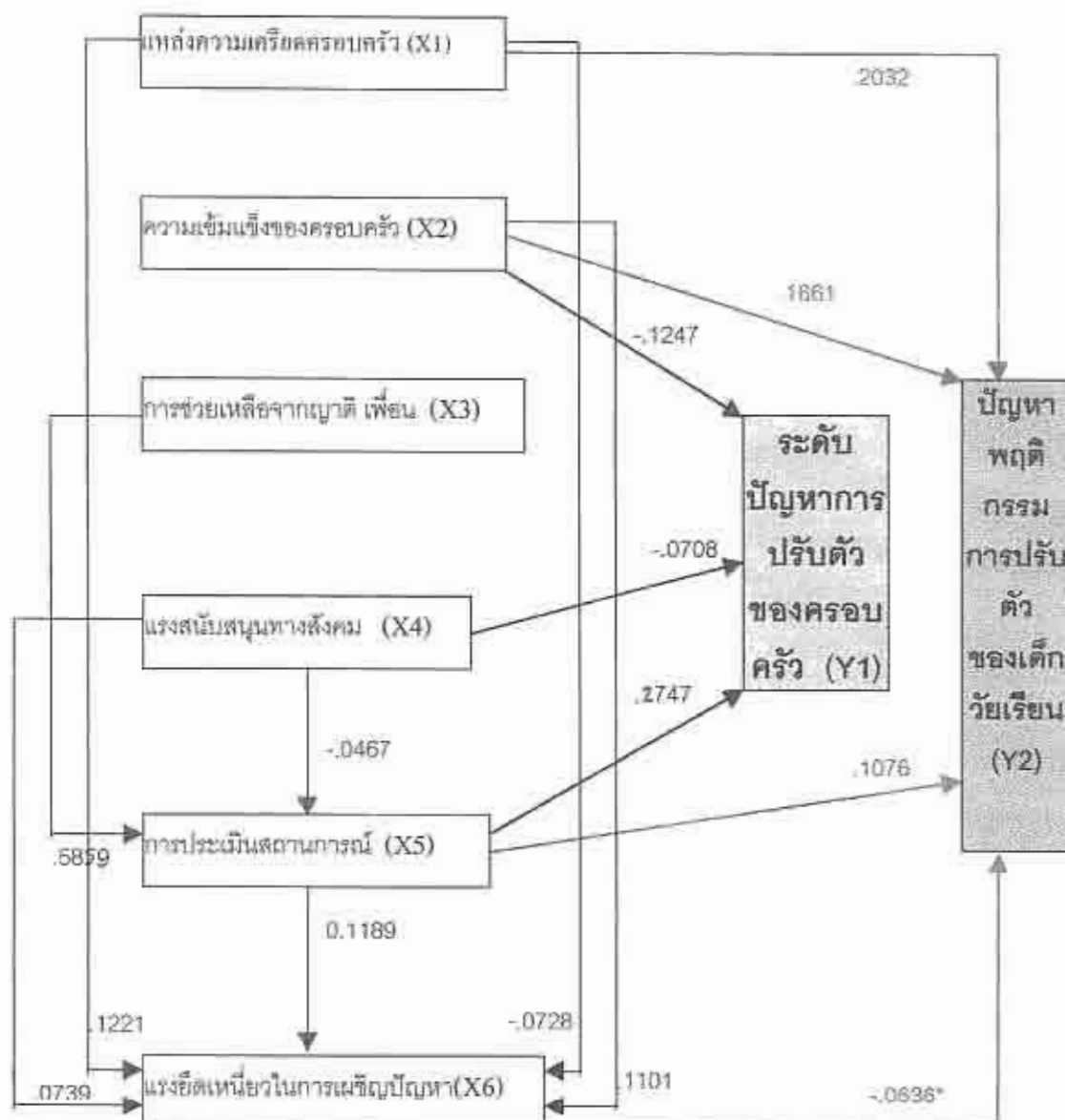
ตารางที่ 4.21 : ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรในรูปแบบจำลอง

ภาพที่ 4.1 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ต่อระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว

แสดงว่าในสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจของครอบครัว หากครอบครัวประเมินสถานการณ์ของครอบครัวว่ามีปัญหาในระดับสูง จะส่งผลให้มีปัญหาการปรับตัวเนื่องจากความเครียดในระดับรุนแรงขึ้น และพบว่าหากครอบครัวมีสาเหตุมากหรือมีแหล่งความเครียดของครอบครัวในระดับสูง เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การประเมินสถานการณ์ของครอบครัวมีระดับที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตามหากครอบครัวมีแหล่งประโยชน์สูง ได้แก่ มีความเข้มแข็งของครอบครัวสูง จะมีผลทำให้มีการลดลงของปัญหาการปรับตัวของครอบครัว และหากได้รับการช่วยเหลือดีจากสังคมภายนอกด้วย ก็ยิ่งส่งผลให้ปัญหาการปรับตัวของครอบครัวลดลงไป ผลตามมาคือช่วยให้การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัวลดลง ซึ่งยิ่งช่วยเสริมให้ระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัวลดลงได้อีก ผลการวิเคราะห์สมมติฐานที่ 1 และ 2 ออกวันด้วยโปรแกรมช่วยเหลือนิติ และเพื่อนพบว่าไม่มีผลโดยตรงต่อระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว

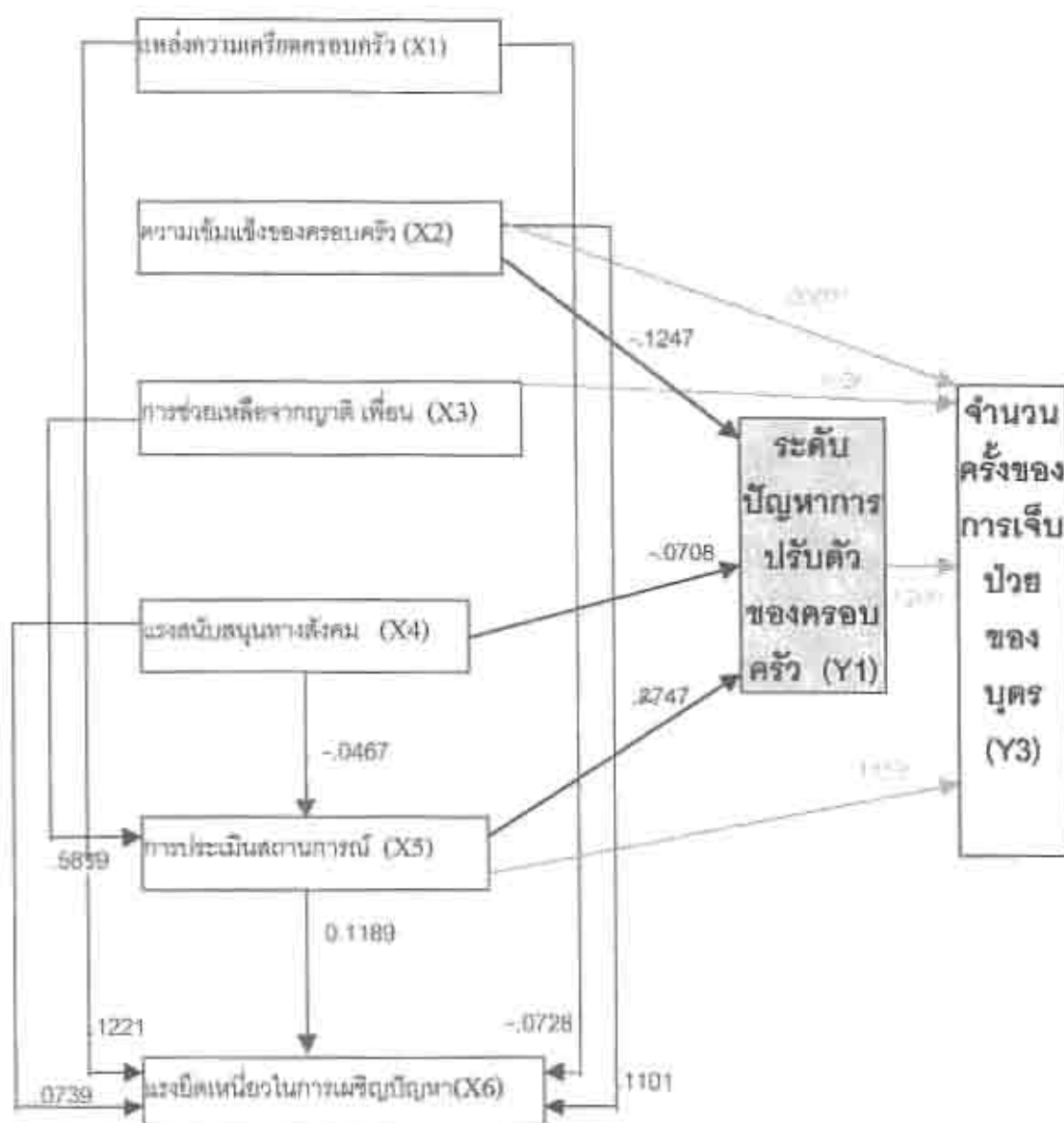
ในการวิเคราะห์ปัจจัยเฉพาะในแบบจำลองเชิงเหตุผล ผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อเด็กและเยาวชน พบว่า พฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียน (Y2) โดยรวมได้รับอิทธิพลสูงที่สุดจาก แหล่งความเครียดของครอบครัว (X1) = 0.2744 เป็นอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว (X5) และแรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัว (X6) รองลงมาคือ อิทธิพลจากความเข้มแข็งของครอบครัว (X2) = 0.1591 การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว (X5) = 0.0636 แหล่งประโยชน์จากญาติและเพื่อน (X3) = 0.0078 และแรงสนับสนุนทางสังคม (X4) = 0.0047 ตามลำดับ โดยอิทธิพลจากความเข้มแข็งของครอบครัว (X2) และการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว (X5) เป็นอิทธิพลโดยตรง ส่วนแหล่งประโยชน์จากญาติและเพื่อน (X3) เป็นอิทธิพลโดยผ่านการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว (X5) และ แรงสนับสนุนทางสังคม (X4) เป็นอิทธิพลโดยอ้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียน ดังแสดงในภาพที่ 4.2 และตารางที่ 4.21

ภาพที่ 4.2 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ต่อปัญหาพฤติกรรม การปรับตัวของเด็กวัยรุ่น

แสดงว่าในสถานการณ์วิกฤตการณ์ของครอบครัวแหล่งความเครียดของครอบครัวในระดับสูงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เด็กวัยเรียนมีปัญหาพฤติกรรมการปรับตัวเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นแหล่งความเครียดสูงยังมีผลทำให้การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัวมีระดับที่สูงขึ้น และมีผลทำให้แรงยึดเหนี่ยวของครอบครัวในการเผชิญปัญหาลดลง ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียนแย่ยิ่งขึ้น แต่หากครอบครัวได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากเพื่อนและญาติ และแรงสนับสนุนจากสังคมภายนอกเพิ่มขึ้น จะมีผลให้แรงยึดเหนี่ยวของครอบครัวในการเผชิญปัญหามีระดับที่สูงขึ้น ซึ่งจะช่วยให้พฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียนดีขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าแรงสนับสนุนจากสังคมภายนอกช่วยให้การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัวมีระดับที่ลดลง ซึ่งจะช่วยทำให้พฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียนดีขึ้น อย่างไรก็ตามการศึกษานี้พบว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวในระดับสูงมีผลทำให้พฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียนแย่ลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยสรุปการวิจัยในส่วนนี้มีทั้งสนับสนุนและขัดแย้งกรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับจำนวนครั้งของการเจ็บป่วยของบุตร (X3) โดยรวมได้รับอิทธิพลสูงสุดจากการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว ($X5 = 0.1489$) ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว ($Y1$) รองลงมาคือ อิทธิพลโดยตรงของระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว ($Y1 = 0.1200$) และการช่วยเหลือจากญาติและเพื่อน ($X3 = 0.1036$) ตามลำดับ นอกจากนั้นปัจจัยแหล่งความเครียดของครอบครัวยังมีอิทธิพลต่อจำนวนครั้งของความเจ็บป่วยของบุตรโดยอ้อมผ่านตัวแปรการประเมินสถานการณ์ของครอบครัว ($X5 = 0.0673$) นอกจากนั้นพบว่าปัจจัยความเข้มแข็งของครอบครัวมีอิทธิพลต่อจำนวนครั้งของการเจ็บป่วยของบุตรโดยตรง และโดยอ้อมผ่านระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว ($Y1$) และสุดท้ายปัจจัยแรงสนับสนุนทางสังคม ($X4 = -0.0085$) มีอิทธิพลโดยอ้อมผ่านการประเมินสถานการณ์ของครอบครัว ($X5$) และระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว ($Y1$) ดังแสดงในตารางที่ 4.21 และภาพที่ 4.3

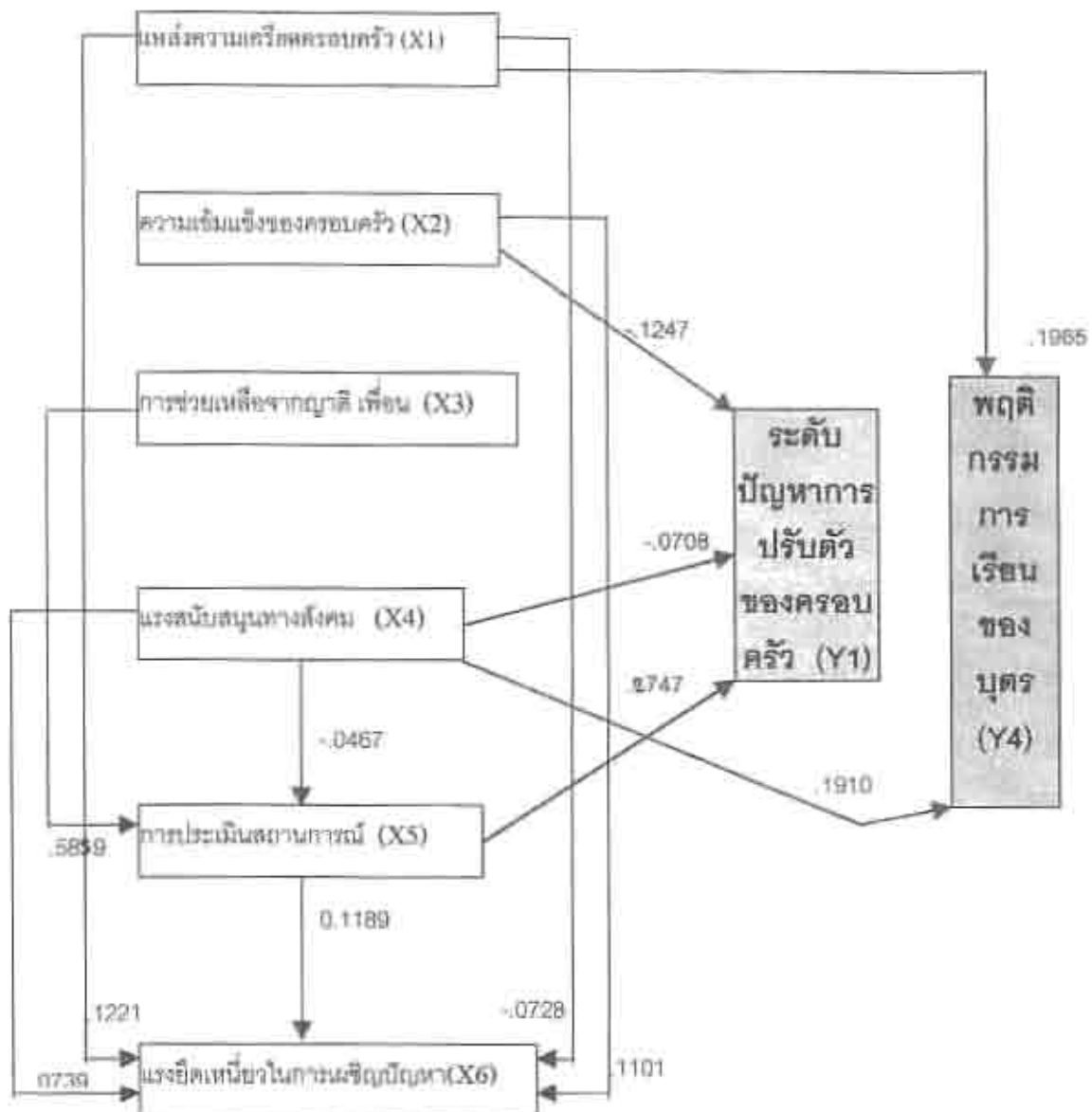

ภาพที่ 4.3 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ต่อจำนวนครั้งการเจ็บป่วยของบุตร

ผลการวิจัยแสดงว่าในสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจของครอบครัว เมื่อครอบครัวมีแหล่งความเครียดในระดับสูง มีผลทำให้ครอบครัวประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัวในระดับสูงด้วยและมีผลทำให้ครอบครัวมีปัญหาในการปรับตัวในระดับสูงขึ้นตามมา หากครอบครัวประเมินว่าตนเองมีความเครียดในระดับสูง และมีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวสูงร่วมด้วยย่อมมีผลทำให้จำนวนครั้งของการเจ็บป่วยของบุตรมากขึ้น (ทั้งนี้อาจเนื่องจากครอบครัวละเลยการดูแลบุตรจนป่วยเนื่องจากไม่มีเวลาหรือเงินที่จะจ่ายค่าดูแลสุขภาพบุตร)

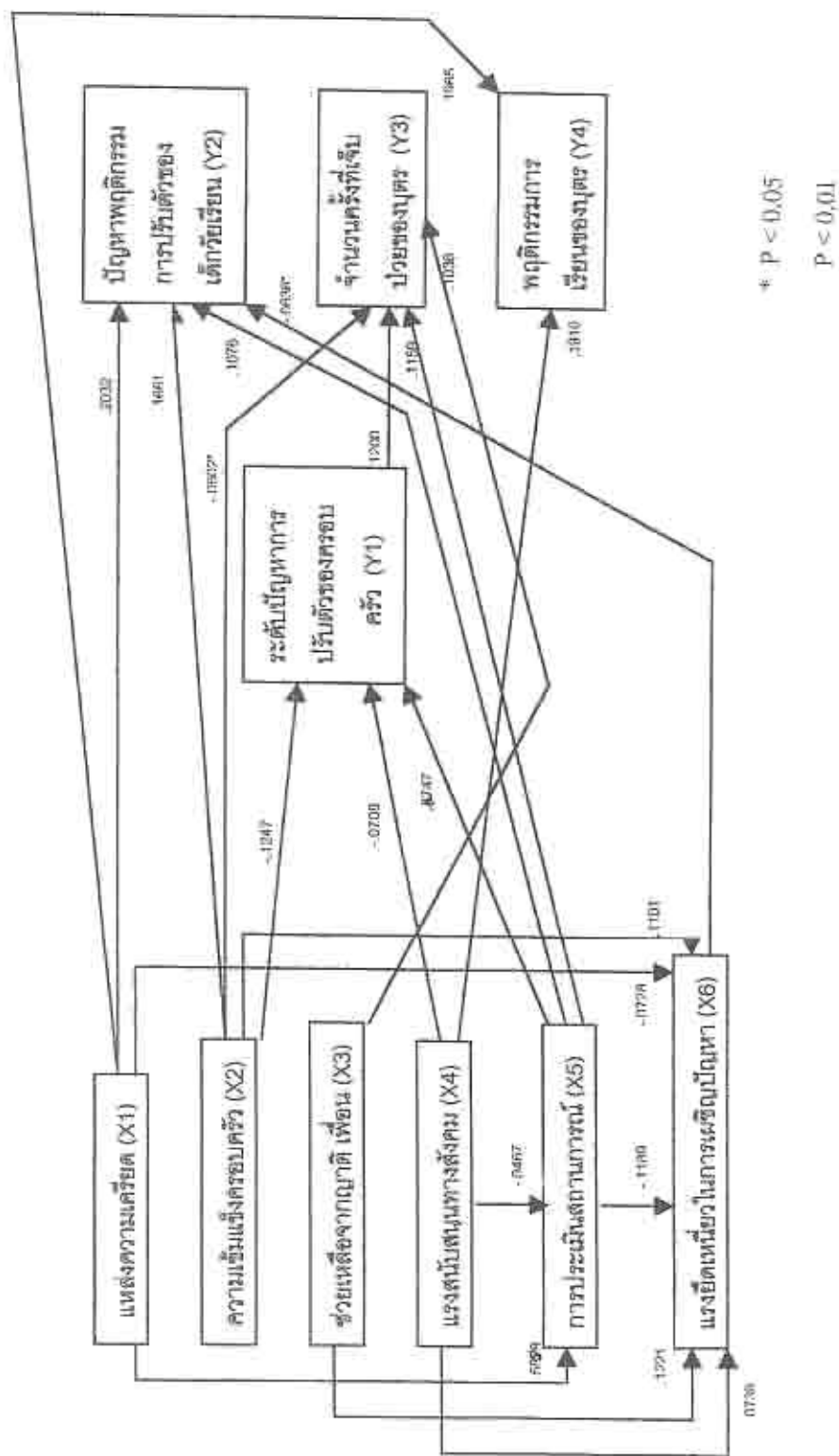
ในทางตรงกันข้ามครอบครัวที่มีความเข้มแข็งของครอบครัวในระดับสูงมีผลต่อการเจ็บป่วยของบุตรลดลง นอกจากนั้นความเข้มแข็งของครอบครัวยังช่วยทำให้ปัญหาการปรับตัวของครอบครัวมีระดับที่ลดลง ในที่สุดส่งผลให้การเจ็บป่วยของบุตรลดลง (ทั้งนี้อาจเนื่องจากครอบครัวมีเวลาดูแลเอาใจใส่บุตรมากขึ้น) จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมที่ครอบครัวได้รับเพิ่มขึ้น ช่วยให้ครอบครัวประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัวลดลง และปัญหาการปรับตัวของครอบครัวมีระดับที่ลดลง ในที่สุดส่งผลให้การเจ็บป่วยของบุตรมีจำนวนลดลงตามมา อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือจากญาติและเพื่อนที่ครอบครัวได้รับเพิ่มขึ้นมากกลับมีอิทธิพลทางลบต่อสุขภาพเด็ก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย โดยสรุปการศึกษาในส่วนนี้มีทั้งสนับสนุนและขัดแย้งกับกรอบแนวคิดการวิจัย

นอกจากนี้พบว่าพฤติกรรมการเรียนของเด็ก (Y4) ได้รับอิทธิพลตรงจากปัจจัยแหล่งความเครียดของครอบครัว (X1) และแรงสนับสนุนทางสังคม (X4) ในระดับทำกันคือ 0.191 คะแนนการเรียนสูงแสดงว่าผลการเรียนเลวลง คะแนนต่ำแสดงว่าผลการเรียนดีขึ้น ดังตารางที่ 4.21 และภาพที่ 4.4 แสดงว่าในสถานการณ์ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของครอบครัว หากครอบครัวมีแหล่งความเครียดในระดับสูงมีผลทำให้พฤติกรรมการเรียนของเด็กเลวลง แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่าครอบครัวที่มีแรงสนับสนุนทางสังคมดี มีผลให้ผลการเรียนบุตรไม่ดี จึงสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ของปัจจัยบางตัว ไม่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 4.4 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ต่อพฤติกรรมการเรียนของบุตร

แสดงแบบจำลองเชิงเหตุผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อบุตร (Full Model) ดังแสดงในภาพที่ 4.5 ซึ่งจากการวิเคราะห์เชิงเหตุผลของผลกระทบต่อบุตร พบว่าปัญหาด้านสุขภาพด้านเดียวที่ได้รับผลกระทบโดยตรงทางบวกจากระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว ส่วนผลกระทบด้านพฤติกรรมปรับตัวและการเรียนของบุตร ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงทางบวกจากระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว สมมติฐานที่ 3 จึงได้รับการสนับสนุนเป็นบางส่วน

ภาพที่ 4.5 : แบบจำลองเชิงสาเหตุของผลกระทบของภาวะวิกฤตต่อพฤติกรรม (Full Model)

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

หลังการเก็บข้อมูล ผู้ช่วยวิจัยทำการถอดเทปการสัมภาษณ์ทั้ง 30 ครอบครัว และนำเอกสารมาวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลจากการถอดเทปจะถูกนำจัดระบบ เพื่อให้สามารถอธิบายกระบวนการปรับตัวของครอบครัวและผลกระทบต่อบุตรได้ รวมทั้งความต้องการช่วยเหลือจากองค์กรต่างๆ

ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสัมภาษณ์ เป็นเพศชาย 9 ราย และเพศหญิง 21 ราย รวมทั้งสิ้น 30 ครอบครัว แบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ในแต่ละภูมิภาค และ จังหวัดต่างๆดังนี้

1. ภาคกลาง	ได้แก่	จังหวัด นครปฐม	จำนวน 1 ครอบครัว
		จังหวัด ชัยนาท	จำนวน 2 ครอบครัว
		จังหวัด สุพรรณบุรี	จำนวน 1 ครอบครัว
2. ภาคเหนือ	ได้แก่	จังหวัด น่าน	จำนวน 2 ครอบครัว
		จังหวัด แพร่	จำนวน 1 ครอบครัว
3. ภาคใต้	ได้แก่	จังหวัด ปัตตานี	จำนวน 2 ครอบครัว
		จังหวัด หาดใหญ่	จำนวน 2 ครอบครัว
		จังหวัด เพชรบุรี	จำนวน 1 ครอบครัว
		จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์	จำนวน 2 ครอบครัว
4. ภาคตะวันตก	ได้แก่	จังหวัด ระยอง	จำนวน 3 ครอบครัว
		จังหวัด ชลบุรี	จำนวน 3 ครอบครัว
5. ภาคตะวันออก/เชิงเหนือ	ได้แก่	จังหวัด อุบลราชธานี	จำนวน 2 ครอบครัว
		จังหวัด ขอนแก่น	จำนวน 3 ครอบครัว
5. กรุงเทพมหานคร			จำนวน 5 ครอบครัว

อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง อายุเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ 35.5 ปี

ระดับการศึกษาและเพศของกลุ่มตัวอย่างและคู่สมรส เมื่อแยกตามเพศแล้วมีรายละเอียดดังนี้

เพศชาย มีระดับการศึกษาในชั้นประถมศึกษาตอนต้น 5 ราย ประถมศึกษาตอนปลาย 6 ราย มัธยมศึกษาตอนต้น 1 ราย มัธยมศึกษาตอนปลาย 5 ราย อนุปริญญา 8 ราย และปริญญาตรีหรือสูงกว่า 5 ราย

เพศหญิง มีระดับการศึกษาในชั้นประถมศึกษาตอนต้น 8 ราย ประถมศึกษาตอนปลาย 2 ราย มัธยมศึกษาตอนต้น 7 ราย มัธยมศึกษาตอนปลาย 4 ราย อนุปริญญา 5 ราย และปริญญาตรีหรือสูงกว่า 4 ราย

การประกอบอาชีพและเพศ ของกลุ่มตัวอย่างและคู่สมรส เมื่อแยกตามเพศตามลักษณะการประกอบอาชีพแล้ว มีรายละเอียดดังนี้

เพศชาย ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม 2 ราย ค้าขาย 2 ราย รับราชการ 4 ราย ทำงานบริษัทเอกชน 5 ราย และตกงานหรือให้ออกจากงาน 14 ราย รับจ้าง 3 ราย

เพศหญิง ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม 2 ราย ค้าขาย 8 ราย ทำงานบริษัทเอกชนหรือรับจ้าง 10 ราย และตกงาน 10 ราย

ที่อยู่อาศัย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จำนวน 15 ราย อาศัยอยู่บ้านเช่าหรือบ้านญาติ ขณะที่ 11 ราย มีที่อยู่อาศัยของตนเอง และอีก 4 ราย กำลังรับภาระผ่อนบ้าน โดยผู้ที่อาศัยอยู่บ้านเช่าจะเสียค่าเช่าอยู่ระหว่าง 700 - 2,500 บาท และผู้ที่ผ่อนบ้านจะมีค่าใช้จ่ายในการผ่อนบ้านอยู่ระหว่าง 5,000 - 17,000 บาท

สถานภาพจากเศรษฐกิจ พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ (16 ราย) มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,000 - 10,000 บาท/เดือน 10 ราย มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท/เดือน อีก 4 ราย มีรายได้มากกว่า 15,000 บาท/เดือนขึ้นไป และในครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวตกงาน จะระบุว่ารายได้ของครอบครัวไม่พอใช้และกำลังก่อหนี้สิน ขณะที่ครอบครัวที่มีคู่สมรสซึ่งไม่ใช่หัวหน้าครอบครัวตกงานจะระบุว่ารายได้ของครอบครัวไม่พอใช้

ภาระหนี้สิน พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีหนี้สินถึง 22 ราย โดย 12 ราย มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 5,000 - 50,000 บาท 4 รายมีหนี้สินอยู่ระหว่าง 50,000 - 100,000 บาท 5 ราย มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 100,000 - 500,000 บาท และ 1 รายมีหนี้สินมากกว่า 1 ล้านบาท

ลักษณะครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ซึ่งมีสมาชิกครอบครัวไม่เกิน 5 คน มีจำนวน 18 ราย ขณะที่อีก 4 ราย เป็นครอบครัวขยาย ซึ่งมีญาติพี่น้องเข้ามาอาศัยอยู่ด้วย โดยมีสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 8 คน

สถานภาพสมรส พบว่า 24 รายมีสถานภาพสมรสคู่และอยู่ด้วยกัน 2 รายมีสถานภาพสมรสคู่แต่มีหน้าที่การงานที่ทำได้แยกกันอยู่ โดยมีการพบปะกันในวันหยุดนักขัตฤกษ์และวันหยุด อีก 4 รายหย่าขาดจากกัน

ปัญหาเศรษฐกิจและระดับความรุนแรงของปัญหา : ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกราย ระบุว่า เงินเป็นปัจจัยหลักในการจับจ่ายใช้สอยและการดำรงชีวิตในปัจจุบัน โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 30 ราย กำลังประสบกับปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากภาวะค่าครองชีพที่ปรับตัวสูงขึ้น การมีภาระหนี้สินเต็ม ตลอดจนการตกงานของหนึ่งในครอบครัว ทำให้ทุกรายมีความรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในชีวิต รวมทั้งอนาคตของทุกคนในครอบครัว อย่างไรก็ตามพบว่า ระดับความรุนแรงของปัญหาจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับภาวะการจ้างงานโดย

กลุ่มตัวอย่าง 14 ราย ที่มีหัวหน้าครอบครัวตกงานหรือกำลังถูกเลิกจ้าง ระบุว่าปัญหาเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อครอบครัวมากที่สุด เนื่องจากรายได้เหล่านี้ เป็นรายได้หลักในการดำรงชีวิตของทุกคนในครอบครัว รวมทั้งชำระหนี้สินเดิม

กลุ่มตัวอย่าง 8 ราย มีบุคคลในครอบครัว นอกเหนือหัวหน้าครอบครัวถูกเลิกจ้าง ระบุว่าปัญหาเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อครอบครัวมาก เนื่องจากรายได้เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการชำระหนี้สินเดิมของครอบครัว อาทิ ค่าผ่อนบ้าน ค่าเช่าบ้าน ค่าผ่อนรถ ค่าเรียนพิเศษของบุตร

กลุ่มตัวอย่าง 8 ราย ที่มีการลดเงินเดือนของบุคคลในครอบครัว (4 ราย) และที่มิงานพิเศษ ซึ่งเป็นรายได้รองถูกยกเลิก (4 ราย) ระบุว่าปัญหาเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อครอบครัวปานกลาง เพราะรายได้ประจำลดลง ขณะที่ค่าครองชีพในปัจจุบันสูงขึ้น ทำให้ต้องประหยัดในเรื่องค่าใช้จ่ายของบุคคลในครอบครัว

ปัญหาเศรษฐกิจและสัมพันธภาพในครอบครัว : ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ปัญหาเศรษฐกิจก่อให้เกิดความเครียด และอาจจะนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งของทุกคนในครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อภายในครอบครัวนั้นประสบปัญหาการว่างงาน หรือต้องแบกรับภาระหนี้สินเต็ม รวมทั้งต้องเผชิญกับปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้นในปัจจุบัน จากผลการสำรวจพบว่าในกลุ่มตัวอย่าง 14 ราย ที่มีหัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัวตกงานนั้นพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวจะมี 2 ลักษณะคือกลุ่มที่รับรู้ปัญหาล่วงหน้าและไม่รู้ล่วงหน้า นอกจากนั้นมีอีก 2 กลุ่มที่เป็นกลุ่มที่ทราบเคยมีงานทำ และกลุ่มถูกลดเงินเดือน โดย

• ครอบครัวที่รับรู้ปัญหาล่วงหน้า

ลักษณะแรกคือ ในกลุ่มที่หัวหน้าครอบครัวรับรู้สภาพปัญหาล่วงหน้าว่าจะต้องตกงาน จำนวน 4 ราย มีการเตรียมเพื่อรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีการพบปะพูดคุย หรือปรึกษาร่วมกับภรรยาถึงปัญหาการตกงานมาก่อนล่วงหน้า ดังนั้นปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจึงไม่ส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพภายในครอบครัว แต่กลับทำให้สัมพันธ

ภาพภายในครอบครัวดีขึ้น กล่าวคือ มีการพบปะพูดคุย ปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับสูตร และบุตรมาถื่นกว่าเดิม

- **ครอบครัวที่ไม่รู้ตัวล่วงหน้า**

ลักษณะที่สอง คือ ในกลุ่มที่หัวหน้าครอบครัวลงงานกะหนักหรือไม่เคยลาสิกขามาก่อนว่าคนต้องลงงาน จำนวน 10 ราย จะมีการทะเลาะเบาะแว้งกับคู่สมรสอย่างรุนแรง มักมีการทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลังบุตร เนื่องจาก การกดดันจากภาระหนี้สินและการที่คู่สมรสเป็นฝ่ายหญิงทนรับไม่ได้กับสภาพ ปัญหาการผลักภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในบ้านที่เธอเป็นของฝ่ายชาย ซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวมาเป็นของตนเอง โดยในจำนวนนี้ 4 ราย หย่าขาดจากภรรยา

- **ครอบครัวที่ภรรยาเคยมีงานทำ**

ในกลุ่มตัวอย่าง 8 ราย ซึ่งมีการขายประกอบอาชีพนอกบ้าน และช่วงทาสีครอบครัว ซึ่งเป็นรายได้รองของครอบครัวที่นำมาชำระหนี้สินเดิม รวมทั้งค่าใช้จ่ายปลูก ย่อต่าง ๆ ในครอบครัว เมื่อต้องลงงานทุกรายกล่าวว่า ส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพ ภายในครอบครัวมาก เนื่องจากภาระหนี้สินและค่าครองชีพในปัจจุบันที่เพิ่มขึ้นทุก วัน ทำให้ไม่เพียงพอกับการดำเนินชีวิต ทุกรายจะทะเลาะเบาะแว้งกันถี่ขึ้นและรุนแรงมากขึ้น ด้วยเรื่องปัญหาค่าใช้จ่ายในบ้านหรือค่าใช้จ่ายเงินของคู่สมรสเป็นต้น แม้ว่าจะไม่เคยทำพฤติกรรมเหล่านี้มาก่อนเลย

- **กลุ่มถูกลดเงินเดือน ค่าล่วงเวลา**

ในกลุ่มตัวอย่าง 4 ราย ที่มีการถูกลดเงินเดือนของบุคคลในครอบครัว ทุกรายระบุว่าผลกระทบต่อการสัมพันธภาพในครอบครัวบ้าง เนื่องจากภาระหนี้สินเดิม รวมทั้ง ค่าครองชีพในปัจจุบันสูงขึ้น ในขณะที่รายรับในครอบครัวลดลง ทุกรายจะ ทะเลาะเบาะแว้งกันบ้างเมื่อเกิดปัญหาเรื่องการเงิน ในกลุ่มตัวอย่างที่เหลืออีก 4 ราย ที่มีงานพิเศษนอกเหนือจากงานประจำที่ทำซึ่งเป็นรายได้รองถูกยกเลิก หรือมีการยกเลิกค่าล่วงเวลาจากงานประจำลง ระบุว่าปัญหาเศรษฐกิจแบบ IMF ไม่ส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพในครอบครัว แม้จะมีภาระหนี้สินเดิมหรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพิ่มขึ้นก็ตาม แต่กลับทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวดีขึ้น เนื่องจากมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น ได้พูดคุยกับคู่สมรสหรือบุตร มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำกิจกรรม ร่วมกัน จากการทำงานนอกบ้าน หรือต่างคนต่างไป มาเป็นการทำงานบ้าน หรือ เล่นเกมร่วมกันภายในครอบครัว

ปัญหาเศรษฐกิจและพฤติกรรมกรรมการจัดการกับปัญหา : ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ภาวะเศรษฐกิจที่กลุ่มตัวอย่างทุกรายประสบก่อให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในเรื่องการเงิน ตลอดจนอนาคตของทุกคนในครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง 30 ราย มีกลวิธีในการเผชิญปัญหา และจัดการกับปัญหา ดังนี้

- กลุ่มตกงานที่รู้ตัวล่วงหน้า

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 ราย ที่ทราบล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับหน้าที่การงานของตนเอง อาทิ การตกงาน (4 ราย) หรือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจเพียงเล็กน้อย อาทิ กลุ่มที่มีงานพิเศษนอกเหนือจากงานประจำถูกยกเลิก (4 ราย) และ กลุ่มที่มีการถูกลดเงินเดือนของบุคคลในครอบครัว (4 ราย) จะมีการประเมินสถานการณ์ทางการเงินที่อาจเกิดขึ้นกับครอบครัวในอนาคต กลุ่มตัวอย่างทุกรายมีแนวคิดในเชิงบวกที่พร้อมจะแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นให้ลุล่วง ทุกรายจะมีการปรับตัวต่อสภาวะทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 : รับรู้ปัญหา และประเมินความรุนแรงของปัญหา

ระยะแรก แม้ว่าการกลุ่มตัวอย่างทุกรายจะยังไม่ประสบกับภาวะการว่างงาน หรือปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่ทุกรายก็รู้สึกวิตกกังวล กับสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น มีการคาดการณ์เกี่ยวกับหน้าที่การงาน หรือสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อครอบครัวของตนเองในอนาคต เพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และเมื่อเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจกับครอบครัวกลุ่มตัวอย่างทุกรายจะประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวทางการเงิน การใช้จ่าย และหนี้สินต่าง ๆ ภายในบ้าน

นางสม : “ผมดูสถานการณ์ของประเทศแล้วก็เลาบอกว่า อีกหน่อยเราก็ต้องโดน IMF เล่นงานเหมือนกัน ผมเลยเตรียมตัวรับมือกับมันตั้งแต่ ไม่ยอมซื้อของฟุ่มเฟือย จนถึงเตรียมเงินทองไว้ ไซ้กลิ้งอย่างหนึ่งที่เราเจอปัญหาเป็นคนท้าย ๆ ของสังคม เวลาฉุกเฉินผมก็รู้ แล้วก็เตรียมพร้อมอยู่เสมอ และการทำงานที่ผ่านมา รมันเกินอกกับเราพอสมควรแล้วว่ามีแถมเล็กน้อย อะ ใช้อย่างนี้”

ระยอง 1 : “เคยรู้มาก่อนว่า บริษัทจะเอาพนักงานออก ก็เตรียมใจไว้แล้ว รู้ว่ายังไงก็ต้องออกแน่เลย เตรียมพร้อมในเรื่องการเงิน พยายามดูเรื่องการใช้จ่ายของครอบครัวไว้ก่อน”

ขั้นที่ 2 : ยอมรับปัญหา และแก้ไขปัญหา

ขณะนี้ กลุ่มตัวอย่างทุกรายจะใช้หลักศาสนาเข้ามาช่วยเพื่อทำใจให้ยอมรับปัญหา และเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง จากนั้นจะมีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น เริ่มตั้งแต่ การปรึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับทุกคนในครอบครัว มีการให้ทุนค่าครองชีพครอบครัว เพื่อเป็นกำลังใจในการแก้ไขปัญหามรสุมถึงที่เกิดขึ้น พบว่า ทุกรายจะมีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทุกคนรับรู้ปัญหา มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนลดภาระค่าใช้จ่ายของตนเอง รวมทั้ง ให้อทุกคนดูแลสุขภาพให้แข็งแรง งวดวันหยุดพักผ่อนที่จะทำให้สุขภาพดีขึ้น นอกเหนือนี้ ยังมีการตัดสิ่งฟุ่มเฟือยต่าง ๆ ออกไปเพื่อลดปัญหาค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว พบว่าค่าใช้จ่ายที่ลดลงสามารถเรียงตามลำดับได้ดังนี้ คือ ค่าที่จอดรถ ค่าเสื้อผ้า ค่าน้ำ-ค่าไฟ-ค่าโทรศัพท์ ค่าเรียนพิเศษของบุตร ค่าเช่าบ้าน และค่าอาหาร

อุบลราชธานี : “ตั้งสติ ต้องใช้หลักธรรมะเข้าช่วย แล้วก็หันมามองปัญหาว่า เป็นเพราะอะไร ? แล้วต้องแก้ไขยังไง ไม่ประมาณ แค่ไหนที่เรียกว่าพอดี ตรงไหนที่ต้องระวัง ครึ่งนี้เศรษฐกิจมันสอนเรา”

กรุงเทพฯ : “ปัญหาที่เกิดขึ้นมันไม่ใช่ปัญหาจิตใจ แต่เป็นปัญหามองตัวเราเอง ของเรา ก็ต้องใช้ธรรมะตั้งสติ หาคุณค่าของตัวเอง สู้ตัวเอง เชื่อในศักยภาพของตัวเอง และก็ต้องให้ทุนค่าครองชีพแล้วพยายามแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น”

นครปฐม : “ก็เครียดคนละ เพราะว่าเรามีภาระ แต่อาศัยว่า 2 คนที่น้องจะนั่งคุยกันมากกว่า ปรับทุกข์กันนะค่ะ เครียดไปมันก็ไม่ดีประโยชน์ เราต้องออกไปหาอย่างอื่นทำที่มันไม่ทำให้เราเครียด เพราะว่ายังไงเราก็ยังมีลูกที่ต้องรับผิดชอบอยู่ ต้องพากันไปให้ได้ ก็ต้องช่วยกันบอกถูก ๆ ให้ประหยัด ตัวเราก็ต้องทำบุญชราวยับ-รายได้จ่าย แล้วก็ตัดพวกฟุ่มเฟือยออกไป พยายามดูว่าอะไรมีประโยชน์ต่อครอบครัวที่สุดก็จะเอาไว้ นี่ก็เข้าวัดจนถึงได้บวชได้ขนาดนี้ ทำใจได้ขนาดนี้”

ขั้นที่ 3 : แสวงหา แหล่งประโยชน์ให้กับครอบครัว

ขณะนี้ กลุ่มตัวอย่างทุกรายจะหันหน้าปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น กับญาติพี่น้องเพื่อน ค่ำปรึกษาแนะนำ รวมทั้งแหล่งประโยชน์อื่น ๆ เช่น เพื่อนบ้าน หรือ เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งหน่วยงานราชการอื่น ๆ เพื่อแสวงหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์

ปีศาจ 1 : “ก็จะขอคำแนะนำกับญาติพี่น้องมากกว่า เพราะว่าว่าลำบาก เขาก็จะรู้ ก็จะช่วยเรา ไม่ใช่ให้ยืมเงินนะ แต่เป็นกำลังใจ หรือเรียกไปช่วยงานมากกว่า สำหรับเพื่อนบ้านก็จะพูดคุยให้เขาเครียด แล้วก็ได้ถามไถ่เรื่องงานว่าพอมิไม่มีที่อ่านเจอ หรือถามเรื่องราคาของอะไรพวกนี้”

ปีศาจ 2 : “อยากรู้เรื่องงานก็จะถามเพื่อนร่วมงานว่า ไปสมัครที่ไหนดี นางที่ก็คุยกับที่ ๆ นื่อง ๆ แล้วก็บอกต่อ ๆ กับเพื่อนว่าเรากำลังอยู่นะ เราชอบอย่างนี้มาก ช่วยบอกเราที่ถ้ามีงานที่ตรงกับสายงานเรา อะไรทำนองนี้”

ขั้นที่ 4 : เสนอปัญหาอย่างมั่นใจ และสร้างความหวังให้ชีวิต

ระยะนี้ กลุ่มตัวอย่างทุกรายพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น มีการยอมรับหน้าที่การทำงานที่มีสถานภาพ และบทบาทลดลงจากเดิม เพื่อบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบันให้เบาบางลง นอกจากนี้ยังมีใครเรียนรู้ หรือเข้าอบรมวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อหารายได้เสริมให้กับครอบครัว อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างทุกรายมีความหวังว่าภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจะต้องดีขึ้น และประสบการณ์ที่ได้รับขบขันไปใช้ในการทำงานที่เหมาะสมกับคุณสมบัติของตนเองในอนาคต

ขอนแก่น 1 : “เดิมเคยเป็นเจ้าของร้าน ก็ต้องมาขายผักในตลาด ไม่อายหรอก ก็คิดว่าจะไปทำร้านน้ำแข็ง ก็ดูอยู่ คิดว่าถ้าเรามีลูกค้าประจำ เราไปส่งเขาตามแบบที่เขาต้องการซื้อจากเรา เราก็จะทำธุรกิจส่งน้ำแข็ง”

กรุงเทพฯ 5 : “งั้นอะไรก็ได้ทั้งนั้นตอนนี้ ผมไม่เลือกแล้ว สักว่าอดตาย แล้วถ้าเศรษฐกิจดีผมค่อยเลือกงานใหม่ ผมไม่เอาเรื่องทำมาหากิน ครบใจที่ผมยังมีใบปริญญา ผมเชื่อว่าผมต้องได้กลับไปทำงานที่ตรงกับสายงานของผม แล้วผมก็ต้องมีทางเลือกอีก”

กลุ่มตกงานที่ไม่รู้ตัวล่วงหน้า

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 18 ราย ที่มีบุคคลในครอบครัวตกงานโดยไม่ทราบล่วงหน้า พบว่ากรณีนี้ผู้ตกงานเป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 10 ราย จะเกิดความเครียด วิตกกังวล และสูญเสียความมั่นใจในตนเองมากกว่า ผู้ตกงานที่เป็นผู้สมรส ทุกรายจะมีพฤติกรรมทำเสียสุขภาพ และมีความคิดในเชิงลบ ถัดไปในการปรับตัวต่อปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 : ตูณูเลิความมั่นใจในตนเองและศักยภาพของตนเอง

กลุ่มตัวอย่างทุกรายมีความรู้สึกเครียดและท้อแท้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว แต่ไม่สามารถทำหน้าที่ของผู้นำครอบครัวได้ ทุกรายจะมีการทะเลาะวิวาทกับคู่สมรสบ่อยขึ้น รุนแรงขึ้น เนื่องจากปัญหาค่าใช้จ่ายภายในบ้าน โดยที่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 10 รายไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ ทำให้ทุกรายเกิดความรู้สึกสูญเสียความมั่นใจในตนเอง และเริ่มไม่แน่ใจในความสามารถหรือศักยภาพของตนเองว่า มีเพียงพอที่จะเลี้ยงครอบครัวได้ต่อไปหรือไม่ ในระยะนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างหลายราย (7 ราย) เริ่มลดบทบาทของตนเองลงจากผู้นำครอบครัวมาเป็นผู้อาศัย ไม่มีความคิดริเริ่ม หรือ ไม่มีความคิดเห็นใด ๆ เมื่อคนในครอบครัวต้องการ

ประจวบศิริจันทร์ 3 : “แฟนที่เค้าก็อยู่เฉย ๆ ไม่ทำอะไร วัน ๆ ก็เอาแต่กิน กับเฮฮาเพื่อนฝูง ตั้งแต่แต่งงานเขาก็เปลี่ยนไป ไม่ทำอะไร เวลาพูดก็ทะเลาะกันเปล่า ๆ เคยไปทำงาน มาตอนนี้ต้องมาอยู่เฉย ๆ ถ้าเป็นเรา ๆ ก็คงเครียดเหมือนเขา นี่เรื่องในบ้านก็ทำเองคนเดียว แฟนที่เขาไม่ทำอะไรหรอก”

ระยอง 2 : “แฟนที่ตอนนี้เลิกงาน ไม่ได้ไปสมัครที่ไหน เขาบอกว่าไปแล้วแต่ถูกบริษัทเก่าถ่วงแกล้งโทรไปบอกที่ทำงานใหม่ ก็ไม่รู้ว่าจะพูดอะไร คือแบบเขาเครียด ก็จะไมทำอะไร อาม อะไรเขาก็จะเฉย ๆ ให้เราทำอะไรอะ”

ขั้นที่ 2 : พึ่งพิงผู้อื่น และต้องการความเห็นอกเห็นใจ

ระยะนี้กลุ่มตัวอย่างทุกรายมีการแสวงหาแหล่งประโชชน์เพื่อขอความช่วยเหลือและพึ่งผู้อื่นให้ช่วยเหลือปัญหาเศรษฐกิจขึ้นกับครอบครัว มีการกู้หนี้ยืมสิน ญาติ หรือเพื่อนบ้าน เพื่อแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า และ ยังพบอีกว่า ระยะนี้กลุ่มตัวอย่างทุกรายต้องการความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น ล้อชะคากรรมที่ตนเองประสบ เพื่อเป็นกำลังใจให้กับตนเอง

ชลบุรี : “อืมเงินเพื่อนบ้าน แฟนก็จะขอความเห็นใจจากเขา นอกเขาว่าไม่รู้ว่าจะใช้ให้ได้เมื่อไรนะเห็นแฟนเขาพูดกับเพื่อนฝูงเขาตรง ๆ เขาก็สงสารแบบเพื่อนกันก็ต้องช่วยกัน แฟนก็ดีขึ้นนะคือยังพึ่งพาเพื่อนฝูงได้”

ระยอง 1 : “แฟนเลิกงานก็อยู่บ้านเฉย ๆ ไม่ได้ทำอะไรตอนนี้พอมีปัญหาเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ เขาก็จะไปปรึกษาเพื่อนฝูงญาติพี่น้องของเขา ไม่ได้มาโทรขอเงินทอง แต่เขาก็สบายใจนะ ไม่มาคุยอะไรก็แล้ว ขอค่านี้อะไรอยู่สบาย ๆ เขาไม่ทำอะไรก็ไม่ว่าอันถาวรณณ์ดูแลเกี่ยวกับเราก็ออ”

ขั้นที่ 3 : ปฏิเสธปัญหาที่เกิดขึ้น

กลุ่มตัวอย่างทุกรายยังไม่ได้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในจำนวนนี้มีกลุ่มตัวอย่าง 4 ราย ที่โยนความรู้สึกรู้สึกหรือความต้องการที่ตนเองรับไม่ได้ให้เป็นของผู้อื่น รวมทั้งกล่าวโทษผู้อื่นว่าเป็นต้นเหตุของการเกิดปัญหา เช่น นายจ้าง ผู้ร่วมงาน หรือ คู่สมรส

ระยอง 3 : “แฟนที่เขาจับไม่ได้มันว่าตัวเองดกงาน ตอนนี่จิตใจเขาแย่มาก คุยกับเขา ๆ ก็บอกว่า ผู้จัดการฝ่ายบุคคลแกล้งให้เขาออก เพราะไม่ช่วยเขาขึ้นรถก็ไม่ใช่เรื่องมันเป็นยังไง”

ชลบุรี : “แฟนที่เขาโทษว่าที่เขาดกงานเพราะที่ แบบว่าที่มาอยู่กับเขา เขาก็ว่างานเขาแย่ง ที่ก็ไม่รู้ว่าจะทำยังไง คิดจะเลิกกับเขาแบบนั้นก็ยังไม่ทำใจไม่ได้”

ขั้นที่ 4 : หมดกำลังใจ และเปลี่ยนชีวิตให้เป็นไปตามสถานการณ์

ระยะนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกรายที่ไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ในครอบครัวได้จะหิโหมเทใจ หมดกำลังใจ จะมีการทะเลาะเบาะแว้งกับคู่สมรสลดลง กลุ่มตัวอย่าง 5 ราย รู้สึกหมดกำลังใจ และมีพฤติกรรมในเชิงทำด้วยสุขภาพ ได้แก่ กินเหล้า หรือสูบบุหรี่มากขึ้น รวมทั้งหลีกเลี่ยงการใช้ยาต่าง ๆ ให้เป็นหน้าที่ของคู่สมรสให้เบรกับการดูแลเพียงผู้เดียว ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอีก 3 ราย มีความคิดที่จะนำตัวตาย เพราะหมดกำลังใจในการเผชิญปัญหา สู้กับปัญหา ที่เหลืออีก 2 ราย ไม่มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต หอมรับชะตากรรมที่เกิดขึ้นกับตนเอง และปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามสถานการณ์

กรุงเทพ 3 : “แฟนป่วยก็สูบบุหรี่เยอะขึ้นนะ ออกไปกินเหล้า คือว่า เขาเครียดดกงานก็เลยต้องระนาชออกมาแบบนั้น ปากก็ต้องรับภาระคนเดียวในบ้าน”

ขอนแก่น : “แฟนค้าก็ค้าถึง ๆ มากจนการไม่ดี เอง ก็เลยกินเหล้า เล่นการพนัน แล้วยตัวก็ไม่ใช่ว่าอะไรเลย ที่ต้องรับภาระคนเดียว ตอนนี่ก็เลยเลิกกัน แล้วที่อยู่ของเค้า ใช้ชีวิตแบบอื่น ๆ ลูก ๆ ไปวัน ๆ เราก็ไม่รู้ว่าจะทำยังไง ถูกกับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เราก็ต้องรับภาระเอง”

กลุ่มที่ภรรยาเคยช่วยหารมาได้

สำหรับครอบครัวที่ภรรยาทำงานนอกบ้าน จำนวน 8 ราย ที่ต้องประสบกับภาวะว่างงาน พบว่า ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล และความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต พบว่าทุกรายจะมีพฤติกรรมปรับตัวที่ผิดปกติ และมีความคิดในเชิงลบ กลไกในการปรับตัวต่อปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น มีดังนี้

ขั้นที่ 1 : ขอมรับปัญหา และแก้ไขปัญหามองถึงต้น

แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างทุกรายจะรู้สึกตกใจ เครียด ล่อปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น แต่ทุกรายมีการปรับแก้ปัญหากับสามี เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่า ระยะเวลาที่มีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวเพื่อถกคำใช้จ่ายภายในบ้าน มีการลัดสิ่งฟุ่มเฟือยต่าง ๆ ออกไป และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายของทุกคนในครอบครัว อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหานั้นเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาละพาะเท่านั้น แต่ภาระหนี้สินเดิม และค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้ทุกรายเริ่มมีความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต วิตกกังวล และเครียดมากขึ้น มีการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัวถี่มากขึ้น หรือรุนแรงขึ้น

ระยอง 3 : “ที่เครียดนะ คือก็รู้ว่ามันต้องเกิดกับเราแต่เราก็มีภาวะ ไหนจะเรื่องลูก เรื่องผ่อนบ้านผ่อนรถ มันต้องช่วยกัน นี่แฟนก็หาเงินคนเดียว เราก็สงสัยไม่รู้ว่าจะช่วยยังไง ก็ได้แต่ช่วยเขาเรื่องประหยัด ค่ากินอยู่แบบนี้ แต่เรื่องหนี้สินที่เครียดมากกลัวบ้านโดนยึด”

น่าน 2 : “แฟนผมเขาเคยออกไปทำงาน พอลดงานเขาก็อารมณ์ร้ายหงุดหงิด ยิ่งถูกคนใดใครด่าก็เดือดร้อน เขาอึ้งดูคนเดียว ผมเห็นเขาประหลาดนะ ลูกกับเขา ๆ ก็บอก ว่าทำใจได้ รับได้ แต่ผมรู้เลยว่าเขาเครียด มันช่วยไม่ได้ ไม่รู้เขาจะคิดมากไปทำไม คิดไปมันแก้อะไรไม่ได้ ทำได้แค่ประหยัด ไล่อะ ๆ ก็เป็นกันทั้งนั้น ไม่ใช่ที่บ้านเดียว”

ขั้นที่ 2 : ตูยเสียความเชื่อมั่นในตนเอง

ระยะนี้ กลุ่มตัวอย่างทุกรายซึ่งเดิมเคยมีส่วนร่วมในการหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งเป็นรายได้รองที่นำมาใช้จ่ายใช้สอยภายในบ้าน เมื่อประสบกับภาวะว่างงานทำให้ทุกรายเริ่มไม่แน่ใจในศักยภาพของตนเอง เริ่มท้อแท้ กลัว วิตกกังวล เกี่ยวกับอนาคตของครอบครัว ระยะนี้จะมีการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัวบ่อยขึ้น รุนแรงขึ้น มีการทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ตลอดจนเจตนาตีบุตรโดยไม่มีเหตุผล นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างแสดงท่าทีที่ชัดเจนในเรื่องศักยภาพของตนเอง ทุก

เราสูญเสียความมั่นใจในตนเอง รวมทั้งความนับถือตนเอง จนไม่กล้าไปสมัครงานที่ใด เพราะกลัวความล้มเหลวหรือผลจากการทำงาน ซึ่งจะทำให้ความนับถือตนเองลดน้อยลง

ระฆัง 3 : “พักนี้เก็บตัวไม่กล้าไปทำงานคือเราก็คายมรณะแล้วจะ ไปแข่งกับเด็ก ๆ ได้ไง เราคงถูกไล่เบียดน้ำสุตยอนเต็มภาณณ์ ยิ่งคนล้มภาณณ์เศษเป็นลูกน้องเราด้วยไม่เอาละ ยิ่งถ้าไม่ได้อีกแต่ ฮายเต๊วดาษเดชะ”

เพชรบุรี : “ไม่กล้าไปสมัครงานนะ กลัวไม่ได้ กลัวไปสารพัด กลัวเขาถามว่าทำไม
ถูกไล่ออก ที่สำคัญนะถ้าเราไปแล้วไม่ได้ เรายังที่เสีย ถ้าเป็นอย่างนั้นเราจะเหลือ
ความภูมิใจ มีอะไรคิดทล ครอบงำตัวนะ ไม่ใช่เพื่องานคิด”

ขั้นที่ 3 : หมดหวัง และต้องการการพึ่งพิง

ขณะนี้กลุ่มตัวอย่างทุกรายรู้ดีกำหนดคุณค่าในตัวเอง ดีแล้ว และไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งที่ทุกคนตั้งใจในการต่อสู้กับปัญหา กลุ่มตัวอย่างทุกรายปล่อยภาระหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวให้เป็นของฝ่ายชาย อย่างไรก็ตาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกรายจะแสวงหาแหล่งประโยชน์รวมทั้งแหล่งสนับสนุนทางสังคม เพื่อพึ่งพาอาศัย ไม่มีการแสวงหาข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับการทำงาน หรือการจัดหางาน รวมทั้งไม่มีการวางแผนระยะยาวในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกรายจะขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องในการขอกู้ยืมเงิน เพื่อเหตุการณ์เฉพาะหน้าหลุด่วงไป นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกรายต้องการคำปรึกษาปรึกษาเพื่อให้คลายความทุกข์โศกมากกว่าคำปรึกษาแนะนำ ในการแก้ไขปัญหา

ประจวบศิริจันทร์ 1 : “ทำอะไรไม่ได้ กลัวไม่รอด อยู่เฉย ๆ ดีกว่าไม่เจ็บตัว เห็นแล้ว กลัวกัน ตอนนี่ ก็ต้องกู้เงินธนาคารใช้ก่อน แล้วค่อยว่ากันใหม่ ยังไม่รู้เลยว่าเงิน หมดจะทำได้ไหม”

ครูเทพฯ 1 : “นพคุณเขาคือคนนะ ไม่ว่าจริง แจ่มใสเหมือนเมื่อก่อน หุสพิศนุกี
อารมณ์ขึ้นแล้ว นี่เขาก็ไม่ได้ทำอะไร ผมก็เห็นใจเขาไม่ได้เร่งรัดให้เขาทำอะไร แทน
เรื่องแบบนี้มันหุดฮาก ถ้ามีปัญหาคงก็เก็บเขาหนีเงินที่สวามิภักดิ์ บางทีก็ไม่ได้
ได้ยินนะ เพียงแต่ไปหุดฮาก ผมรู้ว่าเขาต้องการคนปลอบใจนะ”

การลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวและบุตร: ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ครอบครัวทุกครอบครัวมีการลดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว โดยลดค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายในการบันเทิง และค่าใช้จ่ายในการซื้อเสื้อผ้าของใช้ใหม่ โดยทั่วไปจะพยายามลดค่าใช้จ่ายโดยการเรียนของบุตรเท่าที่จำเป็น และผลกระทบทางด้านสังคมที่มีต่อบุตร คือ การคบเพื่อนของบุตร ถูกกระทบจากการที่บุตรมีเงินไปโรงเรียนน้อยลง ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนที่โรงเรียน บุตรจะมีการปรับพฤติกรรมการบริโภคลดลงตามรายได้ครอบครัว

ขอนแก่น 2: “ไม่กินข้าวนอกบ้านเลย เพราะไม่มีเวลา แต่ให้น้องชายพาไปมากกว่า อย่ากินอะไรก็ได้ให้ซื้อเท่าที่จะได้ ไม่แพงเกินไป อย่างเมื่อก่อนเราก็ให้ซื้อของเล่นมาเล่นบ้าง แต่ก็ต้องประหยัดไม่ได้ทุกอย่าง เวลามานอนกับแม่ก็จะสอนว่าต้องประหยัด แม่ไม่รวยเหมือนเมื่อก่อนแล้ว ต้องมาขายผักแล้ว อย่างกินทั้งกินข้าว สอนทุกอย่าง คนไม่รู้เรื่อง แต่คนเล็กไม่ค่อยเข้าใจจะร้องไห้เวลาที่ไม่ซื้ออะไรให้ เพราะที่บ้านอย่าชอบถามใจหมด แต่กลัวแม่ไม่ได้เลย จะสอนก็เลยมีน้อยใจที่แม่ไม่ให้ พี่ก็บอกว่าแม่ขายของเหนื่อยไม่มีเงิน ตอนหลังก็เลยพามาที่ร้านมาช่วยแม่ขายของ ขายผัก ขั้วปลาดุกของ เล้าก็เห็นว่าแม่เหนื่อยจริงๆ หลังจากนั้นก็ไม่ค่อยร้องขอเอาอะไรอีก”

เพชรบุรี: “ช่วงนี้ไม่ได้ซื้อให้เล้าเลย ช่วง 4 เดือนเล้ายังเล่นไม่ค่อยเป็นช่วง 8-9 เดือน เล้าจะเล่นเป็นก็จะซื้อให้เล้า แต่เล้าคือช่าง เหมือนเล้าจะรู้ว่าเราดกงาน เราซื้ออะไรมาให้เล้าเล่นเล้าก็ไม่เล่น เล้าจะชอบเล่นด้วยที่เล้าดักกินข้าว มาดักเหมือนเล้าป้อนข้าว พอแม่ไม่สบายเล้าจะเอาช้อนมาป้อนข้าว เล้าจะเล่นขุดนม เอาจากนมมาเคี้ยว เล้าก็เล่นของที่เรื้อยๆ”

ประจวบคีรีขันธ์: ประหยัดค่ากับข้าว ค่าน้ำ ค่าไฟ จะกินไวไว ไข่ทอดประจำเพื่อลดค่าใช้จ่ายต่างๆ จากที่เราเคยกินดีๆก็ต้องลดลง ข้าวตั้งแต่ 200 บาท เถามารวมกับข้าวหอมมะลิตั้งแต่ 370 บาท จะได้กินถูกลง จะกินเนื้อหมู เนื้อไก่กินนานๆที่ได้กิน ลูกก็ต้องเอาข้าวที่บ้านไปกินที่โรงเรียนจะสามารถประหยัดได้มาก จะต้องกินข้าวกับไข่ดาวทุกวัน เราก็สงสารลูกมาก จะมีบ้างเหมือนกันที่ได้กินข้าวกับต้นไก่ กินไก่บ้างมาดักข้าวกิน ขนาครองทำให้จนคืบแล้วเล้าก็ไม่ร้องที่จะให้ซื้อใหม่ให้เล้า เพราะรู้ว่าพ่อกับแม่ไม่มี ตัวเองก็สั่งว่าต้องซื้อใหม่ แต่เราก็บอกว่าเราไม่มีเงินเลย จะกินยังยากเต็มที ถ้าซื้อก็ต้องซื้อทีเดียว 2 คู่รวด ถุงเท้า 4 คู่ เพราะว่าเป็นลูกแฝด ทำให้รายจ่ายที่เดียวก็มากเหลือเกิน เราก็ต้องรับภาระหนัก

ราวที่เดียว แล้วก็ 2 ปีแล้วที่เราไม่ได้ซื้ออะไรให้เค้าเลย คอนนี้ก็ตั้งซื้อชุดนักเรียนให้บ้างแต่ชุดเดียวเพราะเริ่มที่จะเปลี่ยนแล้ว”

ระยอง 2 : ลูกสาวเคยเล่าว่า เขาสอบอกกับเพื่อนบางคนว่าหนูไม่มีเงินจะคบกับหนูได้หรือเปล่า เขาจะเลือกคบกับคนระดับเดียวกัน

นศรปฐม : “ครั้งแรกนี้เค้าก็ไม่ฟังหรอกค่ะเค้าเนี่ย คือ ว่าห้าวซกจะไปตามเพื่อนเราก็จะใช้วิธีการพูดกับเค้าทุกวันๆ ว่าถ้าหนูเอเงินที่ถ่ายสต็อกเกอร์ไปซื้อหนังสือหรืออุปกรณ์ที่หนูอยากได้คงจะดีกว่านะ เพราะบางทีแม่ก็ไม่มีให้จริงๆ เค้าก็เริ่มที่จะหยุด และถ้าเขาคิดเขาจะบอกเราว่า เขาขอโทษ”

การอบรมเลี้ยงดูบุตรก่อนและภายหลังเกิดปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว: ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากผลการสำรวจพบว่าก่อนประสบปัญหาเศรษฐกิจ พบว่าลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรประกอบด้วย การเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน แบบปล่อยปละละเลย แบบประชาธิปไตยและแบบผสม ในครอบครัวที่มีบุตรตั้งแต่แรกเกิดถึง 11 ปี จำนวน 8 ราย หน้าที่ ทั่วให้ความใกล้ชิด รัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ การดูแลสุขภาพอนามัย ตลอดจน การอบรมบุตรเป็นหน้าที่ของมารดา ขณะที่สามีจะทำหน้าที่หาหลักประกันหรือสร้างฐานะ รวมทั้งรับภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้กับครอบครัว ในจำนวนนี้ทั้ง 8 ราย จะได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันจากบิดามารดา

ในครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่น อายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป จำนวน 13 ราย หน้าที่การดูแลสุขภาพอนามัยเป็นของเด็กวัยรุ่นเอง ขณะที่มารดาทำหน้าที่ดูแลบุตรทางด้านร่างกาย เช่น เรื่องการกินอยู่ ความสะอาด การหัดซื้อเสื้อผ้าสำหรับวัยรุ่น ส่วนบิดาจะทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ให้คำปรึกษาแนะนำ หาหลักประกัน หรือสร้างฐานะให้กับบุตร ในจำนวนนี้ 8 ราย มีการเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นแบบประชาธิปไตยให้วัยรุ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะแบ่งเวลา บริหารการเงิน ตลอดจนการอ่านหนังสือ หรือ คบเพื่อน โทมัส บิดามารดาขอให้คำปรึกษา และว่ากล่าวตักเตือน อีก 5 ราย เลี้ยงดูบุตรแบบผสมผสานระหว่างประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้บุตรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจถึงต่าง ๆ ภายในบ้าน และแบบเข้มงวดกวดขันโดย มีการบังคับบุตรในบางเรื่อง อาทิ การเรียน การคบเพื่อน การจับจ่ายใช้สอย

ภายหลังเมื่อทุกคนในครอบครัวประสบปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้บิดามารดาส่วนใหญ่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หรือต้องทำงานเสริม เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว พบว่า รูปแบบการเลี้ยงดูเปลี่ยนแปลงไป เริ่มมีความหนักแน่นในการเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนวิธีการดูแลบุตร จากผลการศึกษาพบว่าบิดา-มารดาส่วนใหญ่ มีเวลาอยู่กับบุตรน้อยลง มีการปล่อยปละละเลยบุตร ในครอบครัวที่มีบุตรอายุน้อยกว่า 11 ปี จำนวน 8 ราย จะหนักภาระการเลี้ยงดูไว้กับญาติ พี่น้อง ทน

ว่า ในจำนวนนี้ 4 ราย ส่งบุตร ไปอยู่กับ ปู่ ย่า ตา ยาย ๗ คูมีถิ่นเดิม ขณะที่อีก 4 ราย จะให้พี่คนโตที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นคอยดูแลน้อง ๆ ที่มีอายุลดหลั่นกันลงไป นอกจากนี้ยังขอคณะกรรมการเขตเทศบาลให้เป็นที่นอนของครูที่โรงเรียน

สำหรับครอบครัวที่มีบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่มีอายุ 12 ปีขึ้นไป จำนวน 13 ราย จะให้บุตรดูแลตนเอง มากขึ้น เนื่องจากบิดา-มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หรือต้องทำงานช่วงเวลาหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรจึงน้อยลง ในระหว่างที่บุตรไปโรงเรียน บิดา-มารดา ส่วนใหญ่ (12 ราย) จะผลัดการอบรมสั่งสอน การให้คำแนะนำปรึกษา ทั้งเรื่องเรียน และความประพฤติ ให้เป็นหน้าที่ของครูประจำชั้น และเมื่อเลิกเรียน เด็กวัยรุ่นต้องอยู่บ้านคนเดียวทั้ง คอยดูแลตนเอง จนกระทั่งบิดา-มารดาเลิกจากการทำงาน ดังนั้นรูปแบบ การเลี้ยงดูจึงเป็นแบบปล่อยปละละเลยมากกว่าเดิม

ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อครอบครัวที่มีบุตรกำลังศึกษาเล่าเรียน : ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้ครอบครัวที่มีบุตรอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน จำนวน 22 ราย ต่างได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวมากน้อยแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาวะการเป็นหนี้สินเดิม การมีรายได้ลดลง การมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัวตกงาน หรือทำครองชีพไม่เพียงพอถึงตัวสูงขึ้น จากผลการสำรวจพบว่า

ในครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาตกงาน จำนวน 14 ราย ระบุว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของตนเองอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สำหรับครอบครัวที่มีบุตรกำลังศึกษาเล่าเรียนในชั้น อนุบาลถึงประถมปลายจะจัดการกับปัญหาเบื้องต้นดังนี้ 9 ราย จะลดค่าใช้จ่ายของบุตรเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมประจำวันและการเรียน ได้แก่ การลดค่าขนม การลดค่าใช้จ่ายเรื่องเสื้อผ้าหรือเงินเก็บของบุตร การงดกิจกรรมฟุ่มเฟือยต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร อาทิ การเรียนพิเศษ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การหาซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนนอกหลักสูตร รวมทั้งปฏิเสธการเข้าค่าย และการประกวดต่าง ๆ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอีก 3 ราย จะส่งบุตร ไปอยู่กับญาติเพื่อลดค่าใช้จ่าย

ส่วนครอบครัวที่มีบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งมีอายุ 12 ปีขึ้นไป กลุ่มตัวอย่าง 7 ราย ให้บุตรออกจากโรงเรียน เนื่องจากไม่มีเวลาว่างกลางวัน ค่ำรถ ค่าเล่าเรียน และต้องการแรงงานเพื่อมาช่วยทะสางปัญหานี้สิน

สำหรับ ความคาดหวังของครอบครัว ในเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่าบิดา-มารดา อยากให้บุตรสำเร็จการศึกษาในชั้นสูงสุดคือ ปริญญาตรี แต่จากผลกระทบทางเศรษฐกิจทำให้ทุกครอบครัวไม่มั่นใจว่าจะมีความสามารถในการส่งเสียค่าเล่าเรียน จนถึงปริญญาตรีตามที่คาดหวังโดย เฉพาะ ในครอบครัวที่มีภาระหนี้สินมาก รายได้น้อย และมีบุคคลในครอบครัวตกงาน มีแนวโน้มที่

จะให้บุตรวัยรุ่นออกจากโรงเรียน เพื่อมาช่วยงานและเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้ :

กรุงเทพ-1 : “ไม่มีรายได้ ถ้าเศรษฐกิจเป็นแบบนี้ ปัญหาเรื่องการเรียนก็เป็นปัญหาของ แต่ปัญหาเรื่องปากท้อง ตอนนี้มันสำคัญกว่า ก็ต้องให้ถูกออกจากโรงเรียนมาช่วยกันทำมาหากิน ถึงถูกไม่ยอมก็ไม่มีปัญญาส่ง โหนจะค่ากินอยู่ ค่ารถ ค่าเทอมไม่ไหว มีเมื่อไหร่ก็ค่อยว่ากัน เว้นเมื่อไหร่ก็ได้ แต่ถ้าไม่ทำงานก็จะชดช่ายกันหมด”

หนองคาย : “อย่างถูกคนเล็กก็จะเอาไปฝากญาติ โอนไปเลยจากในกรุงเทพฯ แบบว่า ค่าใช้จ่ายแพง ถ้าไปอยู่ต่างจังหวัดก็จะเสียแค่ค่าเสียตัว แบบว่าเรียนฟรี รัฐออก ส่วนค่ากินอยู่ก็ถูกกว่าในกรุงเทพฯ แต่ถูกคนโตก็จะเอาไว้ที่นี้เพราะว่า โตแล้วช่วยงานได้ เมื่อเราไปทำงานก็ให้ถูกดูแลบ้านแทนเรา สู้ก่อนที่เราส่งไปไหน ถ้าไม่ไหวก็ให้ออกจากโรงเรียน”

กรุงเทพ-3 : “ให้ถูกออกจากโรงเรียน เพราะว่า ไม่มีค่าอาหารกลางวัน ไม่มีค่ารถคือเราหากินวันต่อวัน อย่างวันไหนไม่ได้ ถูกก็ต้องออกไปโรงเรียน ช่วงนี้หาไม่ได้เลยหยุดเรียนบ่อย ๆ เข้า เราก็เลยให้ถูกลาออก มาช่วยกันทำงานดีกว่าจะได้มีกิน อย่างอยู่บ้าน หุงข้าว เชื้อฯ ใช้น้ำมัน ไม้กิน 20 บาท ถ้าไปโรงเรียน เด็กโตวันนึง 50 บาท เราสู้ไม่ได้”

สำหรับครอบครัวที่ไม่มีผู้ใดทำงาน จำนวน 8 ราย แต่ยังคงมีการระดมเงิน ระบู้ว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับครอบครัวตนเองอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก เพราะค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้กระทบต่อรายจ่ายภายในบ้าน ในครอบครัวที่มีบุตรกำลังศึกษาเล่าเรียนในชั้นอนุบาลถึงประถมปลาย ทั้ง 8 ราย จะจัดการกับปัญหาเบื้องต้นดังนี้ มีการลดถึงกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมประจำวันของบุตร เช่น การเที่ยวเตร่ หรือบันเทิง ลดค่าขนม และค่าอาหารกลางวันลงครึ่งหนึ่ง รวมทั้งงดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียน อาทิ การเรียนพิเศษ การเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น การเข้าค่ายเยาวชน เป็นต้น

ระยอง 1 : “ขอให้ลูกไปโรงเรียนพร้อมขนมที่ลดลง อย่างตอนนี้ให้ลูกไปแค่ 10 บาท ส่วนขนมก็ซื้อแบบที่มีคุณค่าแล้วให้ลูกหิ้วไปกินที่โรงเรียน ส่วนกิจกรรมของโรงเรียนที่ต้องเสียเงินอย่างเข้าค่าย ที่ละ 200-300 บาท ก็จะบอกโรงเรียนว่าไม่มีเงิน ตอนนี้เราก็ต้องประหยัดทุกอย่าง ลูกก็ต้องช่วยด้วย คือไม่คือ ไม่รักจะเอาบุญเอาเน”

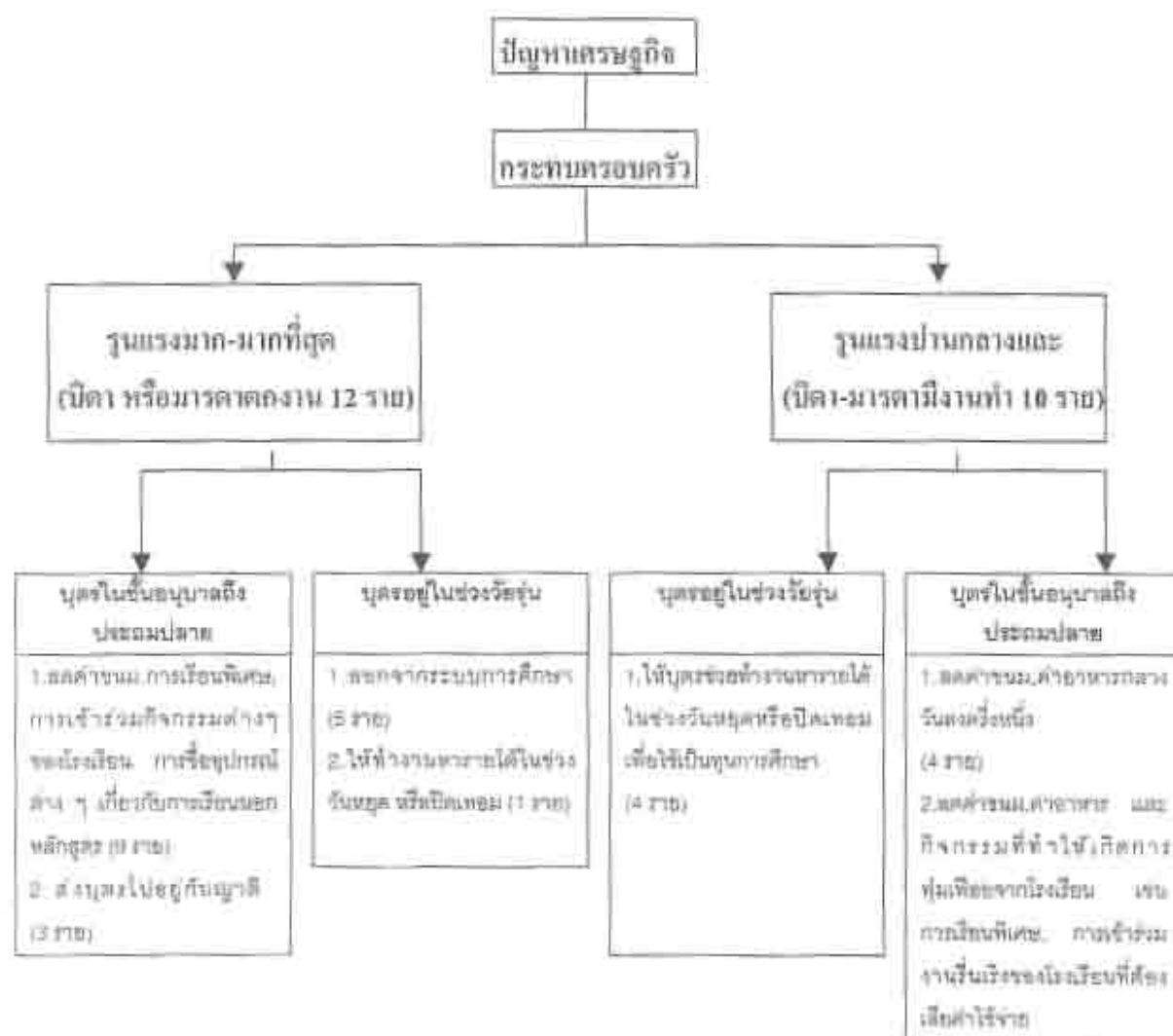
ชัยนาท : “ตอนนี้ลูกเรียน ป.5 ก็ให้เขาหัดเรียนพิเศษ เพราะแม่ไม่มีเงิน ให้เขาอ่านหนังสือเอง ส่วนพวกฟุ่มเฟือยของลูก ก็จะไม่เอาเลยบอกลูกว่าแม่ไม่มีนะ ถ้าไปซื้อของพวกนี้แล้วเราจะอดตาย เพราะว่าเงินเดือนแม่ก็ไม่มาก แต่ของกินมันแพงขึ้นอย่างพวกเสื้อผ้าของลูกนี่ ไม่เอาเลย ถ้าโรงเรียนให้ซื้อชุดลูกเสือ เราก็จะไปขอของรุ่นพี่ที่ไม่ใช้แล้วก็มาซื้อเอา ตอนนี้ต้องประหยัดทุกอย่าง”

ส่วนครอบครัวที่มีบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่นอายุ 13 ปีขึ้นไป จำนวน 4 ราย จะให้บุตรช่วยทำงานหารายได้ในช่วงวันหยุด หรือปิดเทอม เพื่อเป็นทุนการศึกษา และเป็นการลดปัญหาการที่เยาวชนเริ่มนำสุราของวัยรุ่นในช่วงเวลาดังกล่าว โดยงานที่ทำมักเป็นงานที่บิดา-มารดาเลือกให้อาที่ช่วยขายของ ช่วยส่งของ เป็นต้น

กรุงเทพฯ 2 : “ลูกคนโตก็อายุ 20 แล้ว คนที่สอง สามก็ 18 กับ 17 โด่ ๆ แล้วก็ให้เขามาช่วยงานเรา ตอนปิดเทอมจะได้มีเงินค่าเทอม อย่างคนโตก็จะให้ไปช่วยเพื่อนที่เปิดร้านขายของจุ๊กจิก คนที่สองชอบวาดรูปก็ให้ไปรับจ้างวาดรูป ส่วนคนสุดท้ายก็ไปช่วยขายข้าวมันไก่ เพราะว่าเราขายได้ไม่ค่อยดี ลูก ๆ ก็ต้องช่วยเราบ้าง พูดกับลูกตรง ๆ ว่า แม่ไม่มีเงินค่าเทอมให้ลูกนะ ถ้าไปหาเงินเอง ก็เป็นเฉพาะปีนี้นะ มันซื้อสกรรหัมบัน จิวๆ ก็รู้ได้แค่เราไม่อยากรเป็นหนี้ ก็ขอพยายามก่อน”

ในเรื่องความคาดหวังเกี่ยวกับการศึกษาลำเรียนของบุตร พบว่าทุกรายต้องการให้บุตรสำเร็จการศึกษาในชั้นสูงสุด คือ ปริญญาตรี แต่ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่มั่นใจว่าจะยึดถือต่อไปหรือไม่ หรือทั้งตนเองและภรรยาจะดกงานหรือไม่ ทำให้ทุกรายไม่มั่นใจว่าจะมีความสามารถในการส่งเสียค่าเล่าเรียน ถึงระดับปริญญาตรีตามที่คาดหวัง แต่ทุกรายก็จะพยายามส่งเสียค่าเล่าเรียนแก่บุตรให้ถึงที่สุด

แผนภูมิที่ 5.1 : การแก้ปัญหาของครอบครัวต่อบุตรที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน เมื่อได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ความต้องการความช่วยเหลือที่ครอบครัวต้องการ : ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ครอบครัวส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือในกลุ่มที่ได้รับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อ
บรรเทาปัญหาภาวะวิกฤตขาดเศรษฐกิจลดต่ำตามลำดับความต้องการมากขึ้น คือ

1. ต้องการทุนการศึกษาให้บุตร
2. ต้องการมีงานทำ มีรายได้เพียงพอในการเลี้ยงดูครอบครัว
3. ต้องการทุนในการค้าขาย หรือทำธุรกิจ
4. ต้องการให้รัฐควบคุมราคาสินค้า
5. ต้องการให้รัฐแก้ไขปัญหามลพิษทางเศรษฐกิจให้เป็นผลสำเร็จ

ครอบครัวที่กล่าวว่าต้องการทุนการศึกษา 1. ครอบครัว ต้องการความช่วยเหลือด้านทุน
การศึกษา ทั้งในรูปแบบให้เปล่า หรือการเรียนฟรี และเงินยืมเพื่อการศึกษาบุตร ครอบครัวจำนวน
8 ราย กล่าวว่าต้องการให้รัฐจัดหางานให้ทำโดยเร็ว และจำนวน 8 รายทำกันต้องการเงินทุนเพื่อ
การดำเนินในธุรกิจ นอกจากนี้มีครอบครัวจำนวน 4 ราย ที่กล่าวว่าต้องการให้มีการควบคุมราคาสินค้าอุปโภค
บริโภค ราคาสินค้าที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตร ฯลฯ ที่มีผลทำให้ค่าครองชีพไม่
สูงจนเกินไป มีครอบครัว 3 รายที่ต้องการให้รัฐบาลแก้ไขปัญหามลพิษทางเศรษฐกิจให้ประสบความสำเร็จ

จากผลการศึกษายังพบว่าครอบครัว จำนวน 2 ราย ต้องการให้มีสวัสดิการดูแลเกี่ยวกับค่า
รักษาพยาบาลบุตร และอีก 2 ครอบครัวที่กล่าวว่า ต้องการได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบเงินกู้จาก
รัฐบาล

บุตรชายคน 2: “อยากขอเรื่องทุนการศึกษาของลูก และต้องการให้รัฐบาลปล่อย
เงินมาให้ประชาชนไปลงทุน เพราะที่คิดว่าถ้าเรามีเงินทุนค้าขายแล้ว อะ ไรต่างๆ
น่าจะดีขึ้นเพราะเราสามารถหาเงินเองได้ เราก็จะสามารถจัดการเรื่องต่างๆ ได้ดี
ขึ้น ส่วนในอนาคตยังคิดไม่ออก”

บุตรคน 3: “อยากมีเงินให้อุปนิสัยของลูกคนโต ก็เคยทำเรื่องไปแล้วไม่ได้ ฎีไปทำ
ใหม่ก็ไม่ว่าจะได้หรือเปล่า ถ้าไม่ได้ก็ต้องเอาลูกออกจากโรงเรียนเขาไปไม่รอด
กลัวว่าถ้าส่งแล้วจะ ไม่สามารถที่จะส่งได้ตลอด”

ประจวบศิริจันทร์: “ขอค่ารักษาพยาบาลเพราะเราไม่มีประกันถึงคนอย่าง
คนอื่น ที่มีประกันแต่ลูกๆ ไม่มี อยากได้บัตรสุขภาพแต่มันก็คงทำยากเหมือนกัน”

น่าน 1: “ ก้อฮกให้รัฐบาลดูแลเรื่องข้าวของเครื่องใช้ ของกินให้มันถูกสงกว่านี้
และอีกอย่างก้อฮกให้ช่วยเหลือเรื่องทุนการศึกษาถูก”

บทที่ 5

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลแบ่งเป็นการอภิปรายผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ผลการศึกษานี้พบว่าภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมีผลต่อเด็ก เยาวชนและครอบครัวในหลายด้าน ซึ่งผลการศึกษานี้ทั้งจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แสดงถึงปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่มีผลต่อครอบครัวและส่งผลกระทบต่อบุตรในระลอกต่อมา กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยตามทฤษฎีของแมคคีนเบินและคณะ (McCubbin et al. 1987) ที่อธิบายการปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤต โดยผู้วิจัยเชื่อว่าผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนเป็นผลจากการปรับตัวของครอบครัว ซึ่งยังผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนหลังจากครอบครัวมีการปรับตัวตามภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น

แหล่งความเครียดของครอบครัว

แหล่งความเครียดที่พบว่ามีก่อให้เกิดปัญหามากที่สุดในการศึกษานี้ คือ จากปัญหาการที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งไม่มีงานทำ เป็นแหล่งความเครียดสำคัญอันดับหนึ่ง ที่มีคะแนนสูงกว่าสาเหตุอื่น ๆ 1-7 เท่า แต่อย่างไรก็ตามก็มีแหล่งความเครียดของครอบครัวสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้ครอบครัวต้องปรับตัวตามสภาพการณ์ อันสืบรองลงมา คือ การที่ต้องเปลี่ยนงานซึ่งจำเป็นในสภาวะที่ประสบปัญหาเศรษฐกิจ ดังนั้นจะเห็นว่าปัญหาเศรษฐกิจทำให้สมาชิกครอบครัวต้องขาดรายได้ ไม่มีงานทำและบางรายต้องเปลี่ยนงานเป็นการเพิ่มความเครียดสำหรับครอบครัวเพิ่มมากขึ้นไปอีก

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมของประเทศ พบว่าคะแนนแหล่งความเครียดสะสมอยู่ในระดับไม่สูงนัก พบว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นกลุ่มที่มีปัญหาหลายด้านรวมแล้ว มีคะแนนแหล่งความเครียดสูงสุด อาจเนื่องจากเป็นกลุ่มใช้แรงงานที่คอยทำงานรับจ้างมากที่สุด (ร้อยละ 45) และถูกเลิกจ้างมากที่สุด (ร้อยละ 56) จึงถือเป็นกลุ่มที่มีปัญหารุนแรงเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ สำหรับกลุ่มตัวอย่างในภาคใต้เน้นพบว่าแหล่งความเครียดน้อยที่สุด โดยพบว่ากลุ่มนี้ไม่ใช่กลุ่มถูกเลิกจ้าง แต่เป็นกลุ่มที่บริษัทปิดตัวลงหรือลาออกเองเป็นส่วนมาก จึงน่าจะเป็นผลทำให้กลุ่มในภาคใต้มีแหล่ง

ความเครียดสะสมน้อยกว่ากลุ่มอื่น ทั้งนี้ผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของโฮมส์และเรห์ที่พบว่า การถูกออกจากงานเป็นภาวะวิกฤตของชีวิตในอันดับที่ 9 (Holmes and Rahe, 1967)

ความรุนแรงของผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจต่อครอบครัว

ผลการศึกษาแสดงว่าภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อครอบครัวโดยรวมในระดับค่อนข้างรุนแรง โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร พบว่าระดับความรุนแรงมากกว่าภาคอื่นๆ สำหรับภาคใต้พบว่าระดับความรุนแรงของผลกระทบอยู่ในระดับเบาแต่ไม่รุนแรง ทั้งที่กลุ่มตัวอย่างในภาคใต้อาจมีรายได้ต่ำกว่าภูมิภาคอื่นๆ ยกเว้นกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคใต้มีการรับรู้ว่าการตกต่ำลงของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อครอบครัวตนในระดับต่ำกว่าภาคอื่น ๆ โดยที่ลักษณะผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยรวมที่ครอบครัวทำให้ครอบครัวในภูมิภาคต่าง ๆ ถูกเลิกจ้าง ถูกลดเงินเดือน ต้องย้ายถิ่นฐานตามเดิม ต้องปิดกิจการหรือกรณีอื่น ๆ คล้ายคลึงกันในกลุ่มตัวอย่างจากทุกภาค โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเคยทำงานรับจ้างถึงร้อยละ 89 แสดงถึงความไม่มั่นคงของการทำงานรับจ้างที่เกิดภาวะว่างงานได้ง่าย และการออกจากงานเป็นลักษณะการว่างงานที่เกิดจากผลของภาวะเศรษฐกิจ (Cyclical unemployment) (Lidwisch and Sharp 1982) แต่มีความรุนแรงมากกว่าในภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวทั่วไป อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจฟื้นตัวขึ้นน่าจะมีการจ้างงานเพิ่มขึ้น ส่วนกลุ่มที่ลาออกจากงานเองโดยสมัครใจและบริษัทปิดตัวมีจำนวนถึงหนึ่งในสามของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ใกล้เคียงกับกลุ่มที่ถูกเลิกจ้างเป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างมีต่องานมาแล้วเฉลี่ยเป็นเวลานานเกือบ 1 เดือน ซึ่งแสดงว่าครอบครัวที่ศึกษาส่วนใหญ่ยังอยู่ในช่วงปรับตัวต่อภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่ยังไม่ได้เป็นปัญหาเรื้อรัง

การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว

เมื่อครอบครัวถูกถามว่ามีการรับรู้ผลกระทบของภาวะเครียดเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจต่อครอบครัวในลักษณะทำให้เกิดความไม่ปกติในครอบครัวมากน้อยเพียงไร มีผลเสียทำให้ครอบครัวมีปัญหากระทบกระทั่งระหว่างสมาชิก พบว่าคะแนนในข้อนี้ไม่สูงนักแสดงว่ามีการรับรู้สถานการณ์ว่ามีผลต่อปัญหาครอบครัวในแง่ลบไม่มาก แต่อย่างไรก็ดีพบว่ากลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครรับรู้สถานการณ์ภาวะเครียด เนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจสูงกว่าภาคอื่นๆ แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นค่อนข้างมาก แต่ในกลุ่มตัวอย่างในภาคใต้และภาคเหนือไม่รู้สึกถึงผลกระทบทางลบในครอบครัวเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจมากนัก กล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างภาคเหนือและภาคใต้มองปัญหาในระดับรุนแรงน้อยกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานคร

ส่วนกลุ่มตัวอย่างในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนนในข้อนี้ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครเล็กน้อย

การรับรู้ผลกระทบทางบวกของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

ในการรับรู้ปัญหาภาวะวิกฤตเศรษฐกิจนั้น พบว่าในกลุ่มตัวอย่างที่เห็นข้อดีของการเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจน้อยกว่า 1 ใน 8 ของกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ แสดงว่าโดยรวมยังไม่มีอาการของปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศในด้านบวก ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองของครอบครัวไทยส่วนใหญ่มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่เห็นว่าสิ่งที่ต้องถูกเลิกจ้าง ถูกลดเงินเดือน ทำให้ครอบครัวได้มีเวลาอยู่ด้วยกันมากขึ้น และเป็นจุดที่สำคัญที่จะเน้นการประหยัดลดหย่อนในครอบครัว ซึ่งน่าจะเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตอย่างมี “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงประทานแก่ประชาชนไทยทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2540 คำนิยามเรื่องการประหยัด อดออมเป็นคำนิยามที่อ่อนแอในสังคมไทย ในการวิเคราะห์หลักการวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก (พิศนา แคมมณี และคณะ 2536) พบว่าวัฒนธรรมไทยมีการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยความรัก เอาใจใส่ ให้ความสำคัญของวงศาคณาญาติคนในสังคมไทย เน้นการฝึกให้เด็กเป็นผู้มีจิตใจ มีมารยาท นอกจากนั้นในด้านคำนิยามของความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัดและให้ความเอื้อเฟื้อแก่ผู้อื่นเป็นคำนิยามสำคัญที่ควรได้รับการกระตุ้นและสืบทอด และจะเป็นการป้องกันปัญหาเศรษฐกิจของประเทศในภายหลังได้

แรงสนับสนุนทางสังคมและแหล่งประโยชน์

แหล่งประโยชน์สำคัญภายในและภายนอกครอบครัวมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค สามารถวิเคราะห์แหล่งประโยชน์ 3 แหล่งคือ

๕. แรงสนับสนุนทางสังคม

โดยเฉพาะ ในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการรับรู้การช่วยเหลือกันในชุมชนและมั่นคงสูงกว่าภาคอื่นๆ และมีความเป็นมิตรในชุมชนสูงสุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ น่าจะเป็นเพราะภูมิภาคดังกล่าวเป็นกลุ่มที่พื้นฐานเศรษฐกิจของชุมชนแข็งแรง และมีการช่วยเหลือพึ่งพากันในชุมชนค่อนข้างมาก ทำให้กลุ่มตัวอย่างรับรู้แรงสนับสนุนทางสังคมค่อนข้างดี เมื่อเทียบกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในภาคกลางมีคะแนนแรงสนับสนุนทางสังคมต่ำสุด แสดงว่ามีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันน้อยกว่าภาคอื่นๆ

2. แหล่งประโชชน์จากญาติและเพื่อน

แม้กลุ่มตัวอย่างภาคกลางมีคะแนนสนับสนุนทางสังคมต่ำสุดดังที่กล่าวมาแล้ว แต่กลับมีคะแนนแหล่งประโยชน์จากญาติและเพื่อนสูงสุด อาจจะแสดงถึงวัฒนธรรมการรับรู้ความช่วยเหลือของคนในภาคกลาง ว่าเน้นการช่วยเหลือกันระหว่างเครือญาติมากกว่าจากบุคคลอื่นๆที่ไม่ใช่คนใกล้ชิดหรือเครือญาติ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากญาติและเพื่อนน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอยุ่ช้ในกรุงเทพมหานครเป็นกลุ่มชนงานอพยพย้ายถิ่นมาจากภูมิภาคอื่นๆ ไม่สามารถติดต่อหรือขอรับความช่วยเหลือจากญาติที่เมืองได้ง่าย ไม่เหมือนกลุ่มที่มีการทำงานในบ้านเกิดขึ้นหรือในภูมิภาคเดิม แต่อย่างไรก็ดีพบว่ากลุ่มประชากรในกรุงเทพมหานครมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งประโยชน์ทางสังคมมากขึ้นแทน

3. ความเข้มแข็งของครอบครัวในการเผชิญปัญหา

แหล่งประโยชน์ภายในครอบครัวที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่ครอบครัวมีความเข้มแข็ง โดยการเผชิญปัญหา รู้จักว่าควบคุมปัญหาได้ จากการศึกษาพบว่าครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเข้มแข็งสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างจากภูมิภาคต่างๆ สาเหตุน่าจะสัมพันธ์กับการที่ประชากรภาคอีสานอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติจำกัด มีความยากลำบากในการดำรงชีวิตเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ทำให้ครอบครัวเกิดการพัฒนาความเข้มแข็งภายใน การเผชิญกับปัญหาล่างๆ กล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีปัญหาสูงสุด แต่มีการสู้ปัญหามาปะทะพยายามวางแผนและช่วยกันแก้ปัญหา รวมทั้งพยายามมองว่าปัญหาจะทุเลาไปได้ในอนาคต ถือว่าความเข้มแข็งของครอบครัวเป็นแหล่งประโยชน์ภายในที่สำคัญของครอบครัว ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในภาคกลางมีคะแนนความเข้มแข็งในการเผชิญปัญหาลำที่ต่ำแสดงถึงการมุ่งเน้นพยายามควบคุมปัญหามากกว่ากลุ่มอื่นๆ

แรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัว

ในการเผชิญปัญหาครอบครัวที่มีแรงยึดเหนี่ยวที่ดีจะสามารถผ่านอุปสรรคให้ผ่านไป โดยหาหลักยึดด้านจิตใจและจิตวิญญาณ พบว่ามีการใช้แนวคิดทางศาสนาพุทธที่มองปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิตเป็นเรื่องของสิ่งที่ไม่เที่ยงไม่ถาวร เป็นเรื่องยอมรับสภาพ และมีจำนวนไม่มากนักที่กล่าวว่าใช้ศรัทธาและความเชื่อทางศาสนาเป็นเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวโดยตรง แต่โดยรวมแสดงว่าเป็น

แนวคิดทางพุทธศาสนาที่กล่าวว่าทุกอย่างในชีวิตเป็นอนิจจัง มีการเปลี่ยนแปลงได้เป็นแนวทางที่ใช้ในการฝึกหัดนี้ยามากที่สุด

ระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัวเนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

ในการวิเคราะห์ระดับการปรับตัวของครอบครัวจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ พบว่าครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาการปรับตัวที่แสดงถึงความเครียดในครอบครัวสูงที่สุด ซึ่งมีผลทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ มีสมาธิที่มีอารมณ์ซึมเศร้า ปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง คิดสารเสพติด ฯลฯ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างจากภูมิภาคอื่นๆ อย่างแสดงว่าครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวสูงสุด แต่เนื่องจากมีปัญหาสะสมแห่งความเครียดสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ มาก จึงมีปัญหาการปรับตัวของครอบครัวสูงกว่าภูมิภาคอื่นๆ ในขณะที่ศึกษากลุ่มตัวอย่างในภาคใต้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาระดับต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ คะแนนปัญหาครอบครัวที่พบในภาคใต้ต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างชัดเจน จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแสดงว่าการปรับตัวของครอบครัวได้รับอิทธิพลโดยตรงจากการรับรู้สถานการณ์ของครอบครัวในด้านลบ ความเข้มแข็งของครอบครัวและการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม ในขณะที่ไม่พบว่าการประเมินสถานการณ์ทางบวกมีอิทธิพลต่อระดับปัญหาการปรับตัวแต่อย่างใด โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดได้แก่ การประเมินสถานการณ์ของครอบครัว แสดงถึงการที่มีการให้ความหมายเชิงลบต่อสถานการณ์มีผลให้ครอบครัวมีปัญหาการปรับตัว ในขณะที่ศึกษากันการประเมินในเชิงลบนั้นอาจเป็นแหล่งความเครียดสะสมในครอบครัวเพิ่มขึ้นเพราะทำให้ครอบครัวรู้สึกว่ามีแค่ปัญหามุมวิสัยมากขึ้น ทำให้ตัวแปรนี้มีผลต่อการระดับปัญหาการปรับตัวค่อนข้างสูง สำหรับการศึกษาที่ครอบครัวมีแรงสนับสนุนทางสังคมสูงทำให้ครอบครัวปรับตัวได้ดีขึ้น มีปัญหาน้อยลง แสดงว่าในการช่วยเหลือของสังคมเป็นสิ่งสำคัญต่อครอบครัวมีอยู่ในภาวะวิกฤต ตลอดจนต้องกับการศึกษาของแมคคubin และคณะในปี ค.ศ.1993 ที่เปรียบเทียบครอบครัวต่างวัฒนธรรม แสดงว่าในครอบครัวชาวเอเชีย การได้รับการสนับสนุนทางสังคมสามารถอธิบายการปรับตัวที่ผิดปกติในครอบครัวในการดูแลรับผิดชอบสมาชิกถึงร้อยละ 17 ของความแปรปรวน ในขณะที่กลุ่มครอบครัวผิวขาว และครอบครัวชาวอาหรับ การได้รับการสนับสนุนทางสังคมสามารถอธิบายการปรับตัวที่ผิดปกติในครอบครัวในการดูแลรับผิดชอบสมาชิกสามารถความแปรปรวนได้เพียงร้อยละ 0 และ 9 ของความแปรปรวนตามลำดับ (McCubbin, McCubbin and Thompson ใน Brubaker 1993)

การปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับบุตร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าครอบครัวตระหนักถึงความสำคัญของการปรับตัวใช้จ่ายในครอบครัว ปรับความคาดหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรและค่าใช้จ่ายจริงเฉพาะของบุตรในชีวิตประจำวัน และในโรงเรียน พบว่ามีการปรับลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารลงถึงร้อยละ 41.61 ของครอบครัวทั้งหมด โดยทั่วไปในประเทศที่กำลังพัฒนามีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหารของครอบครัวมากกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้รวมของครอบครัว ดังนั้นการที่ครอบครัวลดรายได้อาจทำให้ครอบครัวลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารเป็นสิ่งที่จำเป็น อย่างไรก็ตามก็มีครอบครัวที่ลดค่าอาหารครอบครัวลงในปริมาณที่มากกว่าลดค่าอาหารกลางวันและค่าขนมของบุตร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกุสศ เทนทรชาดา และคณะ (2542) ที่พบว่าครอบครัวจะพยายามลดค่าใช้จ่ายในระดับครอบครัวเรื้อรังก่อนที่จะไปลดค่าใช้จ่ายสำหรับบุตร

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อสังเกตที่ว่า กลุ่มตัวอย่างภาคใต้ซึ่งได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจน้อยกว่าภาคอื่นๆ กลับมีการลดค่าอาหารบุตรสูงกว่าร้อยละ 50 ของครอบครัวในกลุ่มตัวอย่าง ในขณะที่ตัวกลุ่มตัวอย่างในภาคใต้ลดค่าอาหารในครอบครัวลงมากกว่าภูมิภาคอื่นเช่นกัน แสดงว่าในเชิงปฏิบัติแล้วมีการปรับค่าใช้จ่ายสูงสุดภาคใต้ ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์ผลกระทบโดยทั่วไปไม่ได้แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างภาคใต้ได้รับผลกระทบรุนแรงกว่าภาคอื่นๆ แสดงถึงการตื่นตัวในการประหยัด มีอิทธิพลของกลุ่มตัวอย่างในภาคใต้ที่แตกต่างกับภูมิภาคอื่นๆ ให้ได้รับผลกระทบมากกว่า

ถึงสำคัญที่ควรได้รับความสนใจคือ ในตารางที่ 4.12 พบว่าครอบครัวที่ลดค่าใช้จ่ายในหมวดค่ารักษาพยาบาล เสื้อผ้า และเงินพดนาการมาก โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครมีการลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลลดถึงร้อยละ 88.20 ของครอบครัว ครอบครัวมีแนวโน้มจะไม่พบไปรับการรักษาพยาบาลเมื่อบุตรป่วยและทำให้ภาวะเจ็บป่วยของเด็กเพิ่มขึ้นในที่สุด อาจจะเป็นสาเหตุปัญหาสาธารณสุขและทำให้เด็กที่เจ็บป่วยในช่วงวิกฤตไอเอ็นเอฟเป็นเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยเรื้อรัง เนื่องจากไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง ทันเวลา ในระยะวิกฤตนี้

นอกจากนี้พบว่าค่าใช้จ่ายที่เป็นการเสริมการศึกษาได้แก่การให้บุตรเรียนพิเศษเพิ่มเติมนั้นถูกกระทบน้อยมาก เนื่องจากครอบครัวส่วนใหญ่ที่ให้บุตรเรียนพิเศษยังเห็นความสำคัญของการเรียนพิเศษ ซึ่งเป็นค่านิยมของบิดามารดาในการสนับสนุนให้บุตรสามารถแข่งขันด้านการศึกษากับผู้อื่น สามารถสอบแข่งขันเข้าสถาบันการศึกษาต่างๆ ในอนาคต โดยครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครที่มีการส่งบุตรเรียนพิเศษตามเดิมสูงกว่าครอบครัวในภูมิภาคอื่นๆ

สำหรับการถ่ายทอดค่านิยมในการประหยัด ผลตอบของครอบครัวที่ถ่ายทอดให้บุตรนั้น พบว่ายังมีครอบครัวน้อยกว่าครึ่งหนึ่งที่กล่าวว่าให้บุตรใช้จ่ายแต่สิ่งที่จำเป็นและสอนให้อดออมสำหรับอนาคต นอกจากนั้นพบว่าครอบครัวราว 1 ใน 6 ของครอบครัวทั้งหมดกล่าวว่าสอนให้บุตรจ่ายในสิ่งที่อยากได้

ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยมที่เน้นการใช้จ่ายหาความสุขใส่ตน โดยไม่คำนึงถึงภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน แม้จำนวนครอบครัวที่กล่าวว่า สอนบุตรให้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น ในสิ่งที่อยากได้มีจำนวนไม่มาก รวบรวมได้ 15 แต่เป็นประเด็นค่านิยมที่จำเป็นต้องให้ความสนใจ เพราะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันที่ประเทศอยู่ในภาวะคืบคลานทางเศรษฐกิจ ที่ต้องการการปรับค่านิยมการดำเนินชีวิตเป็นแบบเศรษฐกิจพอเพียง พิจารณาการใช้จ่ายตามความจำเป็นมากกว่าความอยากหรือความพึงพอใจ ควรมีการปลูกฝังค่านิยมในสังคมไทยในขณะนี้ โดยปรับวิกฤตให้เป็นโอกาสจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ให้เป็นสถานการณ์สำหรับครอบครัว รวมทั้งเด็กและเยาวชน ในการเรียนรู้วิถีชีวิตที่ปรับปรุงใหม่ ที่ไม่พึ่งพิง ประหยัด รู้จักการออมเพื่ออนาคตมากกว่าการใช้จ่ายเพื่อสัพพัญญู โดยไม่มีแหล่งทุนสำรองสำหรับชีวิตในอนาคต

ผลกระทบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อบุตรด้านพฤติกรรม สุขภาพ และการเรียน

ผลศึกษาวิจัยพบว่าภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อบุตรทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ผลกระทบด้านพฤติกรรมการปรับตัว 2) ผลกระทบด้านการเจ็บป่วยของบุตรและ 3) ผลกระทบด้านการเรียนของบุตร

ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการประเมินปัญหาพฤติกรรมซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในแต่ละวัยไม่เหมือนกัน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการวัดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กวัยเรียน รวมทั้งการวัดผลกระทบด้านการศึกษาก็เช่นกัน สามารถประเมินได้สำหรับบุตรวัยเรียนขึ้นไปเท่านั้น ส่วนผลกระทบด้านการเจ็บป่วยของบุตรนั้นสามารถเก็บข้อมูลได้ในบุตรทุกวัย

1. ผลกระทบด้านพฤติกรรมการปรับตัว

ผลกระทบด้านพฤติกรรมการปรับตัวของบุตรวัยเรียนพบว่า เด็กมีพฤติกรรมที่มีปัญหา โดยเฉลี่ยร้อยละ 15.30 ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาที่เด็กมีพฤติกรรมการกินที่ผิดปกติ (กินมากไป กินน้อยไป หรือปฏิเสธอาหาร) และเมื่อห้วงเวลาสัมพัทธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์เส้นทาง พบว่าครอบครัวที่มีการสะสมของแหล่งความเครียดในครอบครัวสูง มีปัญหาเกิดขึ้นหลายประการหรือมากกับภาวะขาดหรือรายได้ลดลง จะทำให้เด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรมเพิ่มมากขึ้น โดยที่มีผลทำให้การประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัวสูงขึ้นไปด้วย และทำให้แรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัวยิ่งแย่ลงไปอีก

อย่างไรก็ดีหากครอบครัวได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งประโชชน์ทั้งภายในและภายนอก ครอบครัวซึ่งได้แก่ คุณาติ เพื่อน และสังคม จะทำให้ครอบครัวมีแรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีปัญหาด้านการปรับตัวลดลงได้ สำหรับตัวแปรด้านความเข้มแข็งภายในครอบครัวซึ่งถือเป็นแหล่งประโยชน์ภายในที่สำคัญของครอบครัวเล็กน้อยพบว่าครอบครัวที่เข้มแข็งมากมีบุตรที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมสูง อาจเนื่องจากความเข้มแข็ง ความเชื่อของครอบครัวเกี่ยวกับความสามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ในการแก้ปัญหาต่างๆ กลายเป็นสิ่งกระตุ้นความเครียดทำ

ให้บุตรเกิดพฤติกรรมที่ผิดปกติได้ เนื่องจากบุตรอายุน้อย และยังไม่ได้พัฒนาความเข้มแข็งระดับเดียวกับบิดามารดา เด็กยังไม่มั่นใจในตนเองที่จะประสบความสำเร็จตามความคาดหวังของครอบครัว ทำให้เด็กมีความเครียดและมีปัญหาพฤติกรรมการปรับตัวตามมา การพูดคุยระหว่างสมาชิกและกรณีที่บิดามารดาเห็นความสำคัญของการช่วยให้บุตรเข้าใจว่ามีความเชื่อมั่นในครอบครัว ในขณะที่เด็กก็ให้กำลังใจเด็กไม่คาดหวังให้เด็กทำในสิ่งที่เด็กไม่สามารถประสบความสำเร็จได้

2 ผลกระทบทางด้านความเจ็บป่วยของบุตร

ภาวะสุขภาพของบุตรโดยทั่วไปพบว่าบุตรคนที่ 1 ถึง คนที่ 3 มีจำนวนครั้งการเจ็บป่วยเฉลี่ยราว 4 ครั้งต่อ 6 เดือน หรือ ประมาณ 8 ครั้งต่อปี ซึ่งถือว่าจำนวนค่อนข้างมาก และโรคที่ป่วยส่วนใหญ่เป็นโรคติดเชื้อเช่น หวัด ท้องเสีย บุคลิกเสก ฟินสุ

ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพบว่าจำนวนครั้งการเจ็บป่วยของบุตรได้รับอิทธิพลสูงสุดจากการประเมินสถานการณ์ความเครียดของครอบครัว แสดงว่าในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจนั้นครอบครัวที่ประเมินว่าภาวะวิกฤตส่งผลกระทบต่อครอบครัวในระดับสูง ส่งผลให้ครอบครัวมีปัญหาในการปรับตัวของครอบครัว และทำให้บุตรมีอัตราการเจ็บป่วยสูงขึ้น ทั้งนี้อีกครอบครัวมีปัญหาทางจิต การคิดลบ เสพติด การทะเลาะวิวาทระหว่างคู่สมรส ฯลฯ ทำให้บุตรได้รับการดูแลและเอาใจใส่ลดน้อยลง อาจทำให้เกิดการละเลยการดูแลบุตร และบางรายไม่มีเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลและสุขภาพบุตรเท่าที่ควรทำให้บุตรป่วยบ่อยมากขึ้น อาการผิดปกติที่ควรได้รับการแก้ไขให้หายขาดกลับเป็นภาวะที่ป่วยบ่อยเพราะไม่ได้รับการดูแลที่ดีและเหมาะสม นอกจากนั้นการที่ครอบครัวมีความเข้มแข็งภายในครอบครัว มุ่งมั่นที่จะควบคุมและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จะมีผลให้บุตรเจ็บป่วยน้อยลง อาจเป็นเพราะครอบครัวที่เข้มแข็ง สนใจให้การดูแลและเอาใจใส่บุตรมากกว่าครอบครัวที่ไม่เข้มแข็ง แม้ในช่วงดกงานก็พยายามใช้เวลาที่ว่างมากขึ้นในการดูแลบุตร และความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมมีผลทำให้ครอบครัวมักเป็นสถานการณ์ความเครียดของหัว ครอบครัวย่อมอง แยก ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ทำให้มีปัญหาการปรับตัวของครอบครัวลดลง และส่งผลให้บุตรมีการเจ็บป่วยลดลง ดังนั้นในภาวะวิกฤต สังคมชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือครอบครัวที่จะยังผลให้ครอบครัวปรับตัวได้ดีและยังผลให้บุตรเจ็บป่วยลดน้อยลงไปด้วย ผลการศึกษาเชิงปริมาณนี้สอดคล้องกับการศึกษาเชิงคุณภาพที่พบว่าครอบครัวต้องการสวัสดิการการช่วยค่ารักษาพยาบาลของบุตรจากรัฐเป็นอย่างมาก อนึ่งการที่ครอบครัวได้รับความช่วยเหลือจากญาติและเพื่อนมากกลับทำให้บุตรมีปัญหาสุขภาพมากขึ้นนั้น ไม่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดวิจัย ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า

ในกรณีที่การเจ็บป่วยของบุตรเป็นการเรื้อรังของครอบครัวและเพื่อนรับรู้ โดยเฉพาะญาติและเพื่อนสนิท ทำให้ครอบครัวที่มีบุตรชดใช้แหล่งประโชชน์โดยขอความช่วยเหลือจากญาติและเพื่อนมากกว่าปกติ และการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลในระยะเวลาใกล้เคียงกันทำให้ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุอาจเป็นว่า การที่มีเด็กป่วยเป็นสาเหตุทำให้ต้องรับความช่วยเหลือจากญาติและเพื่อน มากกว่าการที่ช่วยเหลือจากญาติและเพื่อนเป็นสาเหตุทำให้บุตรป่วย

นอกจากนั้นพบว่าพฤติกรรมการเรียนของเด็กได้รับอิทธิพลจากปัจจัยแหล่งความเครียดของครอบครัว และแรงสนับสนุนทางสังคม โดยพบว่าเมื่อครอบครัวมีแหล่งความเครียดซึ่งสูงส่งผลให้เด็กมีผลการเรียนลดลงสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย ในขณะที่ครอบครัวที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูงมีผลทำให้ผลการเรียนบุตรไม่ดี ซึ่งไม่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย อาจอธิบายว่าการที่ครอบครัวรับรู้ได้รับการช่วยเหลือจากชุมชน สังคม เพราะเป็นการที่บุตรมีปัญหาการเรียน ครอบครัวต้องพึ่งพาแหล่งประโชชน์ในชุมชนมากกว่าปกติ ซึ่งคำอธิบายจึงคล้ายกับกรณีของเด็กป่วยมากและครอบครัวได้รับความสนับสนุนจากญาติและเพื่อนมาก

จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการครอบครัวที่มีปัญหาภาวะวิกฤตเศรษฐกิจไทยมีแหล่งความเครียดสูง มีผลทำให้บุตรมีปัญหาการเรียนมากขึ้น มีข้อค้นพบที่น่าสนใจมีประการหนึ่งคือพบว่าในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โดยรวมแล้วมีจำนวนบุตรที่มีผลการเรียนดีขึ้นมากกว่าลดลง พบว่าเด็กวัยเรียนโดยรวมมีผลการเรียนดีขึ้นถึงร้อยละ 31.3 ของกลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรวัยเรียนขึ้นไป ในขณะที่ผลการเรียนลดลงเพียงร้อยละ 5.70 อาจแสดงว่าภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้เด็กโดยทั่วไปได้รับการกระตุ้นให้สนใจศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเล็มเพอร์และคลาร์ก-เล็มเพอร์ ที่ศึกษาในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในอเมริกา 662 ครอบครัว โดยนั้นครอบครัวแกนกลางที่มีบุตรที่กำลังเรียนเกรด 9 ถึงเกรด 12 พบว่าภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมีผลทางอ้อมให้วัยรุ่นเพศหญิง มีอาการซึมเศร้า และใช้สย ฆาตกรรม ทั้งนี้ไม่มีสาเหตุเนื่องจากการที่มีคนมารดาไม่ให้ความเอาใจใส่บุตรเท่าที่ควร ในขณะที่เด็กจำนวนมากกว่ากลับมีการสนใจการเรียนดีขึ้น (Lempers and Clark-Lempers 1989 , (Lempers and Clark-Lempers 1990) ทำให้สามารถวิเคราะห์ว่าภาวะเครียดจากเศรษฐกิจ เป็นถึงกระตุ้นให้เด็กมีการเรียนดีขึ้น อาจเป็นเพราะถ้าครอบครัวมีแหล่งความเครียดในระดับต่ำ มีความร่ำรวย ใจบุตรมากขึ้นเพราะมักจะบอกให้บุตรเห็นความสำคัญของการศึกษา ที่จะทำให้บุตรประสบความสำเร็จในการทำงานในอนาคต บุตรได้รับการเอาใจใส่ กระตุ้น จะพยายามสนใจการศึกษามากขึ้น

แต่ในกรณีที่ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพบว่าแหล่งความเครียดที่ครอบครัวสะสมมากขึ้นกลับทำให้เด็กเรียนลดลง ซึ่งแสดงว่าถึงจุดที่ครอบครัวมีปัญหาหนัก จะทำให้เด็กไม่สามารถใส่ใจต่อ

การศึกษานี้ได้ ทำให้ผลการวิจัยน่าสนใจ อาจจะเป็นเพราะในครอบครัวที่แหล่งความเครียดสะสมไม่มากนัก จะให้เวลาในครอบครัวที่ช่วงเด็กให้เห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้นเพราะจะทำให้เด็กมีงานมีรายได้ในอนาคต ป้องกันปัญหาการตกงานเช่นที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่หากมีแหล่งความเครียดมาก ๆ อาจไม่มีเวลาที่ช่วงเด็กและเยาวชนในประเด็นดังกล่าว ทำให้เด็กไม่ได้รับการกระตุ้นด้านการเรียนเท่าครอบครัวที่มีแหล่งความเครียดน้อยกว่า การเกิดวิกฤตในครอบครัวอาจเป็นการกระตุ้นทักษะการต่อสู้กับความยากลำบาก และอาจทำให้เด็กและเยาวชนไทย ที่ผ่านภาวะวิกฤตนี้หลายคนเกิดความยืดหยุ่นทนทาน (Resiliency) คือปัญหาในการดำเนินชีวิตในอนาคต

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

จากการสรุปความสัมพันธภาพของตัวแปรต่างๆ โดยการใช้การวิเคราะห์แบบจำลองเชิงเหตุผล โดยผู้วิจัย คาดว่าผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจะมีผลต่อการปรับตัวของครอบครัว แล้วจึงมีผลกระทบต่อบุตร ผลการศึกษาค้นพบว่าเป็นจริงบางส่วน กล่าวคือผลกระทบต่อบุตรด้านสุขภาพเป็นผลของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจผ่านการปรับตัวของครอบครัวอย่างชัดเจน ในขณะที่ผลกระทบต่อพฤติกรรมเด็กและการเรียนของบุตรไม่เป็นผลกระทบที่ผ่านการปรับตัวของครอบครัว

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพของ 30 ครอบครัวทั่วประเทศ แสดงว่าครอบครัวได้รับผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจในระดับรุนแรงเป็นบางส่วน โดยเฉพาะเมื่อผู้ขาค้นพบได้เป็นหัวหน้าครอบครัว ส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพในครอบครัวและอื่นๆซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดในบทที่ 4 แล้ว การอภิปรายนั้นผลการวิจัยที่แสดงกระบวนการปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ และการต้องการความช่วยเหลือ

กระบวนการจัดการกับปัญหา

ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจะมีผลกระทบรุนแรงหากเป็นการตกงานอย่างกระทันหัน แต่ในครอบครัวที่รับรู้สภาพปัญหาล่วงหน้าจะมีผลกระทบน้อยลง พบว่ากลุ่มที่รู้ล่วงหน้าก่อนตกงานจะมีการปรับตัวที่ดีกว่า โดยมีการจัดการกับปัญหาเป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. รับรู้และประเมินความรุนแรงของปัญหา
2. ชวนรับและแก้ไขปัญห
3. แสวงหาแหล่งประโชชน์

4.เผชิญปัญหาอย่างมั่นใจ และสร้างความหวังในชีวิต

ในขณะที่กลุ่มที่ไม่รู้ตัวล่วงหน้าก่อนลงงานจะมีปัญหาในการจัดการภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นโดย

1. สูญเสียความมั่นใจในตนเองและศักยภาพของตน
2. พึ่งพาผู้อื่น ต้องการความเห็นอกเห็นใจ
3. ปฏิเสธปัญหาที่เกิดขึ้น โทษผู้อื่น
4. หมกมุ่นกังวล และปล่อยตามธรรมชาติ

นอกจากนั้น ในกรณีที่ครูอาสาช่วยหารายได้ มักเกิดปัญหาในการจัดการปัญหาในครอบครัวกับภาวะวิกฤตเช่นเดียวกัน ได้แก่

1. ยอมรับปัญหาและแก้ปัญหาเบื้องต้น
2. สูญเสียความมั่นใจในตนเอง
3. หมกมุ่นและต้องการพึ่งพา

จากการศึกษาครั้งนี้ แสดงว่าภาวะการดกงาน การถูกลดเงินเดือน การสูญเสียธุรกิจของครอบครัวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น แต่หากผู้ได้รับผลกระทบมีการเตรียมตัว หรือได้รับข้อมูลล่วงหน้า จะพยายามปรับตัวเข้ากับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ได้รับผลกระทบในทางลบน้อยกว่ากรณีที่ไม่ได้รับการเตือนภัยหรือให้ข้อมูลล่วงหน้า ทำให้กลุ่มหลังมีการปรับตัวที่ไม่ดี มีปัญหาล้มพินาศภายในครอบครัวตามมา

ผลกระทบต่อบุตร

ผลกระทบต่อบุตรด้านการลดค่าใช้จ่ายมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ คือมีการลดค่าอาหารกลางวันและขนมของบุตรลง รวมทั้งการลดกิจกรรมที่โรงเรียนและการเรียนพิเศษลง พบว่ามีบุตรที่มีอายุมากกว่า 13 ปีขึ้นไปช่วยหารายได้ให้ครอบครัวในวันหยุด ผลกระทบต่อเด็กวัยรุ่นพบว่า มีเด็กราว 1 ใน 6 ที่บิดามารดาได้รับผลกระทบจากการไม่มีรายได้รุนแรงต้องออกจากระบบการศึกษา ในขณะที่บุตรที่ศึกษาชั้นต่ำกว่าประถมปลายไม่ได้รับผลกระทบให้ออกจากการศึกษา และมีเด็กที่กำลังศึกษาชั้นอนุบาลถึงประถมปลายราว 1 ใน 10 ของกลุ่มตัวอย่างถูกส่งไปอยู่ก้นญาติเพราะบิดามารดาไม่สามารถเลี้ยงดูให้การศึกษาได้ แสดงว่าภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อโครงสร้างของครอบครัว และทำให้บุตรต้องถูกแยกจากบิดามารดา

การลดค่าใช้จ่าย

มีการลดค่าใช้จ่ายต่างๆสอดคล้องกับผลการศึกษาระดับปริมาณ โดยจะปรับให้กระทบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนของบุตรน้อยที่สุด ผลของการลดค่าใช้จ่ายของบุตรทำให้เด็กบางคนมีการปรับพฤติ

กรรมการคบเพื่อน และลดพฤติกรรมการบริโภคสิ่งผิดกฎหมายในเด็กทั้งวัยเรียนและวัยรุ่นคือการ
ต้องการยอมรับในหมู่เพื่อน

ดังนั้นการที่ครอบครัวขาดรายได้มีผลให้เด็กบางคนรู้สึกเป็นปมด้อย กลัวเพื่อนรังเกียจ ทำให้
เด็กอยู่ในภาวะเครียดที่โรงเรียนได้ ผู้ปกครองและครูที่โรงเรียนควรให้ความสนใจปัญหาในประเด็นดัง
กล่าว

ความต้องการความช่วยเหลือของครอบครัว

พบว่าความต้องการที่บิดามารดาต้องการอันดับแรกคือ ต้องการทุนการศึกษาให้แก่บุตร ใน
ระบบการศึกษาปัจจุบันครอบครัวต้องแบกรับค่าใช้จ่ายมากทำให้ครอบครัวต้องการความช่วยเหลือ
ในเรื่องดังกล่าวมากที่สุด เพราะส่วนใหญ่แล้วเห็นความสำคัญของการสนับสนุนให้บุตรเรียนหนังสือ
นอกจากนี้ยังเป็นความต้องการมีงานทำ มีเงินทุน รัฐบาลควรมหาเสนาห์ และให้รัฐแก้ไขปัญหา
เศรษฐกิจให้สำเร็จลุล่วงโดยเร็ว

สรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการช่วยเหลือ

ข้อมูลเชิงคุณภาพแสดงให้เห็นผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในระดับมาก ยิ่งมากที่สุด
รายได้ครอบครัว การหนี้สินสัมพันธภาพของสมาชิกและการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นแสดงถึงปัญหา
เศรษฐกิจและผลกระทบความรุนแรงมากน้อยเพียงใดขึ้นกับปัจจัยสำคัญคือ การเตรียมตัวล่วงหน้า
การประเมินสถานการณ์ที่เหมาะสมในครอบครัวที่วิกฤตเศรษฐกิจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกระทันหัน ตกงาน
ในทันทีโดยไม่ได้คาดหมายล่วงหน้า ครอบครัวได้รับผลกระทบความรุนแรงมากที่สุด

จากข้อมูลพบว่าปัญหาเศรษฐกิจเชื่อมโยงถึงปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวที่หลายครอบ
ครัวมีปัญหาแตกต่างกัน หรือหย่าร้างเนื่องจากเมื่อเกิดภาวะไม่พอกินพอใช้ มีปัญหากระทบกันรุนแรง
จนถกกัน นอกจากนี้ปัญหาที่น่าเป็นห่วงคือ การที่บิดามารดาห่างเหินกับบุตรมากขึ้นจำเป็นต้องให้
บุตรดูแลตนเอง หรือผลักดันภาวะในการอบรมเลี้ยงดูบุตรไปสู่ญาติ หน่วยงานภายนอกครอบครัวมาก
ขึ้น และบุตรที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นจะถูกช่วยเหลือทำงาน และบางรายต้องออกจากโรงเรียนเพราะปัญหา
เศรษฐกิจ

ตกได้ที่สำคัญที่ช่วยในการปรับตัวของครอบครัว คือการลดค่าใช้จ่ายลง ซึ่งทุกครอบครัวยอมรับ
รับว่าจำเป็น แต่พฤติกรรมการจัดการกับปัญหาที่สำคัญคือ การที่กลุ่มที่พร้อมจะแก้ปัญหาให้ลุล่วง
ยอมรับและพยายามแก้ไขปัญหา มีการปรับตัวดี มีกระบวนการในการแก้ปัญหา แสวงหาแหล่ง
ประโยชน์ให้กับครอบครัว และเผชิญปัญหาอย่างมั่นใจและสร้างความหวังในชีวิตที่ประสบประโยชน์

ชีวิตครอบครัวให้ผ่านพ้นอุปสรรคปัญหาไปได้ แต่พบว่าพฤติกรรมของครอบครัวที่ไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา มักมีพฤติกรรมที่แสดงว่าสูญเสียความมั่นใจในตนเอง พึ่งพาและต้องการความเห็นใจจากผู้อื่น ปล่อกชีวิตไปตามสถานการณ์ สูญเสียความมั่นใจในตนเองและรู้สึกท้อแท้

กล่าวได้ว่าในการป้องกันผลกระทบจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ควรให้การช่วยเหลือครอบครัวได้รับการเตือนล่วงหน้า เพื่อให้โอกาสพูดคุยกันระหว่างสมาชิกและมีเวลาเตรียมตัวเพียงพอ และเมื่อรายได้ลดลงแล้ว การช่วยเหลือที่ดีที่สุดคือการสนับสนุนการหารายได้ของครอบครัว แนะนำแนวทางการลดค่าใช้จ่าย และให้ความช่วยเหลือแบบเปล่าในกรณีที่ยากและเขาชนถูกกระทบจากการที่ต้องออกจากโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการบรรเทาปัญหาได้แก่

1. มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการประเมินปัญหาครอบครัวที่เกิดภาวะวิกฤตเนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำ และให้การช่วยเหลือโดยอาจแบ่งระบบการช่วยเหลือเป็น
 - 1.1 การช่วยเหลือในระดับชุมชน เพื่อให้ครอบครัวมีรายได้พอจะดำรงชีพและดูแลบุตร ได้
 - 1.2 การช่วยเหลือในระดับองค์การและภาครัฐที่จะลดภาระครอบครัวในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่ครัวได้รับการยกเว้น ในกรณีที่บิดามารดาว่างงาน หรือขาดรายได้ ให้นำ ภาษีรายได้ บุคคล เป็นต้น
 - 1.3 ในกรณีเกิดภาวะวิกฤตในครอบครัวรุนแรงที่มีผลกระทบต่อจิตใจของสมาชิก ครัวได้ มีหน่วยช่วยเหลือที่ให้การช่วยเหลืออย่างทันต่อเหตุการณ์ และควรเน้นการสนับสนุนการแก้ปัญหาของครอบครัวมากกว่าแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว
2. บรรเทาผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีบิดามารดาว่างรายได้ จะเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการที่บุตรมีขบถ เพราะอาจไม่ได้รับการดูแล ภาครัฐควรมีการยกเว้นค่าใช้จ่ายในการให้การดูแลการรักษายาบาลแก่บุตร อีกทั้งค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา
3. ควรมีการติดตามระดับความรุนแรงของปัญหาเป็นระยะ เพื่อสามารถประเมินสถานการณ์ และปรับช่วยเหลือให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณมีระยะเวลาว่างงานเฉลี่ยเพียงประมาณ 1 เดือน หากเก็บข้อมูลต่อเนื่องในกลุ่มที่ตกงานนานกว่า 1 ปีขึ้นไป อาจพบผลกระทบที่รุนแรงกว่าที่พบในรายงานฉบับนี้
4. สนับสนุนให้เกิดความเข้าใจและสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างบิดามารดาและบุตร และระหว่าง สามี ภรรยาเพราะ ในภาวะวิกฤตจำเป็นต้องได้รับความเข้าใจและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยการ

รณรงค์รูปแบบต่างๆ เพราะการศึกษาให้ความสำคัญของการที่บิดามารดาจะต้องให้ความสำคัญใน
การดูแลเอาใจใส่กันและกัน และโดยเฉพาะการดูแลบุตร ให้ไม่เกิดภาวะเครียดไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมแรงงาน (2540) รายงานการเลิกจ้างแรงงานระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน 2540
- กลุ่มบรรณาธิการซีพีแรมเศรษฐกิจ (2540) บพทบรรณาธิการ, ซีพีแรมเศรษฐกิจ, ปีที่ 5 , ฉบับที่ 4 , 4 - 9
- กุศล สุทธธาดา และคณะ (2541) สถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา.
- กุศล สุทธธาดา และคณะ (2542) การลงทุน ความคาดหวัง และวิสัยทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนไทย ใน ศุภสิทธิ์ พรวณารุโณทัย รุจา ภูไพบูลย์ และคณะ การลงทุนในเด็ก : รัฐ ชุมชน และครัวเรือนควรลงทุนด้านใดให้มากขึ้น เอกสารภายใต้ชุดโครงการเด็ก เยาวชน และครอบครัว กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มิถุนายน 2542, 142 - 178.
- จวิทยา วิริยะสุกร (2539) แบบจำลองเชิงสาเหตุของภาวะการดูแลในบิดามารดาฐานะผู้รับผิดชอบดูแลบุตรที่ป่วยเรื้อรัง. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศึกษานุปถัมภ์คุณูปการบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- จันทน์ มีโกศล (2540) ผลการกระทบของการลดค่าเงินบาทต่ออุตสาหกรรมค้า : ข้อสังเกตเบื้องต้น, ซีพีแรมเศรษฐกิจ, ปีที่ 5 , ฉบับที่ 4 , 18 - 21.
- พิมพ์เศรษฐกิจ (2541) . ศึกษานุปถัมภ์เศรษฐกิจไทยรอบใหม่ 6 เดือนตั้งแต่ มุติศัพท์มาอีก 5 ปี พิมพ์ . เดลินิวส์ . 9 .
- พัฒนา เขมมณีนและคณะ (2536) หลักการและรูปแบบพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธรรมวิทย์ เทอดอุดม (2540) การเงินไทยเข้มแข็ง : ข้อสังเกตบางประการ ซีพีแรมเศรษฐกิจ, ปีที่ 5 , ฉบับที่ 4 , 55-58.
- ไพฑูริย์ ศรีโอง (2540) ไฟก่ตามของที่ ทิศธารโย เลื่อนภัยเศรษฐกิจไทยล้ม . ตยารัฐอุปคัทวารณ์ . ปีที่ 44 , ฉบับที่ 8 , 30-31.
- แนวหน้า (2541) ปีที่ 18, ฉบับที่ 6295, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2541, 1
- รุจา ภูไพบูลย์ (2537) การพัฒนาครอบครัว : แนวคิดทฤษฎีและการนำไปใช้ พิมพ์ครั้งที่ 2 ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์
- รุจา ภูไพบูลย์ (2537) ทฤษฎีวิกฤติ. ในรุจา ภูไพบูลย์ การพัฒนาครอบครัว : แนวคิดทฤษฎีและครอบครัวนำไปใช้ ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์ , 133 - 140
- วันเพ็ญ ปิ่นวาท (2532) นโยบายเกี่ยวกับครอบครัว . ใน วรพภา ศรีรัฐรัตน์ และ กุญาริ อมรเลิศปารุ (ผู้รวบรวม) การพัฒนาอาชีพ. คณะศึกษาศาสตร์ . มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิไลวงศ์ ฤกษ์ฤดี (2521). ถิ่นเพาะครอบครัวยุควัฒนธรรม, คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

_____ ผลการสำรวจภาวะสุขภาพจิตของประชาชนในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในรอบปี 2541 H&E Crisis Necus ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ตุลาคม 2541, 2 - 3

สุกสิณี พรวณาไพฑูรย์ รุจา ภูไทบุญ และคณะ (2542) การลงทุนในเด็ก : รัฐ ชุมชน และครัวเรือนควรลงทุนด้านใดให้มากขึ้น เอกสารภายใต้ชุดโครงการเด็กเยาวชนและครอบครัว กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มิถุนายน 2542

สถาบันวิจัยสังคม (2542) โครงการสำรวจผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2540) รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน กองคลังข้อมูลและสารสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541) กอบกู้วิกฤตเด็กไทยภารกิจที่ต้อง “ลงทุน” เอกสารสรุปความคิดเห็นจากการสัมมนา เด็ก...ยุทธศาสตร์การลงทุนเพื่ออนาคตไทย 14 มกราคม 2541

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541) รายงานการสำรวจการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานและวิกฤตการว่างงาน กองคลังข้อมูลและสารสนเทศแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สุวงศ์ แก่นคำ (2541) เศรษฐกิจไทยฟื้นปีไหน? คำถามที่ไม่มีคำตอบ, เนชั่นสุดสัปดาห์, ฉบับ วันที่ 26 พ.ค. - 2 พ.ค. 2541, 64.

Barnum B.S. (1998). *Nursing Theory Analysis, Application, Evaluation*. 5 th ed. New York : Lippincott. 171 - 184

Donnelly E. (1994). Parent of children with asthma : An examination of family hardiness, family stressors, and family functioning. *Journal of Pediatric Nursing*, 9 (6) : 398 - 408.

Fawcett J. (1995). *Analysis and Evaluation of Conceptual Model of Nursing*, 3 th ed. Philadelphia : F.A. Davis, 51 - 65

Fialla S & Jones, L.C. (1991). Families of children with developmental disabilities : An examination of family hardiness. *Research in Nursing & Health*, 14 : 41 - 50.

Fink S.V. (1995). The influence of family resources and family demands on the strains and well being of caregiving families. *Nursing Research*, 44 (3) : 139 - 146.

Friedemann M. (1987). Families of unemployed workers : Need for nursing intervention and prevention. *Archives of Psychiatric Nursing*, 1, 81 - 89.

Friedman M.M. (1992) . *Family Nursing: Theory and Assessment*. 3rd edition , New York: Appleton-Century-Crofts.

- Harbury C.D. (1971) *An Introduction to Economic Behavior*. Collin : Fontana .
- Krach P. (1990). Filial responsibility and financial strain : The impact on farm families, *Journal of Gerontological Nursing*, 16: 38 - 41.
- Leftwich R.H. (1982) . *Economic and Social Issues*, 5th ed. , Business Publication:Plano, Texas .
- Lempers J.D. & Clark - Lempers, D. (1990). Family economics stress, maternal and parental support and adolescent distress. *Journal of Adolescence*. 13 (3) : 217 - 229.
- Lempers J.D. & Clark - Lempers, D. (1989). Economic hardship, parenting, and distress in adolescence. *Child Development*. 60 (1), 25 - 39.
- Melntyre J. (1981.) The Structural Functional Approach to Family Study. In F. I . Nye and F.M. Bernado (Eds.) . *Emerging Conceptual Model for Family Analysis*. New York : Praeger.
- Mercer R.T. (1988) Theoretical perspectives on The family. In C.L. Gilliss B.L. Highly B.M.Roberts and L.M.Martinson *Toward a Science of Family Nursing*. Menlo Park, California : Addison Wesley Publishing Company.
- McCubbin H.I. & Patterson J. (1981a). Family Distress. In H.I. McCubbin, A.I. Thompson, & M.A. McCubbin (1996). *Family assessment : Resiliency, coping and adaptation- Inventories for research and practice*. Madison : University of Wisconsin System.
- McCubbin H.I. & Patterson J. (1981b). Family Stressors. In H.I. McCubbin, A.I. Thompson, & M.A. McCubbin (1996). *Family assessment : Resiliency, coping and adaptation- Inventories for research and practice*. Madison : University of Wisconsin System. : 833
- McCubbin H.I. & Patterson J. (1982f). Family Strains. In H.I. McCubbin, A.I. Thompson, & M.A. McCubbin (1996). *Family assessment : Resiliency, coping and adaptation- Inventories for research and practice*. Madison : University of Wisconsin System. : 834
- McCubbin H.I. Patterson J.M. & Glynn T. (1982). Social Support Index (SSI). In H.I. McCubbin H.I. Cauble A.E. and Patterson J.M. (Eds) *Family Stress, Coping and Social Support*. Illinois : Charles Thomas Publisher.
- McCubbin H.I. Thompson A.I. and McCubbin M.A. (1996). *Family Assessment : Resiliency, Coping and Adaptation*. Madison : University of Wisconsin Publishers.

- McCubbin H.I., Larsen, A., & Olson, D. (1982a). Family Coping-Coherence Index (FCCT). In H.I. McCubbin, A.I. Thompson, & M.A. McCubbin (1996). **Family assessment : Resiliency, coping and adaptation-Inventories for research and practice**. Madison : University of Wisconsin System. : 703-712.
- McCubbin H.I., Larsen, A., & Olson, D. (1982b). Relative and Friend Support. In H.I. McCubbin, A.I. Thompson, M.A. McCubbin (1996). **Family assessment : Resiliency, coping and adaptation-Inventories for research and practice**. Madison : University of Wisconsin System. : 836.
- McCubbin H.I., McCubbin, M.A., & Thompson, A.I. (1986). **Family Time and Routines Index (FTRI)**. In H.I. McCubbin, A.I. Thompson, & M.A. McCubbin (1996). **Family assessment : Resiliency, coping and adaptation-Inventories for research and practice**. Madison : University of Wisconsin System. : 325-340.
- McCubbin H.I. and Thompson A.I. (Eds.) (1987.) **Family Assessment inventories for Research and Practice**. Madison, Wisconsin :The University of Wisconsin - Madison.
- McCubbin A.I. Thompson & M.A. McCubbin (1996). **Family assessment : Resiliency, coping and adaptation-Inventories for research and practice**. Madison : University of Wisconsin System. : 357-390.
- McCubbin M.A. (1989). Family stress and Family strengths : A comparison of single - and two - parent families with handicapped children. **Research in Nursing and health** , 12 : 101 - 110.
- McCubbin H.I. McCubbin, M.A. & Thompson A.I. (1993). Resiliency in families : The role of family schema and appraisal in family adaption to crises. In T.H. Brubaker (Eds.), **Family Relations : Challenges for the Future Volume I**. Newbury Park : SAGE Publications.
- McCubbin H.I. Thompson A.I. and McCubbin M.A. (1996). **Family Assessment : Resiliency, Coping and Adaptation**. Madison : University of Wisconsin Publishers.
- Smith R.A., Robinson R.W. (1995). Family coping and adaptation to a diagnosis of HIV/Aids in a family member. **AIDS Patient Care**, June : 140 - 143
- Sund, Ostwald, S.W. (1985). Dual - earner families' stress levels and personal and life style related variables. **Nursing Research**, 34 : 357 - 360.

Whall, A.L. & Loveland - Cherry, C.J. (1993). Family Unit- Focused Research : 1984 - 1991.

Annual Review of Nursing Research, 11 : 227 - 247.

Wood, N.F. & Lewis, F.M. (1995). Women with chronic illness : their views of their families

asaptation. *Health Care for Women International*, 16 : 135 - 148.

Young blut, J.M., Loveland - Cherry, C.J. & Hotam, M. (1991). Maternal employment effects on

family and preterm infants at three months. *Nursing Research*, 40 : 271 - 275.

ภาคผนวก ก

เครื่องมือวิจัย

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป
2. แบบประเมินแหล่งความเครียดของครอบครัว
3. แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว
4. แบบประเมินการสนับสนุนทางสังคม
5. แบบประเมินแหล่งประโยชน์ของครอบครัว ญาติ และเพื่อน
6. แบบประเมินการรับรู้สถานการณ์ของครอบครัว
7. แบบประเมินแรงยึดเหนี่ยวในการเผชิญปัญหาของครอบครัว
8. แบบประเมินระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว
9. แบบประเมินผลกระทบต่อบุตร (การเรียนและสุขภาพ)
10. แบบประเมินปัญหาพฤติกรรมการปรับตัวของเด็กวัยเรียน
11. แนวทางการสัมภาษณ์ครอบครัวเชิงลึก (Indepth Interview)

แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

รหัส.....

คำชี้แจง โปรดตอบเครื่องหมาย หรือกรอกข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

_____ หญิง _____ ชาย		
----------------------	--	--
2. อายุ (นับถึงวันที่ทำวิจัย)

อายุของท่าน _____ ปี อายุของกลุ่มรวม _____ ปี		
อายุบุตรคนที่หนึ่ง _____ ปี _____ เดือน เพศ _____		
อายุบุตรคนที่สอง _____ ปี _____ เดือน เพศ _____		
อายุบุตรคนที่สาม _____ ปี _____ เดือน เพศ _____		
อายุบุตรคนที่สี่ _____ ปี _____ เดือน เพศ _____		
อื่น ๆ ระบุ _____		
3. สถานภาพสมรส

() คู่สมรสอยู่ด้วยกัน	() หย่า
() คู่สมรสแยกกันอยู่	() ม่าย
() แยกกัน	
4. สัมพันธภาพระหว่างท่านและคู่สมรสส่วนใหญ่มักเป็นอย่างไร

() รักใคร่กันดีมีความสุขมาก	
() อยู่ด้วยกันไม่ค่อยดีไม่มีปัญหา	
() มักทะเลาะวิวาทกันบ่อยๆ	
() อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____	
5. การศึกษาขั้นสูงสุด

	สามี	ภรรยา
พุทธ	()	()
คริสต์	()	()
อิสลาม	()	()
อื่น ๆ ระบุ _____		
6. การศึกษาขั้นสูงสุด

	สามี	ภรรยา
ไม่ได้เรียน	()	()
ป.1 - ป.4	()	()
ป.5 - ป.6	()	()
ม.1 - ม.3	()	()
ม.4 - ม.6	()	()
อนุปริญญาและ	()	()
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ		
ปริญญาตรีและสูงกว่า	()	()
7. อาชีพ

เกษตรกรรวม (ทั้งนา	()	()
ทำสวน ทำไร่ (รวม)		
ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว	()	()
รับราชการ	()	()
รัฐวิสาหกิจ	()	()
รับจ้างรายวัน	()	()
บริษัทเอกชน/องค์กร	()	()
ไม่มีงานทำ/ตกงาน/ออก	()	()
อื่น ๆ ระบุ _____		
8. ปัจจุบันท่านได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ คือ คิดเงินมากกว่า 1 ข้อ

() ถูกเลิกจ้าง	() ย้ายกลับภูมิลำเนา
() ถูกลดเงินเดือน	() ต้องไปติดกิจการ
() อื่น ๆ ระบุ _____	
9. หากท่านไม่มีงานทำในปัจจุบัน

ไม่มีงานทำมานาน _____ เดือน
ระบุงานที่เคยทำในไว้ที่ผ่านมา _____
รายได้ต่อเดือนในอดีต _____
10. หากท่านถูกลดเงินเดือน ถูกลดจาก _____ บาท

ต่อเดือน เป็น _____ บาท ต่อเดือน

11. รายได้ของครอบครัวต่อเดือนในปัจจุบัน

รายได้ของสามี _____ บาท/เดือน
รายได้ของภรรยา _____ บาท/เดือน
รายได้บุคคลอื่น _____ บาท/เดือน
รวม _____ บาท/เดือน
12. ลักษณะครอบครัวประกอบด้วย

() ครอบครัวที่มี พ่อ แม่ ลูก
() ครอบครัวที่มี พ่อ แม่ ลูก และญาติหรือบุคคลอื่น ๆ อยู่รวมกัน
13. จำนวนสมาชิกในครอบครัว มี _____ คน
14. จำนวนบุตร มีบุตร _____ คน

15. ที่อยู่อาศัย

- () มีบ้านเช่า/ห้องเช่า/ที่ดินต.
 () อาศัยกับผู้อื่น ไม่ถือบ้านเช่า
 () มีบ้านตนเอง
 () บ้านผ่อนเช่าซื้อ บาท/เดือน
 () ไม่มีที่พักอาศัย
 () อื่น ๆ

16. ปัจจุบันท่านอาศัยร่วมกับบุตร

- () ใช่ () ไม่ใช่ รุตรอยู่กับ.....

17. ท่านมีหนี้สิน

- () ไม่มี () มี จำนวน บาท

ความต้องการความช่วยเหลือ

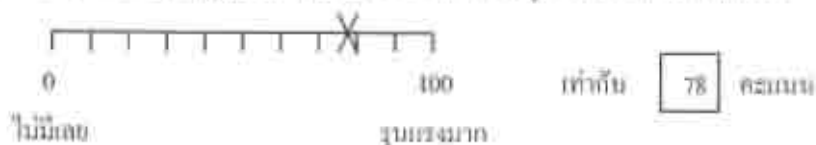
ท่านต้องการความช่วยเหลือ เพื่อบรรเทาปัญหาภาวะ
 วิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำอย่างร้ายแรง เวีละก่าดับ

1.
 2.
 3.
 4.
 5.

แหล่งความเครียดของครอบครัว

จากการตอบเทียบแปลงทางเศรษฐกิจสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวของท่านในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา
อะไรบ้าง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงมากน้อยเท่าไรสถานการณ์รับรู้ของท่านในเครื่องมือที่ให้

ตัวอย่าง

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวท่านในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา

1. สมาชิกในครอบครัวหลุด / ไม่มีงานทำ / ตกงาน /
ออกจากงาน		____
2. สมาชิกในครอบครัวให้กำเนิดบุตร / รับบุตรบุญธรรม		____
3. มีสมาชิกในครอบครัวเริ่มทำงาน		____
4. สมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนอาชีพ / เปลี่ยนงานใหม่ /
หรือ ได้รับมอบหมายงานที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น		____
5. ครอบครัวย้ายที่อยู่เดิมไปอยู่ที่ใหม่		____
6. สมาชิกในครอบครัวมีความเจ็บป่วยรุนแรงหรือได้รับ
บาดเจ็บ		____
7. สมาชิกในครอบครัวมีความพิการ / เจ็บป่วยเรื้อรัง		____
8. สมาชิกในครอบครัว /ญาติใกล้ชิด / เพื่อนสนิทเสียชีวิต		____
9. บุตรชาย หญิงในครอบครัว / แต่งงาน / ย้ายกลับบ้าน		____
10. บุตรชายหญิงที่แต่งงานแล้วมีปัญหาครอบครัว / ท้ากั้น
บุตรออกจากบ้าน		____

การประเมินความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจ

ปัญหาทางสังคมเศรษฐกิจครั้งนี้ท่านคิดว่ามีผลกระทบรุนแรงต่อครอบครัวของท่านระดับใด

☐ ไม่มีผลกระทบ	☐ มีปานกลาง
☐ มีเล็กน้อย	☐ มีมาก
	☐ มีรุนแรงมากที่สุด

ความเข้มแข็งของครอบครัว

กรุณาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจปัญหาครอบครัวของท่านในด้านต่าง ๆ นี้เป็นจริงหรือไม่ อย่างไร

ในครอบครัวของเรา	ไม่จริง เลย	ไม่จริงเป็น ส่วนใหญ่	จริงเป็น ส่วนใหญ่	จริงเสมอ	ไม่มีเหตุ การณ์
1. ความผิดพลาดนั้นเกิดจากการกระทำของบางคน	0	1	2	3	ม.พ.
2. เราไม่ควรวางแผนล่วงหน้าถ้าหากอะไร เพราะมันมักไม่เป็นไปตามแผน	0	1	2	3	ม.พ.
3. เราทำงานหนักแต่ไม่เคยได้รับค่าตอบแทน	0	1	2	3	ม.พ.
4. บางครั้งมีสิ่งเลวร้ายเกิดขึ้นกับเราแต่จะมีสิ่งดี เกิดขึ้นกับเราเช่นกัน	0	1	2	3	ม.พ.
5. เราตั้งใจคิดว่าเราเข้มแข็งในขณะที่เราเผชิญ ปัญหาอยู่	0	1	2	3	ม.พ.
6. ฉันเชื่อว่าสิ่งต่างๆ จะดีขึ้นเอง	0	1	2	3	ม.พ.
7. ฉันเห็นว่าเราสองคนจะทะเลาะกันบ้าง แต่อย่างไร ก็ตามเราฟังกันได้	0	1	2	3	ม.พ.
8. เราคิดว่าเราจะไม่รบกวน ถ้ามีปัญหาขึ้นมาเกิดขึ้น อีก	0	1	2	3	ม.พ.
9. ถ้าเราช่วยกันในครอบครัว สิ่งต่างๆ ก็จะดีขึ้นเอง	0	1	2	3	ม.พ.
10. ชีวิตนี้น่าเบื่อและไม่มีค่า	0	1	2	3	ม.พ.
11. เราจะอยู่ปัญหาหรือยากลำบาก และช่วยเหลือกันไม่ว่า อะไรจะเกิดขึ้น	0	1	2	3	ม.พ.
12. เมื่อครอบครัวของเราวางแผนที่จะทำอะไร เรามัก คิดถึงเงินก่อนเสมอ	0	1	2	3	ม.พ.
13. เรารีบฟังปัญหาของตัวละคน	0	1	2	3	ม.พ.
14. เราทำสิ่งต่างๆ ซ้ำๆ ซากๆ บ่อย	0	1	2	3	ม.พ.
15. เรามักกระตุ้นแต่ละคนให้ทดลองทำสิ่งใหม่ๆ	0	1	2	3	ม.พ.
16. อยู่บ้านดีกว่าออกไปทำกิจกรรมกับคนอื่น นอกบ้าน	0	1	2	3	ม.พ.
17. เราต้องรีบให้สมาชิกเรารู้สึกดีเกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ	0	1	2	3	ม.พ.
18. เราช่วยกันแก้ปัญหา	0	1	2	3	ม.พ.
19. สิ่งที่ทำให้เรามีความสุขมักเกิดจากใจเรา	0	1	2	3	ม.พ.
20. ชีวิตของเรามีความสุข อบอุ่น มีเหตุผล ฯลฯ	0	1	2	3	ม.พ.

ทำเนียบด้วยกันข้อความต่อไปนี้เพียงไร กรุณาทำเครื่องหมายกากบาทตามระดับความคิดเห็นข้างล่างนี้

- 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2 = ไม่เห็นด้วย
3 = ไม่ค่อย
4 = เห็นด้วย
5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การได้รับความช่วยเหลือ	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. ในกรณีฉุกเฉิน คุณจะได้รับความช่วยเหลือจากคนใน ชุมชนอย่างเต็มใจ ทั้งที่ไม่รู้จักกันมาก่อน					
2. ฉันรู้สึกที่ฉันให้เวลาทำกิจกรรมกับสมาชิกในชุมชน ครัว					
3. เราทำสิ่งต่างๆ ไปแก่กัน ในครอบครัวทำให้ฉันรู้สึก สำคัญในครอบครัว					
4. คนแถวนี้รู้ว่าถ้ามีปัญหาจะช่วยเหลือกัน ในชุมชน					
5. ฉันมีเพื่อนที่รู้คุณค่าของตัวเอง					
6. ฉันหวังว่าเราพึ่งพากันได้ ในชุมชนที่อยู่					
7. เพื่อน ไม่ทอดทิ้งปัญหาของฉัน ชอบวิจารณ์ฉัน					
8. เพื่อน ๆ ในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกัน					
9. บางครั้งสมาชิกในครอบครัวทำให้ฉันเสียใจในบ้าน ไม่มี ความสุข					
10. ฉันระวังที่จะทำอะไรให้เพื่อน เพราะฉันมักถูกกล่าว หา					
11. ฉันอยู่ในชุมชน ฉันรู้สึกมั่นคง					
12. ในครอบครัวฉันแสดงความรักห่วงใยกัน					
13. ในชุมชนมีคนไม่ทอดทิ้งใครสักคน					
14. ชุมชนนี้ไม่เหมาะที่จะเลี้ยงดูเด็ก					
15. ฉันมีความสำคัญสำหรับเพื่อนและเพื่อนมีความสำคัญ สำหรับฉัน					
16. ฉันมีเพื่อนสนิทที่ฉันรู้ว่าเขาใส่ใจและรักฉัน					
17. สมาชิกในครอบครัวของฉัน ไม่เข้าใจฉันเลย ฉันไม่ได้ ได้รับความสนใจเท่าที่ควร					

แหล่งประโยชน์ของครอบครัว
ญาติและเพื่อน

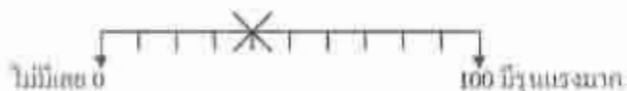
116

ท่านเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับข้อความข้างล่างเกี่ยวกับสิ่งที่ท่าน ได้ทำ ในช่วงที่ท่านมีปัญหาเศรษฐกิจ
วิกฤตนี้หรือไม่? จั้มเลขที่แสดงถึงระดับความเห็นด้วยของท่าน

ท่านจัดการกับปัญหาครอบครัวโดย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	เลข ๑	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. พูดคุยระบายกับญาติพี่น้อง	1	2	3	4	5
2. ขอคำแนะนำจากญาติ	1	2	3	4	5
3. พบปะสังสรรค์กับญาติ	1	2	3	4	5
4. พูดคุย ได้กำลังใจจากเพื่อนฝูง	1	2	3	4	5
5. หาข้อมูล และคำแนะนำจากผู้ ที่ กำลังมีปัญหาจนคล้ายกับท่าน	1	2	3	4	5
6. ปรับทุกข์กับเพื่อนสนิท	1	2	3	4	5
7. ปรึกษาเพื่อนบ้าน ขอคำแนะนำ	1	2	3	4	5
8. ขอความเห็นใจจากญาติพี่น้อง	1	2	3	4	5

ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา มีสิ่งไหนเกิดขึ้นต่อครอบครัวของท่านและท่านคิดว่าปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีผลต่อท่านและครอบครัวอย่างไร

ตัวอย่าง

1. ท่านและคู่สมรสขัดแย้ง / ทะเลาะกันบ่อยขึ้น

2. พ่อ แม่ ลูกทะเลาะกันบ่อยขึ้น

3. บุตรทะเลาะกันเอง

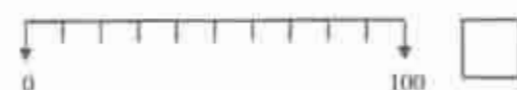
4. มีปัญหาในครัวเรือนถึงดู ครอบครัวยากจน

5. ปัญหาต่างๆ สุขสบายมากขึ้น

6. มีงาน / การกิจที่ต้องทำแต่ไม่ได้ทำ

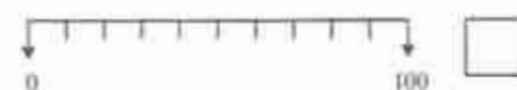
7. มีปัญหากระทบกันระหว่างเขย - สะใภ้

8. ภาระงานมีปัญหามากขึ้น ที่จะใช้จ่ายค่ารักษาพยาบาล ค่าเลี้ยงดู ค่าอาหาร ค่าเช่าเช่านมบุตร สันทนาการ อื่นๆ

9. ท่านไม่ชอบงานที่ทำ / มีปัญหาอันเนื่องมาจางาน

10. มีปัญหาจ่ายค่าดูแลสมาชิกที่ป่วยโรคเรื้อรัง / พิการ

ผลทางรวม

ปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้ครอบครัวท่านได้รับผลกระทบหรือไม่อย่างไร อย่างไร

☐ ไม่มีเลย

☐ มี ระบุ _____

ท่านเห็นว่าการขาดสติตรงกันที่ก่อให้เกิดความเครียดของตัวท่านมีปัญห

รวมเชิงปัญหาโดย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. รู้สึกเหตุการณ์ทำให้ครอบครัวมีความเครียดเป็นธรรมดาในชีวิต	1	2	3	4	5
2. ชอบรับความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ได้คาดหวัง	1	2	3	4	5
3. มีศรัทธาในศาสนาคิดว่าจะมีพระมาโปรด หรือคิดว่าเป็นเรื่องของกรรมเป็นธรรมดา ชีวิตมีขึ้นมีลง	1	2	3	4	5

ระดับปัญหาการปรับตัวของครอบครัว

กรณารวบรวมครอบครัวเลขที่แสดงความสามารถของครอบครัวท่านในช่วงเวลา 12 เดือนที่ผ่านมา

ปัญหา	ไม่มี	มีเล็กน้อย	มีปานกลาง	มีมาก
1. สมาชิกในครอบครัวแสดงว่ามีปัญหาทางอารมณ์ เช่น ซึมเศร้า วิตกกังวล	0	1	2	3
2. สมาชิกในครอบครัว ดื้อยา หรือสารเสพติด หรือ เหล้า	0	1	2	3
3. มีการทะเลาะเบาะแว้งกันมากขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว	0	1	2	3
4. มีการไม่ลงรอยกันระหว่างเพื่อนฝูงของสมาชิก	0	1	2	3
5. สมาชิกไม่ยอมรับกัน	0	1	2	3
6. ปัญหาต่าง ๆ สะสมมากขึ้น ยังไม่ได้รับการแก้ไข	0	1	2	3
7. ยังมีสิ่งที่ต้องการทำแต่อย่างที่ยังไม่ได้ทำ	0	1	2	3
8. สามีภรรยา มีการขัดแย้งกัน เพิ่มขึ้น	0	1	2	3

แบบประเมินข้อบุตร

1. ท่านปรับค่าใช้จ่ายของบุตรอย่างไร

☐ คงเดิม

☐ ลดลง ในหมวดใดบ้าง

- ☐ ค่าใช้จ่ายที่โรงเรียน
- ☐ ค่าเสื้อผ้า
- ☐ ค่าอาหาร
- ☐ ค่าอินเทอร์เน็ต (เทลล์ เล่น ซีดี หนังสือค่าเล่น ฯลฯ)
- ☐ ค่ารักษาพยาบาล
- ☐ ค่ากิจกรรมสันทนาการเรียน
- ☐ อื่น ๆ ระบุ

2. ปัจจุบันท่านคิดว่าท่านสามารถส่งเสริม

บุตรให้เล่นหรือเล่นสูงระดับใด

- ☐ ไม่ได้เล่น
- ☐ เล่นประเภทฝึกสมาธิ
- ☐ เล่นกิจกรรมศึกษาตนเอง
- ☐ เล่นกิจกรรมศึกษาตนเอง
- ☐ เล่นประเภทสันทนาการ
- ☐ เล่นประเภทสันทนาการ
- ☐ เล่นประเภทสันทนาการ
- ☐ เล่นประเภทสันทนาการ

3. ความตั้งใจและความคิดที่จะส่งเสริมบุตรให้

เรียนด้านใดจากเดิมหรือไม่

- ☐ คงเดิม
- ☐ ลดลง จากระดับใดที่เคยหวังไว้
 - ☐ ไม่ได้เรียน
 - ☐ เล่นประเภทฝึกสมาธิ
 - ☐ เล่นกิจกรรมศึกษาตนเอง
 - ☐ เล่นกิจกรรมศึกษาตนเอง
 - ☐ เล่นประเภทสันทนาการ
 - ☐ เล่นประเภทสันทนาการ
 - ☐ เล่นประเภทสันทนาการ
 - ☐ เล่นประเภทสันทนาการ

4. บุตรของท่านคิดจะออก หรือเข้าโรงเรียนใน

ช่วง 1 ปี ที่ผ่านหรือไม่

☐ คงเดิม ☐ เข้าโรงเรียน เมื่อ

จาก

☐ ออกจากโรงเรียน เมื่อ

จาก

5. ท่านปรับค่าอาหารกลางวัน / ค่าโรงเรียนบุตร

หรือไม่ อย่างไร โดยประมาณ

☐ คงเดิม ☐ ปรับ

โดยลดจาก บาท เป็น บาท ต่อวัน

6. ท่านปรับค่าอาหารของครอบครัวหรือไม่

อย่างไร โดยประมาณ

☐ คงเดิม ☐ ปรับ

โดยลดจาก บาท เป็น บาท ต่อวัน

7. ท่านปรับค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล

บุตรหรือไม่ อย่างไร โดยประมาณ

☐ คงเดิม ☐ ปรับ

โดยลดจาก บาท เป็น บาท ต่อเดือน

8. ท่านปรับค่าเสื้อผ้าของบุตรหรือไม่ อย่างไร

โดยประมาณ

☐ คงเดิม ☐ ปรับ

โดยลดจาก บาท เป็น บาท ต่อเดือน

9. ท่านปรับค่ากิจกรรมสันทนาการของบุตร

หรือไม่ อย่างไร โดยประมาณ

☐ คงเดิม ☐ ปรับ

โดยลดจาก บาท เป็น บาท ต่อเดือน

กิจกรรมที่ลดลง ใช่ ไม่ใช่
 ไม่ค่อย
 ชื่อของเล่น
 ชื่อหนังสือเด็ก
 เกม วิดีโอ
 อื่นๆ.....

10. ท่านปรับค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมการเรียนรู้
 (เรียนพิเศษตัว) ของบุตรหรือไม่ อย่างไร

() คงเดิม () ปรับ โดย
 เลิก / 4 คนเรียนพิเศษ
 ลดการเรียนพิเศษลง
 เปลี่ยนที่เรียน

11. ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา บุตรของท่านมีการ
 เปลี่ยนแปลงผลการเรียนหรือไม่

คะแนน 2 = ดีขึ้น 1 = ไม่เปลี่ยน 0 = ลดลง

บุตรคนที่ 1

บุตรคนที่ 2

บุตรคนที่ 3

12. พฤติกรรมการสนใจเรียนของบุตรเป็นอย่างไร

คะแนน 2 = ดีขึ้น 1 = ไม่เปลี่ยน 0 = ลดลง

บุตรคนที่ 1

บุตรคนที่ 2

บุตรคนที่ 3

13. ในช่วงนี้ ท่านสอนบุตรเกี่ยวกับระเบียบวินัย
 กันเรื่องอะไร ตอบได้กี่ข้อ 1 ข้อ

- ☐ จำเงินสำหรับสิ่งที่อยากได้
☐ ใช้อำนาจในสิ่งที่จำเป็น
☐ เก็บออมสำหรับอนาคต
☐ อื่นๆ

14. ปัจจุบันบุตรของท่านมีส่วนร่วมในการหา
 รายได้หรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี โดยการทำงาน

อะไร

รายได้เท่าไร

15. จากข้อ 14 ถ้าบุตรทำงาน เขาทำงานวันเท่า

ใด วัน

ข้อ 16. การเกิดโรคของบุตร ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา มาระบุจำนวนครั้งที่ป่วย			
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3
1. เป็นไข้หวัด			
2. ท้องเสีย			
3. พุพอง			
4. ฟันผุ			
5. กุณัฒ			
6. ปวดหัว			
7. ปวดท้อง			
8. อื่นๆ			
9. อื่นๆ			
10. อื่นๆ			

พฤติกรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 6-12 ปี

	ใช่	ไม่ใช่
ด้านตัวเรา		
1. หากใจสั่นมากหรือชอบเหนื่อยเมื่อมีเรื่องไม่สบายใจ	☐	☐
2. เมื่ออยู่คนเดียว คิดอะไรได้บ่อยหรือปฏิเสธอารมณ์	☐	☐
3. กังวล	☐	☐
4. มีสภาวะอ่อนแอ หรือ วิตกกังวล	☐	☐
5. ย้ายสำเนียง หรือ ร้องไห้	☐	☐
6. นอนหลับยากหรือ ไม่ขมอดนอน	☐	☐
7. มีอาการกระตุกขึ้นๆ ที่บริเวณศีรษะ	☐	☐
8. ล้าลย แขน หรือ เปลี่ยนเสียงช้า ๆ ใจไม่สู้ตัวและไม่ตามใจใครจนเกินไป	☐	☐
9. รับประทานอาหารไม่ครบถ้วนไม่พอสบาย	☐	☐
10. เจ็บป่วยทางร่างกายเช่นปวดหัว	☐	☐
11. ปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน เจ็บหน้าอก	☐	☐
12. หรือน้ำหนักขึ้นลงผิดปกติ	☐	☐
ด้านจิตใจ		
13. คิดว่าตนเป็นโรคและกลัวความตาย	☐	☐
14. โทษตนเองและรู้สึกผิดว่าเป็นสาเหตุของปัญหาต่างๆ	☐	☐
15. มีแนวโน้มที่จะทำตัวไร้ค่า	☐	☐
16. คิดว่าตนเป็นคนไม่ดี	☐	☐
17. กลัวว่าตนมีปัญหาด้านการเรียน	☐	☐
18. ไม่มีปัญหาด้านการเรียน	☐	☐
19. คิดว่าตนเป็นคนดี	☐	☐
20. มีความมั่นใจในตนเอง	☐	☐
21. มีความสุขในสิ่งที่ตนทำ	☐	☐
22. มีความสุขในสิ่งที่ตนได้	☐	☐
23. มีความสุขในสิ่งที่ตนได้	☐	☐
24. มีความสุขในสิ่งที่ตนได้	☐	☐
25. มีความสุขในสิ่งที่ตนได้	☐	☐
26. มีความสุขในสิ่งที่ตนได้	☐	☐

	ใช่	ไม่ใช่
ด้านความสัมพันธ์		
18. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
19. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
20. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
21. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
22. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
23. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
24. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
25. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
26. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น		
27. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
28. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
29. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
30. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
31. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
32. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
33. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
34. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐
35. ไม่ช่วยเหลือหรือวิพากษ์วิจารณ์	☐	☐

แนวทางการสัมภาษณ์ครอบครัวเชิงลึก

1. การวินิจฉัยภาพ
 - 1.1 ท่านคิดว่าปัญหาเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อท่านและครอบครัวมากน้อยเพียงไร กระทบอย่างไร ?
 - 1.2 ทำไมจึงคิดว่ามันมีผลกระทบในระดับที่ท่านระบุ
2. เมื่ออยู่ในสภาพเช่นนี้ ท่านและครอบครัวของท่านจัดการกับปัญหาอย่างไรบ้าง (ใคร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร)
3. จัดการไปแล้วแก้ปัญหาได้หรือไม่ ทำไม
4. ท่านวางแผนจะทำอย่างไรต่อไปในอนาคต (ทั้งระยะสั้นและระยะยาว)
5. ถึงแม้มีปัญหาเศรษฐกิจ สัมพันธภาพของท่านและคู่สมรสเป็นอย่างไรบ้าง ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
6. ภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้มีผลต่อลูกของของท่านหรือไม่ อย่างไร อธิบาย (ที่บ้าน ที่โรงเรียน กับเพื่อน ฯลฯ)
7. ครอบครัวของท่านมีการปรับเปลี่ยนในเรื่องใดบ้างให้สอดคล้องกับกับภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ มีกระบวนการคิดตัดสินใจอย่างไร
8. ท่านพึ่งพาใครบ้าง ในเรื่องอะไรบ้าง
9. มีการปรับค่าใช้จ่ายอะไรหรือไม่ อย่างไร ด้านใดบ้าง
10. ปรับรายจ่ายเกี่ยวกับลูกอย่างไรบ้าง ด้านใดบ้าง
11. ถ้าท่านจะขอความช่วยเหลือ มีเรื่องอะไรบ้างที่ท่านคิดว่าสำคัญและต้องการความช่วยเหลือ เป็นอย่างยิ่งในตอนนี้ และในอนาคต

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ร.ศ. นิตยา คชภักดี	สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล
ร.ศ. กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ร.ศ. จิตตินันท์ เตชะคุปต์	สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ร.ศ. ชุมพร ยงกิติกุล	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ร.ศ. กุศล สุนทรธาดา	สถาบันประชากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผ.ศ. สุวรรณิ์ อุดมทัศน์ย์	คณะแพทยศาสตร์ ร.พ. รามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาคผนวก ค

ข้อมูลนักวิจัย

1. นาง รุจา ภูไพบูลย์
 ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์
 ที่ทำงาน งานการพยาบาลกุมาร
 ภาควิชาพยาบาลศาสตร์
 คณะแพทยศาสตร์ ร.พ. รามาธิบดี
 มหาวิทยาลัยมหิดล พญาไท
 ราชเทวี กทม. 10400
 โทรศัพท์ 201-1604 / 245-9689
 โทรสาร 201-1698

2. นางจริยา วิทชะตุฎ
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์
 ที่ทำงาน งานการพยาบาลกุมาร
 ภาควิชาพยาบาลศาสตร์
 คณะแพทยศาสตร์ ร.พ. รามาธิบดี
 มหาวิทยาลัยมหิดล พญาไท
 ราชเทวี กทม. 10400
 โทรศัพท์ 201-1244
 โทรสาร 201-1698

3. น.ส.ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์
 ที่ทำงาน คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหิดล
 วิทยาเขต ศาลายา
 อ.พุทธมณฑล
 จ. นครปฐม 73170
 โทรศัพท์ 441-0252 / 441-0220 ถึง 5 ต่อ 1201